

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE LİDERLİK ve BAŞKANIN SEÇMEN
ÜZERİNDEKİ İMAJİ -ISPARTA ÖRNEĞİ-**

ALPEREN ALBAYRAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HÜSEYİN GÜL**

ISPARTA, 2018

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Alperen ALBAYRAK	
Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi	
Tez Başlığı	Yerel Yönetimlerde Liderlik ve Halk Gözünde Belediye Başkanının İmajı - Isparta Örneği -	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Yerel Yönetimlerde Liderlik ve Başkanın Seçmen Üzerindeki İmajı - Isparta Örneği -	
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında jürimiz 20/04/2018 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Prof. Dr. Hüseyün GÜL / SDÜ	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ / SDÜ	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Cem ERGUN / MAKÜ	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Yerel Yönetimlerde Liderlik ve Başkanın Seçmen Üzerindeki İmajı -Isparta Örneği-” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Alperen ALBAYRAK
19.04.2018

ÖZET

YEREL YÖNETİMLERDE LİDERLİK VE BAŞKANIN SEÇMEN ÜZERİNDEKİ İMAJİ -ISPARTA ÖRNEĞİ-

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi
Anabilim Dalı

(Yüksek Lisans Tezi / Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin GÜL) Isparta, 2018

Kent yönetimi olarak öne çıkan belediye yönetimlerinde, belediye başkanı özellikle doğrudan halk tarafından seçilmeye başlandığı 1963'ten bu yana daha fazla önem kazanmıştır. Bu nedenle, belediye başkanlığı seçimleri yerel yönetim seçimlerinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Benzer biçimde, belediye yönetiminde de belediye başkanları hem belediyenin yöneticisi hem de yerel lider olarak önemli bir konuma sahiptir. Bu da, yerel yönetimlerin yönetici formunda lider özelliğini, lider olarak belediye başkanının yerini, önemini ve seçmen üzerindeki etkisini araştırmayı gerekli kılmaktadır. Çalışmada, Türk kentleri arasında “yaşanabilir kentler” sıralamasında ilk sırada yer alması da dikkate alınarak Isparta ili seçildi.

Belediye başkanının liderliğini betimlemek için 25 maddelik anket uygulaması ve belediye başkanı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Isparta'nın konum olarak birbirine yakın 25 mahallesini 9 bölgeye ayırıp 565 katılımcı ile yapılan anket uygulaması istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Isparta belediye başkanı siyasi partinin önüne geçmiş bir lider olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Lider, Kent, Seçmen

ABSTRACT

LEADERSHIP AT LOCAL ADMINISTRATIONS AND THE IMAGE OF MAYORS ON VOTERS -THE CASE OF ISPARTA-

**Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences,
Department of Public Administration**

(M. Sc. Thesis / Supervisor: Prof. Dr. Hüseyin GÜL) Isparta, 2018

The municipal government as prominent in municipal administration, particularly the mayor directly elected by the people has started to become more important since 1963. Therefore, mayoral elections have a separate place and importance in the local government elections. Similarly, mayors and municipal managers of the municipal administration has an important position as well as local leaders. This, in the form of local government leaders property managers, leaders in the place of the mayor, the importance and the impact on the voter makes the necessary research. Research, between the Turkish cities “liveable cities” ranking considering to the take first place in the province of Isparta was elected.

To describe the leadership of the mayor, 25-item questionnaire reviewed the application and it was conducted in-dept interviews with the mayor. The survey application in Isparta with 565 partipants by dividing 25 districts close to each other 9 regions was evaluated by statiscal methods. As a result, the mayor of Isparta is seen as a leader who has passed the political party.

Keywords: Local Governments, Leader, City, Voters

ÖNSÖZ

Tanzimat ile birlikte Türk devlet geleneğinde yerel yönetimler kavramı kamu yönetimi açısından öne çıkmış bir alandır. Geleneksel toplum yapımızdan modern toplum yapısına geçiş sürecinde bazı sıkıntılar yaşanmış olmasına rağmen, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu sıkıntıları zaman içinde yeni ve problem çözücü yöntemlerle aşmış görünmekte ya da aşmak için çaba sarf etmektedir.

Bu çalışmada Türk kentleri arasında “yaşanabilir kentler” sıralamasında ilk sırada yer almasını da dikkate alarak, kentin özel niteliklerinin de dikkate alınması gerekli görüldü. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümüne Modern kentin doğuşu ve bu doğuşta seçmenin algısının yerini tespit etmeye çalışıldı.

Çalışmanın ikinci bölümü modern kentin vazgeçilmezi olarak rasyonel dönemin bir işareti olarak tüm yönetim katmalarında yeri tartışmasız zorunlu olan Bürokrasi üzerinde ayrıntılı bir şekilde duruldu. Bu aynı zamanda yerel yönetimlerde ve yönetici Lider konumundaki Başkan’ın belirleyiciliğini sorgulamak için de gerekli bir durumdu.

Üçüncü bölüm ise Isparta belediye başkanı ve Isparta halkı üzerinden gerçekleştirilen anket soruları değerlendirmeye alındı. Bunu yaparken çalışmanın konusu ve amacı açısından kuramsal olarak sunduklarımızı dikkate alarak değerlendirmeye çalışıldı. Çalışmanın sonuç bölümünde ise bulgularımızı yaptığımız kuramsal yöndeki çalışmayla örtüşen boyutlarının Türk politik hayatına yönlendirebilme imkânı şeklinde değerlendirmeye çalışıldı. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise çalışmanın verileri dikkate alınarak ortaya konulan sonuçların uygulanabilirliğine ve başka yerel yönetimler üzerinde de denenebilirliğine dikkat çekmeye çalışıldı.

Çalışmada konuyu onaylayan ve desteklerini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Hüseyin Gül’e, Sayın Hocam Doç. Dr. Nilüfer Avşar Negiz’e ve her zaman yanımda olup desteğini hissettiren babam Prof. Dr. Mevlüt Albayrak’a çok teşekkür ederim. Ayrıca Kamu Yönetimi bölümünde desteklerini gördüğüm adını sayamadığım hocalarıma çok teşekkür ederim. Çalışmanın Kamu yönetimine katkı sağlamasını umut ediyorum.

Alperen Albayrak

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SORUSU.....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	2
4. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMİ.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERN KENT VE SEÇMEN

1.1.KENT VE KENT YÖNETİMİ.....	5
1.1.1. Modern Kentin Doğuşu, Felsefik Temelleri ve Kentleşme	6
1.1.2. Kentte Yaşayanların Hakları	14
1.1.3. Kent Yönetiminde Güçlü Başkanın Gerekliliği	15
1.1.4. Yerel Yönetim Kavramının Doğuşu	17
1.1.5. Yerel Yönetim ve Politika/Siyaset İlişkisi.....	22
1.1.6. Türkiye’de Yerel Yönetim Kavramı	27
1.1.7. Türkiye’de Yerel Yönetimin Yapısı ve Görevleri	30
1.1.8. Demokrasi, Yerel Demokrasi, Katılım.....	34
1.1.9. Yerel Yönetimlerde Demokrasi Katılım ve Yerel Siyaset.....	36
1.1.10. Özgür Seçimler ve Temsil.....	39
1.1.11. Katılımcı/Katılımcı Demokrasi ve Yurttaşlık	42
1.1.12. Weber’in Demokrasi Anlayışı ve Bu Anlayışın Sorunları.....	46
1.1.13. Siyasal Davranış ve Seçmen Davranışı.....	48
1.1.14. Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler, Politika ve İmaj.....	50
1.2. SEÇMEN DAVRANIŞLARINI AÇIKLAYAN KURAMLAR.....	61
1.2.1. Normatif Modeller (Normative Models)	61
1.2.2. Delege Modeli (Delegate Model)	61
1.2.3. Vekâlet Modeli (Proxy Model).....	62
1.2.4. Mütevelli Modeli (Trustee Model)	62

1.2.5. Rasyonel Tercih Modeli (Rational Choice Model).....	62
1.2.6. Sosyolojik Model.....	63
1.2.7. Sosyo-Psikolojik Model.....	63
1.2.8. Sezgisel Model (Heuristic Model).....	64
1.2.9. Kentsel Rejim ve Kentsel Koalisyon Yaklaşımları	64
1.2.10. Yerel Yönetişim Modeli (Yeni Bölgecilik)	64

İKİNCİ BÖLÜM

LİDER VE LİDERLİK KAVRAMI

2.1. YÖNETİCİLİK VE LİDERLİK.....	66
2.1.1. Kamu Yönetimi, Bürokrasi ve Siyaset	73
2.1.2. Meşru Otoritenin Üç Saf Tipi	75
2.1.3. Sosyal İlişki.....	77
2.1.4. Modern Kentte Bürokrasi ve Lider	86
2.1.5. Weber ve Bürokrasi	87
2.1.6. Weber ve Rasyonel Bürokrasi	89
2.1.7. Weber'in Bürokrasi Modeline Yöneltilen Eleştiriler.....	93
2.1.8. Weber'den Sonra Bürokrasi.....	94
2.1.9. Post Bürokrasiye Yönelik Eleştiriler	96
2.1.10. Türkiye'de Bürokrasinin Gelişimi	97
2.1.11. Bürokrasi ve Yerel Yönetimde Lider.....	99
2.1.12. Weber ve Yerel Yönetimde Toplumsal Etkinliğin Belirleyici Unsurları ..	101
2.2. LİDERLİK TÜRLERİ.....	105
2.2.1. Dönüştürücü ya da Dönüşümcü Liderlik	105
2.2.2. Karizmatik Lider ve Karizmatik Otorite.....	109
2.2.3. Lider Olarak Başkan ya da Seçimle İş Başına Gelmiş Lider (Elected Leadership)	111
2.2.4. Yönetimlerde "Meslek Olarak Siyaset" ve Siyasetçi	115
2.2.5. Geleneksel Otorite Tanımı Altında Geleneksel Liderlik	117
2.2.6. Yasalara, Rasyonel Olarak Yaratılmış Kurallara Dayandırılmış Yetke/Otorite	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN BULGULARI VE ANALİZİ

3.1. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA.....	119
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ.....	122
3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	123
3.3.1. Nitel Bulgular	123

3.3.2. Nicel Bulgular.....	128
3.3.2.1. Demografik Bulgular	128
3.3.2.2. Diğer Bulgular.....	130
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	134
KAYNAKÇA	136
EK'1: SEÇMENE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI.....	144
EK'2: ISPARTA BELEDİYE BAŞKANI YUSUF ZİYA GÜNAYDIN'A YÖNELTİLEN SORULAR	146
ÖZ GEÇMİŞ.....	147

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. 1999 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim	119
Tablo 2. 2004 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları.....	120
Tablo 3. 2009 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları.....	120
Tablo 4. 2014 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları.....	121
Tablo 5. 2011 ve 2015 Isparta İl Merkezi Genel Seçim Sonuçları	121
Tablo 6. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri	128
Tablo 7. Belediye Başkanının Liderliğine Yönelik Sorunların Ölçek Ortalaması	129
Tablo 8. Belediye Hizmetleri İle İlgili Yeterli Bilgi ve Beceriye Sahiptir. (%).....	130
Tablo 9. Ispartalı Olması Kendisi ve Isparta İçin Avantajlıdır. (%)	131
Tablo 10. Örnek Olarak Gösterilebilecek Liderlerden Birisidir. (%).....	132
Tablo 11. Bir Konu Hakkında Görüşmek İçin Kendisine Kolaylıkla Ulaşabilirim. (%)	133

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SORUSU

Kamu Yönetiminin temel konuları arasında yerel yönetimler ve onlarla ilgili doğrudan ya da dolaylı sorunlar yer alır. İnsanın içinde yaşadığı kent ve onun yönetim biçimi tanımlaması bir yana, kentin demokratik ilkeler çerçevesinden ele alınıp yönetsel bir oluşum sergilemesinin incelenmesi kaçınılmazdır. Kent yönetimi olarak öne çıkan belediye yönetimlerinde, belediye başkanı özellikle doğrudan halk tarafından seçilmeye başlandığı 1963'ten bu yana daha fazla önem kazanmıştır. Bu nedenle, belediye başkanlığı seçimleri yerel yönetim seçimlerinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Benzer biçimde, belediye yönetiminde de belediye başkanları hem belediyenin yöneticisi hem de yerel lider olarak önemli bir konuma sahiptir.

Yerel yönetimler ve özellikle belediye başkanlığı söz konusu olduğunda yöneticinin tanımı ve işlevi ile liderliği ayrı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da yerel yönetimlerin yönetici formunda lider özelliğini, yani lider olarak belediye başkanının yerini, önemini ve seçmen üzerindeki etkisini araştırmayı gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada belediye başkanının konumunu incelemek için konu başlığı “Yerel Yönetimlerde Liderlik ve Başkanın Seçmen Üzerindeki İmajı -Isparta Örneği-” olarak belirlenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın başlığı “Yerel Yönetimlerde liderlik ve Başkanın Seçmen Üzerindeki İmajı -Isparta Örneği-” olarak tespit edildiğinden konunun teorik kısmı Alman siyaset bilimci, ekonomik ve sosyolog Max Weber'in (1864-1920) konuyla ilgili çalışmalarını merkeze alacaktır. Politikanın bir tür meslek olması şeklindeki olgusal yorumuyla Weber ufuk açıcı fikirler sunmaktadır.

Bu çalışma fazlaca kuramsal görünse de temelinde kuramın uygulamayı beraberinde taşıdığını da göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızın kuramsal yapısını

hem ekonomist hem de bir sosyolog olan Alman Max Weber'in (1864-1920) politika ve politikacı görüşleri oluşturacaktır.

Weber Türk Akademi hayatında kamu yönetimi ve politik görüşleri üzerine fazlaca okunan ve üzerinde çalışmalar yapılan biridir. Rasyonel bir yapı olarak tanımlanan Bürokratik yapılanma Türk bürokrasisi açısından da önemli bir işleve sahiptir.

Politikanın bir araç ya da amaç olarak kabul görmesi, politikacı adını alan kişi ya da kişilerin tanımı ve alanlarının tespitiyle açıklığa kavuşturulabilir.

Bürokrasi demokratik bir devlette etkin yönetici güce sahiptir. Bu anlamda Weberci bakışla bürokrasinin bu güçlü yapısı, yerel yönetimlerde kurumsal bir kimlikle varlığını sürdürmektedir. Çalışma içerisinde bürokrasinin ve bürokratik tipin toplumsal hafızadaki yerini yerel yöneticinin lider özelliğine katkısının olup olmadığına dikkat çekmek için ayrıntılı bir yer verildi.

Bu açıdan çalışma da Weber'in bürokrasi görüşü, yerel politik hayatta nasıl bir sonuca yol açmış olduğunu görebilmek için üzerinde geniş şekilde durulmuştur. Belediye hizmetlerinin sunulduğu bir kentte bürokratik yapılanma, hizmetlerin amacına ulaşması ve hem çalışanlar hem de halka götürülmesi ve sunulmasında başarılı ve güvenli bir tanımlama sunmakta mıdır?

3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın başlığı “Yerel Yönetimlerde Liderlik ve Seçmen Üzerindeki İmajı -Isparta örneği-” olarak tespit edildiğinden, konuyla ilgili literatür ve kaynakça çalışmalar tespit edilmiştir. Bu çalışma bu yönüyle ağırlıklı olarak kuramsal, teorik bir çalışma olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili ana kaynakların yanı sıra bu alanda ya da bu alana yakın alanlarla ilgili tezler taranmış, bir kısmı da çalışma içinde kullanılmıştır.

Bir araştırmada kullanılacak olan örneklemin oluşturulmasında temel alınan ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçların genellenmek istendiği insan, olay ya da objelerin bütününe evren olarak ifade edilir.¹ Hedef evrenden belirli kurallara göre seçilen

¹ Baydar, Gül ve Akçil (2009), Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 79, s. 132.

ve her açıdan seçilmiş olduğu evreni temsil eden daha küçük kümeye örneklem denir.² Bu çalışmanın evreni Isparta'nın merkezindeki 44 mahallesinden oluşmaktadır. Bununla birlikte Isparta Belediye Başkanı Sayın Yüksek Mimar Yusuf Ziya Günaydın ile de derinlemesine bir görüşme yapılmıştır.

Çalışmanın teorik bölümünü ise Max Weber'in görüşleri oluşturmaktadır. Bir sosyolog olarak Weber "daha genel bir toplumsal yapı analizi yaparken araştırdığımız insanların 'öznel anlam'larını sosyolojik analize katmamız gerektiğini vurgular. Bu açıdan "öznel deneyimler" ve toplumsal etkileşim alanı"³ bu açıdan çok önemlidir. Bu şu anlama gelmektedir. Bireyin dâhil olduğu toplumsal analiz için bu iki şey belirleyicidir. Yani, Weber'in sisteminde, başka etkiler de vardır, bu iki nokta önemlidir. Ona göre, "sosyolojik analizin anlamları veya insanları belirli biçimlerde davranmaya güdüleyen ve iten öznel anlamları ortaya çıkartmak" ve "toplumsal-yapısal ve tarihsel koşulların analiziyle bağlantı içinde yapılması" kaçınılmazdır.⁴

Weber'in tüm görüşlerini bir arada bulabileceğimiz devasa eseri olan Ekonomi ve Toplum bu çalışmanın merkezini oluşturmaktadır. Sosyoloji Yazıları'ndaki bölümlerin büyük bir kısmı da bu iki ciltlik kitapta mevcuttur.⁵

Bu çalışmada Weber'in bu büyük kitabında çok fazla alıntı yaparak anlamı zenginleştirmeye çalışıldı. Amaç sadece konuyu daha kolay anlamaya odaklanmaktır. Sunuş yazısında, Ekonomi ve Toplum "Max Weber'in topluma bilimsel bakışının özetidir. Ekonomi ve Toplum sosyal yapının kesin biçimde ampirik ilk kıyaslaması ve dünya tarihi derinliğinde normatif düzendir" şeklinde tanıtılmaktadır.⁶

"Ekonomi ve Toplum Weber'in tek ana didaktik bilimsel eseridir." Yine "Ekonomi ve Toplum, Weber'in bilmeden yapılan kutsal kitabında, "Meslek Olarak Bilim" ve "Meslek Olarak Siyaset" üzerine birinci Dünya savaşı bittikten sonra, siyasal

² Baydar, Gül ve Akçil, 2009:133.

³ Layder, Derek (2006), Sosyal Teoriye Giriş (Çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Küre Yay., s. 9.

⁴ Layder (2006): 105.

⁵ Weber, Max (2012), Ekonomi ve Toplum 1-2 (Çev. Latif Boyacı), İstanbul: Yarı.

⁶ Weber, Max (2002): 1/19.

olarak şaşırmış az sayıda öğrenci önünde kısaca yaptığı konuşmalarında yararlandığı bilgi tabanının parçasıdır.”⁷

Weber’in siyaseti bir meslek olarak tanımladığı konuşma metni, Türkçeye Max Weber Sosyoloji Yazıları⁸ adlı derleme eser içinde yer almaktadır. Biz “Meslek Olarak Siyaset” metnini, Sosyoloji yazılarında Taha parla çevirisinden değil, Levent Özşar⁹ tarafından yapılmış çeviriyi kullandık.

Kısaca söylenirse Ekonomi ve Toplum, “insanların davranış nedenlerinin otoriteye inanç, memurların zorlaması, çıkar hesapları ve yeterince alışkanlık olduğunu ifade eder.” ancak bu kitap bize bir “dünya formülü” sunmaz.¹⁰

4. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMİ

Çalışmada teorik tanımlamalardan sonra Isparta Belediye Başkanı sn. Yüksek Mimar Yusuf Ziya Günaydın ile yüz yüze yapılmış konuyla ilgili kapsamlı bir röportaj yer almaktadır.

Başkanın seçmen üzerindeki liderlik imajını değerlendirmek için Isparta’nın konum olarak birbirine yakın 25 mahallesini 9 bölgeye ayırıp (1- Anadolu, Modern Evler, Sanayi. 2- Bağlar; Sermet, Piri Mehmet. 3- Ayazmana, Halıkent, Gülevler. 4- Işıkkent, Batıkent, Gülistan. 5- Çünür, Mehmet Tönge. 6- Emre, Keçeci, Dere, Doğancı. 7- İstiklal, Kepeci. 8- Karaağaç, Davraz. 9- Zafer, Fatih, Yedişehitler.) anket çalışması yapılmıştır.

Toplanan tüm veriler teorik bölümde ele alınan konular bağlamında SPSS programıyla birlikte değerlendirilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

⁷ Weber, Max (2012): 1/20.

⁸ Weber, Max (1996), Sosyoloji Yazıları (Çev. Taha Parla), İstanbul: İletişim.

⁹ Weber, Max (2017), Meslek Olarak Siyaset (Çev. Levent Özşar), İstanbul: Biblos

¹⁰ Weber, Max (2012): 21.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MODERN KENT VE SEÇMEN

1.1.KENT VE KENT YÖNETİMİ

Kent adlandırmasına atfedilen “kültürel” anlamlar, sorunlu olsa da, “toplumsal değişme ve çağdaşlık kavramlarıyla” birlikte konuşulmaktadır. Buna göre kentler ve o kentte ait olanlar, “ilerleme,” “uygarlık” ve “aydınlanmanın taşıyıcıları” olarak görülür. Diğer taraftan ise olumsuz bir tanımlamayla, kentler, “toplumsal hastalıklara, ahlaki çöküntüye ve toplumun yıkılmasına yol açan” yerlerdir. Bu iki karşıt kabulün karşısında, bu iki zıtlığın, yani “ilerleme” ile “düzensizliğin” bir arada varlığını kabul yer alır.¹¹

Batılı kent ve oraya ait insan tipini belirleyen iki “tarihsel etmen” söz konusu edilir. Bunlardan ilkinde göre, kent,” dıştan gelecek yıkıcı ve ahlak dışı etkilere karşı bir sığınak” olarak görülür. İkinci olarak ise, “kent havası insanı özgür kılar,” Alman atasözünden hareketle kentlerin özgürlük mekânları olarak öne çıkması serüvenidir.¹² “kent havasının insanı özgür kıldığı” hem batının gelişme dinamizminin tarihsel çözümlenmeleri için bir simge; hem de, kent merkezlerinin özel sermaye tarafından yeniden yapılanması ve banliyölerin giderek özelleştirilmesi olgusu karşısında serbest kent mekânı fikrini savunmak ve pekiştirmek için yapılmış çağdaş bir çağrı işlevi görmüştür.”¹³ Ayrıca bu ilke, kapitalizmin ilerlemesi için bireysel özgürlüklerin gelişmesinin önemini açıklar”¹⁴

Weber, Marx gibi, kenti Batı tarihinin devingen ekonomik ve siyasal gelişmesinin güçlerinden biri olarak kabul eder.¹⁵ Weber bir burjuva olmakla gurur duyan biridir ve bu da onun siyasal görüşlerine yansımıştır. Onun “Avrupa’nın geçmişinin ve bugünün dinamiklerine ilişkin dar çerçeveli Alman ve Katolik görüşlerini reddetmesinde de görülebilir. Ne ırkçı ve eşitlikçi mitler üzerine kurulmuş bulunan Alman halk topluluklarının neden olduğu canlılığa ilişkin romantik görüşlerden; ne de Roma hukuku ve yönetimi ile çağdaş devlet arasındaki sürekliliklerle uğraşan salt Avrupa tarihine

¹¹ Holton (1999): 11.

¹² Holton (1999): 17-8.

¹³ Holton (1999): 83.

¹⁴ Holton (1999): 70.

¹⁵ Holton (1999): 25.

ilişkin “Roma görüşlerinden etkilenmiştir.” Weber ayrı bir toplumsal sınıf olarak burjuvazinin ve bizzat kapitalizmin esas olarak Avrupalı ve Batılı özelliğini vurgular.¹⁶ Giddens da kenti tanımlamada üç farklı alternatiften bahseder.¹⁷

- 1- “Genel evrensel ve özerk bir kurum olarak kent,
- 2- Tarihsel planda evrensel olmayan, ama yine de özerk bir kurum olarak kent,
- 3- Daha temel toplumsal ilişkiler çerçevesinde yer alan ama özerk olmayan bir kurum olarak kent.”

Giddens bu üç tanımlamanın da olanak dâhilinde olduğunu kabul eder. Özerk kentler, feodal üretim biçiminden kapitalist üretim biçimine geçiş sürecine bağlayan yaklaşımın farklı üç tipi vardır.¹⁸

- 1- “Kent köy ayrımı feodal üretim biçiminin bir özelliğidir. Bu yapı, daha sonraki kapitalizme geçişin kurumsal yapılarından birini oluşturur.
- 2- Geri kalmış kırsal alanlarla gelişen kentler arasındaki zıtlıktan oluşan süreçte ortaya çıkan kentler.
- 3- Kapitalist üretim biçimi, en azından güç kazanmasının ilk evrelerinde, kentsel sanayi kapitalizm ile kapitalizm öncesi kırsal tarım arasındaki bir çatışma bağlamında ortaya çıkan kentler.”

Ancak günümüzde kentlerin ve kentleşmenin gelişmişlik düzeyiyle orantılı bir dikey ya da yatay bir gelişmişlik ilişkisi yoktur. Dünyanın en büyük kenti Mexico City bir 3. Dünya kentidir. Kentleşme artık küresel bir olgudur.¹⁹

1.1.1. Modern Kentin Doğuşu, Felsefik Temelleri ve Kentleşme

Modern devlet biçimi olarak demokratik yönetimlerin öncesinde devletlerin tarihinde lider olgusu, mutlak yönetici ya da kral olarak öne çıkmaktaydı. Modern kent söz konusu olduğunda ise lider, devletin bir birimi olarak modern hayatın tanımlayıcı unsurları arasında yer almaya başladı. Modern kentte liderin ortaya çıkışı ve oynadığı rol, modern kentin doğuş öyküsünü önemli kılmaktadır.

¹⁶ Holton(1999): 69.

¹⁷ Holton(1999): 41.

¹⁸ Holton (1999): 47.

¹⁹ Huot, Jean-Louis (2000), “Dünyanın İlk Kentleri,” Kentlerin Doğuşu (Çev. Ali Bektaş Girgin), Ankara: İmge, s. 11.

Kent insanların yaşam alanı olarak yüz yüze geldikleri ve birbirleriyle işbirliği içinde varlık sergiledikleri yaratılmış mekânlardır. “Mekânın toplumsal”²⁰ olması, kentin cadde, park, bina ve sosyal tesislerinin nasıl ve kim tarafından kurgulanacağını güncellemiştir. Modern kentin görev sorumluluğunu Kamu Yönetiminde yerel yönetimleri anlamamıza yardımcı olan “şehir sosyoloji” ya da “Kent Sosyolojisi”dir.²¹ Şehir sosyolojisi, görev alanı olarak, “dünya şehirciliğinin anlam ve sosyal işaretlerini değerlendirme”yi belirler.²²

Kent iki farklı bütünü sergiler. Birincisi, “kentler kendi yaşam anlayışlarıyla tamamen ayrı bir bütün içinde görülür.” İkincisi de, “kentler basit anlamda toplumun genelinin bir yansıması olarak ele alınır.”²³

Weber, bütün kentlerin ortaklaşa sahip oldukları genel bir özelliği tanımlamaz.²⁴ Weber nüfusun büyüklüğü ve yoğunluğu, bir Pazar merkezi olarak ekonomik işlevi, bir “kale” ve yönetim merkezi olarak siyasal-yönetimsel işlevi de dâhil olmak üzere, birçok olanak sağlar.

Kentler, bir açıdan kendi kültürel formları ile ortaya çıkan, bir diğerinden tamamen farklı görünen mekânlarken, diğer yönleriyle de, varlık bulduğu toplumun değerlerine göre şekillene yerlerdir.

Modern dünya açısından kent/şehir yeni bir tanımlama değildir. Kentin öyküsü yüzyılları bulan geçmişe sahiptir. Bazı ülkeler açısından ise bu tarih daha yenilere dayanır. Mesela Amerikan tarihi açısından kent, 19. Yüzyıl öncesine dayana bir olgudur. Burada şehir başka ülkelerin, mesela İngiltere’de var olan yapılanmalar, “basitleştirilmiş versiyonlar”dır.²⁵

Kentin kökeni problemi kent gelişiminin sosyal neden ve sonuçlarının sorgulanmasını merkeze alır.²⁶ Bu kentin gelişmesine yol açan nedenleri ve bu nedenlerin

²⁰ Bal, Hüseyin (2002), Kent Sosyolojisi, Isparta: Fakülte Kitabevi, s. 1.

²¹ Bal (2002).

²² Fava, SylviaFleis (1968), Urbanism in World Perspective: A Reader, New York: Thomas Y. CrowellCompany, s. 1.

²³ Bal (2002): 3.

²⁴ Holton (1999): 37.

²⁵ Martindale, Don ve GertrudNeuwirth (2003), “Önsöz,” Weber Şehir Modern Kentin Oluşumu İçinde, (Çev. Musa Ceylan), İstanbul: bakış, s. 10.

²⁶ Fava (1968): 7.

doğurduğu sonuçlarını inceleme ve sorgulamayı gerekli kılar. Bu da yerel tanımlama üzerinden başkanın konumunu da sorgulamayı gerektirir.

Ticaretin canlanmasıyla hem burjuva sınıfı oluşmuş hem de bu gelişim kentlerin büyümesi ve gelişmesini sağlamıştır. Oluşan bu yeni kentler eski feodal kentlerden ekonomik faaliyet, yargılama, mali özerklik gibi bir kısım farklılıklar arz etmektedir.²⁷ Özerkliğe sahip bu yeni kentler, daha ziyade feodal beyliklerin kıyısında, nehir, deniz ve limanlara yakın yerlerde kurulmuş yeni cazibe merkezleri konumuna ulaşmışlardır Bu kentlerin doğuşu Batı Avrupa tarihinde dönüm noktası olmuştur. Alman özdeyişinde de ifade edildiği gibi “kent havası özgür kılar” düşüncesi bu sürecin ortaya çıkardığı bir söylem olarak belirtilmektedir. Bu döneme kadar din adamları ve soylular arasında süren iktidar mücadelesine yeni oluşan orta sınıf da katılmıştır. İlk ve orta çağda komün ve burjuva kentlerinde yaşayanlar feodal beylerden yerel yöneticileri seçmek ve bunlar tarafından yönetilmek gibi bir kısım hürriyetler istemişlerdir.²⁸

Kent beraberinde kendi yönetimiyle ilgili kentsel siyaset kavramını doğurmuştur. Buna göre kentsel ya da yerel siyaset iki şekilde tanımlanabilir.²⁹

- 1- “Kentsel siyaset, yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesini konu edinen bir bilim dalı demektir.
- 2- Kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar Kentsel Siyaset kapsamına girer.”

Tarihsel oluşum içinde yerel yönetimler devletle birlikte var olmuş ve adeta onun bir parçası olarak bir kısım hizmetleri gerçekleştirmek üzere görev üstlenmiş kurumlar olarak uzun bir geçmişe sahiptir.

Batı yerel yönetimiyle ilgili iki kavram önemlidir. Batılı kapitalist gelişme sürecini tanımlarken kullanılan, “aşağıdan yukarıya” ve “yukarıdan aşağıya” terimleri yerel yönetimin Batı’da yavaş yavaş gelişmiş olduğunu gösteren kavramlardır. “Aşağıdan yukarıya” kavramı, “tarihsel, toplumsal, yönetsel ve kültürel temel”i gösterir. Bu da

²⁷ Karaarslan, Mehmet (2007), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri,” Yönetim ve Ekonomi, Cilt 16, sayı 2, s. 13.

²⁸ Karaarslan, Mehmet (2007), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri,” Yönetim ve Ekonomi, Cilt 16, sayı 2, s. 13.

²⁹ Keleş, Ruşen (2000), Yerinden Yönetim ve Siyaset, 4. Baskı, İstanbul: Cem, s. 101.

“belediye demokrasisinden ulusal demokrasiye ilerleyen, birincisini açılıp büyüyerek bütün siyasal-yönetmel yapılanmayı biçimlendirdiği bir dönüşüm süreci resme”der.³⁰

Keleş de, “siyasal bilim ve yerinden yönetim” olgusunu tarihsel gelişimi içinde ele alır ve bu kavrama batılı ülkelerin katkılarını ayrıntılı olarak inceler.³¹ Ancak buradaki yerel yönetimin, günümüz yerel yönetimlerinden çok farklı bir yapı ve işleve sahip olduklarını söyleyebiliriz. Hatta tarihsel gelişim içinde ilk yerel yönetimlerin askeri yapılanma, ulusal savunma, suçlu takibi ve cezalandırılması gibi günümüzde merkezi yönetimin tekelinde olan görevleri yerine getirmek amacıyla oluşturulduğu görülmektedir.³²

Antik Yunanda, kendi kendini yöneten, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu en küçük demokratik yönetmel birim olarak kabul edilen “site”nin siyasal işlevi, karar alma gücü, idari ve dini özerkliği bulunmaktaydı. Antik sitenin bu özelliği Roma İmparatorluğunun egemenliğine kadar varlığını sürdürmüştür. Roma İmparatorluğuna yeni katılan toprak parçalarına “muncipe” denilirdi. Yönetmel özerklikten yararlanan muncipelerin bazı yerel ve siyasal yetkileri de mevcuttu. Bu topraklarda yaşayan ahaliye önce ticari faaliyet hakkı tanınmıyor daha sonradan da şehir yönetimine ilişkin kısmi yetkiler bırakılıyordu.³³

Antik çağda site, muncipe ya da Antik Yunan’da toplumsal yaşamın en gelişmiş örgütlenme biçimi olarak kabul edilen “polis”ler günümüz yerel Projesi, yönetimlerinin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Batı Avrupa’da ikinci yüzyıldan itibaren büyük malikâne sahibi olan senyörlerin ve feodal beylerin, kentleri egemenlikleri altına alıp, yarı özerk birimler, yapılar oluşturmak istemelerine rağmen hükümdarların merkezîleştirici gücü karşısında gerçek anlamda özerk bir yapı kuramamışlardır³⁴

³⁰ Güler, Birgül A., (2006), Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, Ankara: İmge, s. 69.

³¹ Keleş, Ruşen (2000), Yerinden Yönetim ve Siyaset, 4. Baskı, İstanbul: Cem, s. 29-44.

³² Karaarslan (2007), s. 12.

³³ Karaarslan (2007):12.

³⁴ Karaarslan (2007): 13.

Sonuç olarak yerel yönetimlerin kökeninin Antik Yunan sitelerine ve Roma İmparatorluğuna kadar gittiğini ve yerel yönetimlerin genel olarak var olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu dönemdeki yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğe sahip çağdaş anlamdaki yerel yönetim kavramından çok uzak olduğunu belirtmekte yarar vardır. Modern anlamda yerel yönetimlerin oluşması, endüstri devriminin de etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısına rastladığı görülmektedir.³⁵ Kentleşme kavramı, bir hareketi, hareketliliği, “kentsel mekândaki statik durumun değil, bir hareketin ifadesinin tanımıdır. Bu hareketlilik, “kentleşme düzeyi, sanayileşme ve nüfus artış hızına bağlı olarak ortaya çıkan yapısal değişimler ekseninde, ülkeden ülkeye ve daha dar bir ölçekte bölgeden bölgeye büyük farklılıklar gösterebilmekte ve söz konusu farklılaşma kıtalar düzeyinde dahi görülebilmektedir.”³⁶ Sanayileşme ve kentleşme olgusu 18. yüzyılın açık bir özelliği olmuştur.

19. yüzyılın ortalarından itibaren “enerji kaynaklarının sanayide kullanılması ve içten patlamalı motorun keşfi, Patrick Geddes’in “Neo Teknik Çağ” (Neo Technic Era) adını verdiği yeni bir döneminin kapısını aralamıştır.”³⁷

Sanayileşme ile birlikte insan yaşam alanları ve yerleşim mekânlarıyla ilgili çok yönlü temel değişimler ortaya çıktı. Bu ortaya çıkan durum hem toplumsal yerleşmeleri ve yerleşmeler arası ilişkileri hem de “gıda ve sanayi hammaddeleri ticareti” ile etkiledikleri çevre ülkelerin yerleşme biçimlerini etkiledi. Metropolitan yapı kentin yeni yerleşme yerleri ve türleri oluşturan dışarı taşan bir “yayılmadır.”³⁸

Büyük kent ya da anakent anlamına gelen metropolis (metropole), bir kentin ya da bölgenin çevresindeki tüm kentsel ve kırsal yerleşim yerlerine ekonomik ve toplumsal yönlerden egemen bulunan ve genellikle ülkenin başka ülkelerle olan her türlü ilişkilerinin sağlandığı en büyük kentini tanımlamaktadır. Büyük kent bölgelerinin bir

³⁵ Karaarslan (2007): 14.

³⁶ Kılınç, Aygül (2013), Türkiye Cumhuriyeti’nin “KURULUŞ” Sürecinde (1923-1950) Kentsel Politikalar, İnönü Üniversitesi SBE Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 16.

³⁷ Kılınç, Aygül (2013): 16.

³⁸ Kıray, Mübeccel (1998), “Azgelişmiş Ülkelerde Metropolitanleşme Süreçleri,” 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul: Tarih Vakfı Yay., s. 99.

süreden beri kent planlaması için elverişli bir ölçek olarak alındığı, hatta bölge planlaması denilince metropoliten bölgenin akla geldiği görülmüştür.³⁹

Metropoliten alanlar “altkentlerin,” yani gecekonduların çoğalmasına neden olmuştur. Bu durum az gelişmiş ülkelerde farklı, sanayi ve ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde farklı bir yol izlemiştir. Az gelişmiş metropoliten altkent alanlarının gelişmesi, büyüyen sanayinin şehrin merkezinden “kaçması,” diğer yanda da tarım alanlarını ve köy çalışma biçimlerini terk edip şehirlere iş bulmak ve yerleşmek amacıyla akın “kırsal kökenli göçmenler” şehrin başladığı ya da bittiği yerlerde konumlanmışlardır. Buralarda “kötü sanayi yerleşmesi” ve kötü konut yerleşmeleri ortaya çıkmıştır.⁴⁰ Kentleşme hareketleri, ekonomik, teknolojik, siyasal ve psiko-sosyolojik etmenlerin etkisiyle meydana gelir. Kentleşmede ekonomik açıdan belirleyici olan ve insanları kente bu nedenle aktaran özellikler birkaç noktada toplanabilir.⁴¹

1- “Uzmanlaşma. Uzmanlaşma, üretimi tamamlamada üretim maliyetini azaltmakta ve daha hızlı ve her bir parçasının daha verimli bir şekilde üretilmesini sağlar.

2- Kentler tasarruf olanakları sunar. Bu dışsal biriktirimler, birbirinin tamamlayıcısı olan, birbirinin ürettiği mal ve hizmetlere gereksinme duyan üretim birimlerinin aynı yerleşme yerini yeğ tutmaları durumunda sağladıkları ekonomik yararlardır. Bu ilke ile uzmanlaşma birbirine bağlıdır.

3- Kentleşme biriktirimleri, çeşitli ekonomik etkinliklerin belli bir özekte yığılması ile ortaya çıkan üstünlüktür. Bunlar arasında ucuz ve kolay ulaşım sistemi, eğitim imkânları, sanayi bölgeleri tarzında oluşacak işyeri oluşumları için gerekli uygun ve ucuz yerler, yedek hammadde stokları yer alır.

4- Ekonomik üretim unsurlarının hem ucuz hem de kolay ulaşılabilirliğidir. Kentler de her türden insan ve her türden insan yeteneğine ulaşmak koyuludur.

5- Kentsel yaşam, köy ya da kırsal da bulunması zor olan her türlü üretim aracı ve ona hazır mal bulma hizmetlerine eşit fırsatlara sahiptir.”

Tüm burada sıralanan olanak ve fırsatlar, kentin büyüklüğü ve üretim alanında sergilediği genişlikle doğrudan bağlantılıdır.

Kentleşmede hızlı çoğalmayı artıran bir diğer neden de teknolojik yeniliklerdir. Diğer ve fazlaca belirgin bir diğer nede ise siyasal/politik etkilerdir. Alım gücünün artması, beraberinde “gezme, yerleşme” özgürlüğünün sınırlarının kaldırılması kentleşmeyi hareketli hale getirmiştir.⁴²

³⁹ Kılınç (2013): 19.

⁴⁰ Kıray (1998): 103-4.

⁴¹ Keleş, Ruşen (1996), Kentleşme Politikası, Ankara: İmge, s. 24.

⁴² Keleş (1996): 26.

Kentlerin gelişmesi ve onun bir ad olarak yaşam alanına dönüşmesinin birden çok etmeni söz konusudur. Kılınç'ın aktarımıyla, "Kentler, sahip oldukları nüfus, sanayi, ticaret, turizm, bankacılık, sağlık, eğitim, kültür, iletişim, teknoloji vb. unsurların işlevselliğine bağlı olarak büyüyüp gelişirken, eş zamanlı olarak mekânsal/fiziki örüntülerini de yaratır. Esasında bu unsurların işlevsellik düzeyine bağlı olarak kentsel alan, sosyal-ekonomik-fiziksel açıdan ya geriler ya da genişler/gelişir. Özellikle ekonomik işlevselliğin yoğun olduğu kentlerde nüfus artışına bağlı olarak barınma-çalışma-eğlenme-dinlenme işlevlerine ilişkin olarak gelişen yapıları çevre ve bunun gerektirdiği ulaşım-iletişim-enerji gibi altyapı hizmetleri, kent sınırlarını coğrafi olarak daha geniş bir alana kaydırır. Bunun yanı sıra kentlerdeki gelir farklılığına bağlı olarak sınıfsal farklılıklar da daha bir belirgin nitelik kazanır ve bu bağlamda sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda örgütlü hareketlerin alanı da genişler. Tüm bunlara bağlı olarak yerel ve merkezi yönetimin hizmet alanı da aynı paralelde bir genişleme eğilimi gösterir. Dolayısıyla kentler; özellikle üretim, dağıtım ve değişim etkinliğinin niteliği ve niceliği bağlamında çok işlevli ve daha karmaşık bir yapıya bürünürken, aynı zamanda bu unsurlar, kentsel dokunun yapısal özelliklerini de yeniden biçimlendirir. Sanayi Devrimiyle hız kazanan sanayileşme etkinliği, kentlerin karakteristik niteliklerini de değiştirmeye başlamıştır. Özellikle Batılı kapitalist ülkelerde 19. yüzyılda giderek kalabalıklaşan kentlerde, ekonomik büyüme ile birlikte kent merkezlerinde yer alan işlevler çeşitlenip karmaşıklaşmıştır. Bu gelişmeye paralel olarak kentsel alan, sosyal ve fiziksel anlamda gelişerek yeni bir karakter kazanmış ve kentsel sorunlar da hızla artıp çeşitlenmiştir."⁴³

Kentleşmenin durağan değil, her yöne, hem dikey hem de yatay bir gelişme gösterdikleri bir olgudur. Bu açıdan kentleşmenin durağanlığını engelleyen "gelişme paradigmaları" da hareketlidir. Kılınç'a göre;⁴⁴

"Dünyada, toplumsal yapıyı derinden etkileyen ve üzerinde önemli değişimler yaratan politik, ekonomik, bilimsel, teknolojik ve sosyal boyutu olan önemli dönüşümler yaşanmıştır. Özellikle ekonomik, bilimsel ve teknolojik niteliği ağırlıkta olan dönüşümler, doğduğu ülkelerin üretim güçlerini geliştirerek, eski üretim tarzı içinden yeni üretim tarzlarının ve ilişkilerinin doğuşuna zemin oluşturmuştur. Yeni üretim tarzı ve ilişkileri, belirli bir süreç düzleminde toplumsal yapının

⁴³ Kılınç (2013): 42.

⁴⁴ Kılınç (2013): 44-46.

dokusunu etkileyerek, ülkelerin siyasal ve kurumsal yapısında yapısal değişiklikler meydana getirerek, özellikle politik ve ekonomik anlamda yeni politikaların üretilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca bu politikaların, çoğunlukla pragmatik bir yaklaşımla ve hegemonya oluşturma amacıyla çevre ülkelere transfer edilme ya da dayatılma (empoze edilme) durumu söz konusu olmuştur. Doğduğu ülkelerin toplumsal yapısında yapısal değişiklikler yaratan ve özellikle uluslararası ekonomik ilişkiler üzerinde çevre ülkeleri de dereceli olarak etkileyen söz konusu bu dönüşümler, birbiriyle yakından ilişkili dört senaryo üzerinden kavranmaya çalışılmıştır. Söz konusu senaryolar; sanayi toplumundan bilgi toplumuna; fordist üretimden post-fordist (esnek) üretime; ulus-devlet yapısından küreselleşmiş dünyaya; modernizmden post-modernizme geçiş olarak sıralanmıştır.”

Kartal’a göre, kentleşmenin iki yönü vardır. Kırsaldan, köyden göçen insanlar “zaman içinde kentlileşmektedir.” Bu zaman içinde kentleşmede vurgu belli bir sürecin varlığını gerektirmektedir. Buna göre de kentleşen insan hem ekonomik bakımdan hem de sosyal bakımdan kentleşmektedir.⁴⁵ Birincisine göre kişi, geçimini kentten sağlayarak ekonomik bakımdan kentleşme yaşamaktadır. İkincisine göre ise, kentlere özgü yeni yaşam tarzlarını, sosyal ve manevi değer yargılarını benimseyerek “sosyal bakımdan kentleşmektedir.”⁴⁶ Bu anlamda kent, dışarıdan kendisine gelen bir okul görevi görmektedir. Buna göre de kent, sürekli kendisini geliştiren bir insan gibi olmalıdır. Bu olgu üzerine konuşmak başka ayrıntılı bir çalışmayı gerektirmektedir.

Kentleşmenin sosyal ve mekânsal anlamda yeni alanlar açmasının altında teknolojiye yaşanan hızlı ve herkese ulaşılabilirlik gücü etkin olmuştur. Sanayileşmenin tetiklediği hızlı kentleşmenin kaçınılmaz olumsuz sonuçları, söz konusu ülkelerde, yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.⁴⁷ Bu kentleşme açıklamasında “kır insanı” ile “kent insanı” arasında “geçiş insanı,” yer alır. Kartal buna, “kentlileşen insan,” diyor. “Kırsal özelliklerinden arın”arak kent insanına ulaşılır.⁴⁸

Ancak bu süreçte kır ile kent arasındaki sirkülasyon yok olmaz. “Zaman içinde değerler ve ihtiyaçlar kıra ya da kente taşınır.”⁴⁹ Bu köylerin kentleşmesi, kentlerin de nüfus yoluyla köylüleşmesidir. Yumurtasını, sütünü marketten alan modern yaşam

⁴⁵ Kartal, S. Kemal (1992), Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Ankara: Adım Yay., s. 21.

⁴⁶ Kartal (1992): 21.

⁴⁷ Kılıncı (2013): 16.

⁴⁸ Kartal (1992): 23.

⁴⁹ Kartal (1992): 36.

tarzına aday köylerin varlığı ülkemizde artık çok normal bir tanımlamadır. Köyün kentleşmesi, kapitalizmin gelişmesini açıklayan temel kavram olarak önerilmektedir.⁵⁰

1.1.2. Kentte Yaşayanların Hakları

İnsanın bir şeyle bağlantılı hakları konusu, “insan hakları” bağlamında değerlendirilir. İnsan hakları gelişimi üç aşama halinde tanımlanır. İlki, Fransız Devrimini İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nde; ikinci aşama, sosyal hakların gelişme safhası, üçüncü aşama ise, kentli hakları da içine alan aşamadır. Buna göre de bu aşamada yer alan hakları şu şekilde sınıflandırabiliriz:⁵¹

- 1- İnsan haklarına saygılı ve bu hakları geliştirmeye açık, bireylerine refahını ve kişiliğini geliştirme güdüsü ve fırsatı sağlayan bir kentsel ortamda yaşama hakkı,
- 2- Saldırlara ve suça karşı korunmuş güvenli bir kentte yaşama hakkı,
- 3- Hava, su, gürültü vb. kirlenmelere konu olmayan ekolojik dengeleri korunmuş bir kentsel çevrede yaşama hakkı,
- 4- Kentte yaşayanların kendi ekonomik ve toplumsal girişimlerini geliştirebilmek için gerekli altyapılara sahip olmayı isteme hakkı,
- 5- Kentte yaşayanların yeterli çeşitlilikte mal ve hizmetlerden seçme olanağına sahip olması hakkı,
- 6- Kente uygun yeterli çalışma olanaklarına ve güvencesine sahip olma ve kentin ekonomik gelişmesinden pay alabilme hakkı,
- 7- Çoğulcu bir kentli kültürü edinebilme fırsatlarına sahip olabilme hakkı,
- 8- Kültürel farklılıkları dolayısıyla kimsenin iş yaşamında ve toplumsal yaşamda dışlanmadığı, ikincil konumlara itilmediği, çok kültürlü bir bütünleşmesi olan bir kentte yaşama hakkı,
- 9- Oturduğu yere bağlılık duyabileceği, ona anlam yükleyebileceği, kimliği olan bir kentte yaşama hakkı,
- 10- Tarihsel mirasın ve geçmişle sembolik bağların korunduğu, nitelikli, uyumlu mimarlık değerlerinin bulunduğu ve yenilerinin eklenebildiği bir kentsel çevrede yaşama hakkı,
- 11- Yeterli çeşitlilikte konutun üretilmekte olduğu özel yaşamın gizliliğine olanak veren, dinlendirici, güvenceli konut edinebilme veya kiralayabilme hakkı,
- 12- Konur alanları, çalışma alanları, dinlenme ve eğlence ile ulaşım kullanıcıları arasında, birbirini rahatsız etmeyen bir kentte yaşama hakkı,
- 13- Kentte yaşayan tüm farklı grupların, özrümler de dâhil, kentin her noktasına rahat ulaşımını sağlama hakkı,
- 14- Koruyucu sağlık tesislerine kolayca ulaşabilen, bu bağlamda sağlıklı içme suyu ve kanalizasyon sistemlerine sahip, yeterli güneş ışığı alan, yeşil alanlara sahip bir kentte yaşama hakkı,
- 15- Eğitim olanaklarını geliştirmeye açık bir kentte yaşama hakkı 16- Her yaştan her kesimden insanın spor yapabileceği bir kentte yaşam hakkı 17- Kentte yaşayanların yerel yapıları denetleyebilme hakkı.

⁵⁰ Holton (1999): 36.

⁵¹ Tekeli (2001): 133-35.

Tüm bu hakların geliştirilebilmesi için de yerel yönetimlerde;⁵²

- a. Demokratik, çağdaş, kapsamlı bir yerel yönetim anlayışı” geliştirilmelidir,
- b. Güçlü bir yerel yönetimi siyasal hareket,
- c. Kapsamlı bir yeniden yapılanma programının bütünlük içinde uygulamaya konulması gerekir.

Tekeli “Türkiye’de belediyeler ne kadar halka dayanan sivil toplum kurumları, ne kadar tepeden inme gelen devlet kurumları olmuştur? Sorusundan hareketle⁵³ “bir belediye yönetimi denildiğinde ne anlaşılmalıdır?” sorusuna cevap arar. Bunun için onun geliştirdiği ilkeler şunlardır: ⁵⁴

- 1- “Etkinlik. Devletin yerine getirmesi gereken işlevler merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bölüştürülürken, ona rehberlik edecek bir etkinlik olmalıdır. Bunun için de etkinliğini amaç olarak belirlenmesi gerekmektedir.
- 2- Demokratikleşme-katılım ve Çoğulculuk İlkesi. İyi bir belediye ve iyi bir toplum birlikte ele alınmalıdır. İyi bir toplum, çoğulculuğu, demokratikliği ve geniş kitlelerin karar süreçlerine katılmalarını benimseyen toplumdur. Bu ilkeler belediyeler için de geçerlidir.
- 3- Yönetimde yaratıcılık ve çeşitliliğin üretilmesi,
- 4- Çeşitlilik ve çoğulculuk içinde toplumsal sistemin tümüne ilişkin amaçların gerçekleştirilmesi”.

1.1.3. Kent Yönetiminde Güçlü Başkanın Gerekliliği

Kent Yönetiminde Güçlü Başkanın gerekliliği sorunu Toprak’ın da vurguladığı gibi Ülkemizde yerel yönetimlerde yeniden yapılanma çalışmaları önemli kılmaktadır. Buna göre de, kamu yönetimi, sosyal yapıyı oluşturan “nüfus yapısı ile yerleşim ve kentleşme olgusu”nu çalışma konusu yapmak zorundadır.

Toprak’ın tanımlamasıyla:⁵⁵

“Yerel yönetimler kurum olarak, hizmetlerde etkinliğin ve yerindeliğin belirlenmesinde dağıtım aracı görünümündedir. Bu olgu, bir anlamda yerel sorumluluk konusunun incelenmesini gerekli kılmaktadır. Öte yandan yerinde karar almanın başarısında halkın katılımı da önemli paya sahiptir.”

⁵² Tekeli (2001): 135.

⁵³ Tekeli (2018): 6.

⁵⁴ Tekeli (2018): 12-13.

⁵⁵ Toprak (2011): 304.

Kent yönetim sisteminin temelinde, “hizmetlerde etkinlik” ve “demokratik katılımın” sağlanması için gerekli koşulların yaratılması, yerel yönetimlerin başı olarak Belediye Başkanı’nın “hizmetlerde etkinliğin ve yerindeliğin belirlenmesinde dağıtım” rolünü aktif halde tutmasını gerekli kılar. Böyle bir kabul, başkanın sorumluluk tanımlamasındaki “aracı” rolü ve tarafsızlık ilkesini “etkinlik” ile özdeşleştirmesine neden olur. Başkanın bu etkinlikte aktif rolünü belirleyen onun seçim dönemlerinde oy veren kitleyle doğrudan diyalogu ve sonrasında onların oylarının alınmasıyla sınırlı değildir.⁵⁶

“Günümüzde demokratik yerel yönetimlerden beklenen, sadece seçime iştirak eden belde halkının diğer katılım yollarını da kullanarak kent yönetiminin içinde yer almasına izin vermek değil, aynı zamanda heterojen yapıya sahip kent halkının seçilenler eliyle temsil edilebilmesi ve meclis içinde de demokratik yapılanmanın en geniş anlamıyla gerçekleştirilebilmesidir. Siyaset ve yönetimin ortaya çıkardığı ve geliştirdiği, partizanca siyasi müdahaleden uzak “yönetimsel etkinlik kavramı”, yönetim dünyasını temsili demokrasinin ilkeleriyle bağlayan bir bağ ve entelektüel bir araç olmuştur. Etkinlik; rekabet, akılcılık, tarafsızlık ve planlamayı temsil etmektedir. Kent yönetiminde son yıllardaki en önemli gelişme, yönetimi beldeye ait teknik işlerin yerine getirilmesinde politikadan arındırılarak, çağdaş iş teknikleri ve yönetim düzenlemelerinin uygulanmasıdır.”

Başkan yönetiminde bu “heterojen” yapıyla demokratik ilkeler çerçevesinde “etkinlik” alanında varlık sergileyecektir. Yerel yönetimler her ne kadar buldukları bölgelere göre homojen görünse de, her bir şehir kendi içinde çoğulcu bir yaşam sergiler. Bu çoğulcu yapının görünür olmasında “siyaset ve yönetimin ortaya çıkardığı ve geliştirdiği, partizanca siyasi müdahaleden uzak “yönetimsel etkinlik kavramı” yönetim dünyasını temsili demokrasinin ilkeleriyle bağlayan bir bağ ve entelektüel bir araç olmuştur.”

“Yönetimsel etkinlik kavramı,” yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, çoğulcu yapının varlığı içinde bir etkinliktir. Buna göre de o, “rekabet, akılcılık, tarafsızlık ve planlamayı temsil etmektedir.” Başkanın lider olarak “önde görünen” kişiliğe bürünmesi de bu ilkenin uygulanabilirliğine bağlıdır.⁵⁷

⁵⁶ Toprak (2011): 304.

⁵⁷ Toprak (2011): 305.

Burada etkinlikte rol alması zorunlu olan “akılcılık” Weber’ci anlamda karizmatik lider tiplmesiyle bir çelişki oluşturur görünmemektedir. “Akılcılık” salt bir felsefe sistemi sunmaz, akılcılık işleri bir düzen ve plan çerçevesinde düzenli ve sıraya koyma beceresini de var eden bir adlandırmadır. Nitekim burada inceleme konusu yaptığımız belediye ve şehir örneğinde, yönetimin ve başkanın akılcı çabalarının, şehre ait alt yapı ve teknik işlerin bir sorumluluk bilinci içinde yerine getirilmesinde politikadan uzak durulmaya çalışıldığı görüntüsünü vermektedir.

1.1.4. Yerel Yönetim Kavramının Doğuşu

Yerel yönetim adı ya da kavramı, sınırları çizilmiş olan bölgesel birimle, hukuki bir kişilik, kurumsal bir yapı, genel ve özel statülerle konulmuş yetki, görevler ve bir derecede mali ve diğer otonomi anlatılmak istenir. Yerel yönetimler bir kurum olarak ancak geniş bir alanda ve toplumun bütün kurumları üzerinde kontrol fonksiyonunu yürüten bir merkezi yönetimin varlığı karşısında söz konusu olmaktadır. Diğer bir ifadeyle devletin güçlenen erkine rağmen, tarihin akışıyla birlikte bir bölgenin veya şehrin mali-yönetimsel alanda özerklik elde edip bunu güçlendirmesiyle yerel yönetim denen hukuki varlık ortaya çıkmıştır. Modern anlamdaki yerel yönetimler, merkezi yönetimle birlikte ve ona rağmen varlık bulmuşlardır.⁵⁸

Yerel yönetim kavramı, “5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa göre belediyeler, il özel idareleri ve bunlara bağlı birlik ve idareler” anlamına gelir. Buradaki bağlı idareler de, belediyelere bağlı ayrı tüzel kişiliği olan idareler (su ve kanalizasyon idareleri vb) dir.”⁵⁹

Türkçede yerel yönetim kavramı, İngilizce ‘Local Government’ karşılığı olarak kullanılmaktadır. “Devletin siyasal ve idari teşkilatını teorik ve pratik açılardan inceleyen ve devletin faaliyetlerine uygulanan bir bilim dalı” olarak kamu yönetimi, yerel yönetim, ulusal yönetim ve uluslararası örgütlerin yönetimini ele almaktadır. “Kamu hizmetlerinin ‘yer yönünden yerinden yönetim esasına’ uygun olarak yürütülmesi amacıyla oluşturulan

⁵⁸ Ortaylı, İlber, (1982). “Osmanlı İmparatorluğunda İdari Modernleşme ve Mahalli İdare Alanındaki Gelişmeler”, İdare Hukuku ve İlimler Dergisi (İHİD) , Sarıca’ya Armağan, Yıl:3 Sayı:1-3, ss.137148’den Ünal, Feyzullah (2011), “Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü,” Dumlupınar Üniversitesi SB Dergisi, Sayı 30.

⁵⁹ Yayman, Derya (2013), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı,” Akademik Bakış Dergisi Sayı: 34 Ocak – Şubat 2013 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergi, s. 2.

yerel yönetimler; bu kamu hizmetlerinin devletin merkezi örgütlenmesi ve hiyerarşisi dışındaki bir takım organlar tarafından yerine getirilmesi demektir.” Türkiye’de, bölge ya da yer bakımından yerel yönetim kuruluşları olarak sayılan üç tüzel kişilik bulunur. Bunlar; il, belediye ve köy olarak sıralanırlar. Bu tanıma göre, belirtilen bu üç tüzel kişilik ‘yerel yönetim’ terimi ile genel olarak ifade edilebilir.⁶⁰

Yerel yönetimler, öncelikle “yer yönünden yerinden yönetim” şeklinde, daha sonra da “hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları” ile birlikte “yönetimsel yerinden yönetim türü içerisinde” yer alır. Bu kavram Türkiye’de “belediye yönetimi” olarak genel bir kabul görmüştür. Yerel yönetim kavramının, “merkezin yönetim hiyerarşisi dışında, yerel halkın seçimi ile işbaşına gelmiş ve yerel halka hizmet etmekle görevli bir kuruluş”u tanımlamaktadır.⁶¹

Merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında yapılacak bir görev paylaşımında, yerel yönetimlere halkın gündelik yaşamını yakından ilgilendiren ve gündelik yaşamı kolaylaştıran, eğitim, sağlık, kültür, çevre, eğlence, dinlenme, imar, bayındırlık, ekonomik ve sosyal kalkınma, denetim ve asayiş gibi konularda görevler verilmelidir. Türkiye’de İl özel idareleri, belediyeler ve köylerin temel kuruluş ve görev kanunlarında oldukça fazla ve önemli görevler verilmiş ve kamu hizmetlerinin merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında dağılımı konusunda yasal olarak tek kriter benimsenmiştir. Bu da Anayasa’nın yerel yönetimler için belirlediği “belde halkının mahalli müşterek ihtiyaçları”na ilişkin ihtiyaçlardır.⁶²

Dünya süratle küreselleşirken, bir yandan da yerelleşme olgusunu göz ardı edememektedir. Yönetim sistemi, adı ne olursa olsun, toplumun temel kamusal ihtiyaçlarına karşılık verme amacını güderler. Buna göre de merkezi yönetim adını alan yapı, halkın, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, barınma, adalet, ulaştırma vs. birçok temel ihtiyacını karşılama amacıyla hareket eder. Bu taleplerin genel anlamda karşılığının bulacağı yer olarak merkezi yönetim gösterilir. Ancak bu talepler aynı zamanda yerel

⁶⁰ Yayınoglu, Pınar Eraslan (2005), “Yerel Yönetim Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevi ve Yeni Yaklaşımlar,” s. 42. Erişim: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178007_26. 02. 2018)

⁶¹ Yayınoglu, Pınar Eraslan (2005), “Yerel Yönetim Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevi ve Yeni Yaklaşımlar,” s. 42. Erişim: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178007_26. 02. 2018) ⁶² Türkoğlu, İrfan (2012-2013), “Yerel Yönetimlerin mali Özerkliği,”Dicle Ün. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 17-18, Sayı, 26-29, s. 45.

⁶² Türkoğlu, İrfan (2012-2013), “Yerel Yönetimlerin mali Özerkliği,”Dicle Ün. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 17-18, Sayı, 26-29, s. 45.

adını alan siyasal yapılarında amacı içinde eger alır.⁶³ Bu açıdan kentler yerel ve genel anlamda “siyasal değerlerin, modellerin, anlayışların oluşturulduğu alanlar”⁶⁴ olduklarından insan deneyimini içeren tüm çabaları da içinde barındırır. Bu yapıyı oluşturan birçok neden vardır. Kentlerin modern dönemde politikada öne çıkma çabaları ve yerel yönetimlerinin gücünün artması başlı başına bir neden oluşturmaktadır.

Yerelde kalma ya da kavram olarak yerelleşme, el altında bulunulan kaynakların halkın talepleri karşısında daha uygun ve uyumlu bir şekilde kullanılmasına neden olmaktadır. Ayrıca yerel yapı bir demokrasi bilincinin gelişmesinde de etkin ve baskın bir güç ve role sahiptir. Yine yerel de politik çaba genel olarak ülke yönetiminde söz sahibi olacak politikacılarında yetişme yurdu, okulu olmaktadır.⁶⁵

Ancak yerelleşme ve yerinden yönetimin güçlenmesi ile siyasal katılım arasında zorunlu bir bağ yoktur. Yani yerinden yönetim güçlenirse, siyasal katılım artmamaktadır.⁶⁶ Bunların başında ülkemizde de çok konuşulan ciddi bir soru yer almaktadır. Buna göre, “yerel ve bölgesel yönetimlerin güçlendirilmesi, ulusal birliğin tam olarak sağlamamış, bölgeler arası dengesizlikleri ve az gelişmişliği aşamamış, etnik, dinsel vb. açıdan karmaşık yapısı olan ülkelerde, ayrılıkçı eğilimleri daha da güçlendirebilir.”⁶⁷ Ancak bu bir kader olarak ve mutlaka böyle sonuçlanacak diye de okunmamalıdır. Bu durumu önlemek mümkündür. Bunun için yapılması gereken birincilikle şey, “hizmet sunumu açısından var olan dengesizliklerin ve sosyal sorunların azaltılması gerek”mektedir.⁶⁸ Bu sorunların azaltılmasında siyasal aktörlerin, yerelde siyaset yapanların liderlik ve yol gösterici rolü önemlidir.

Güler ise yerel yönetim kavramının genelde yukarıda geçtiği şekilde, liberal anlayışa göre tanımlandığını söyler ve bunu genel şekilde şu şekilde özetler: “Ona göre, “yerel yönetimler yerel halk tarafından seçilmiş kişilerce yönetilen, bir tüzelkişiliği olan, bağımsız ya da özerk bir konumu ve kendisine ait bir maliyesi bulunan yönetsel

⁶³ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014), Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset, Ankara: Detay, s. 2.

⁶⁴ Bal, (2002): 198

⁶⁵ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014), Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset, Ankara: Detay, s. 15.

⁶⁶ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 17.

⁶⁷ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 19.

⁶⁸ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 19.

kurum”dur.⁶⁹ Bu tanım ona göre ilk defa 19. Yüzyılda yapılmış bir tanımdır. Ona göre bu tanım bir kavramı, yani yerel yönetim kavramını değil, “bir kurumu betimlemekte”dir.⁷⁰

Yerinden yönetim ya da yerel yönetim, yönetim biliminde “Âdem-i Merkeziyet” olarak bilinen bir kavramdır. Âdem-i merkeziyetin de iki türü vardır:

İlki, “yetki genişliği,” diğeri de “gerçek anlamda yerinden yönetim” türleridir. Kısaca tanımlanırsa, yerinden yönetim, “yerel halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilmesi” demektir.⁷¹

Devlet’in varlığını sürdürmesi ile kamu gücünün uygulamadaki rolü ve etkinliği hizmet alanlarının ayrıştırılmasını gerekli kılmıştır. Başlangıçta tüm kamu gücü ve uygulaması merkezde toplanmıştır. Bu merkeziyetçi yapı, yerel yönetim biçimlerinin varlığına sıcak bir bakışın oluşmasına kapalı bir dönemi tanımlıyordu.⁷²

Devlet, merkezi yönetim ve yerel yönetim teşkilatlarıyla, bu amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu manada yerel yönetimlerin gücü ve etkinliği, o ülkedeki yönetim sistemiyle yakından alakalıdır. Diğer bir deyişle demokrasinin o ülkedeki yerleşikliği ile doğru orantılıdır. Merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerini açıklayan birçok model ve teori vardır. Bunların başında; “temsilcilik”, “ortaklık”, “vekâlet” ve “denge” teorileri gelmektedir.

Temsilcilik teorisinde yerel yönetimler merkezin temsilcisi olarak görülürken ortaklık teorisinde ise merkezi yönetim ve yerel yönetim eşit konumda kabul edilmektedir. Vekâlette ise yerel yönetimler merkezi yönetimin izni ölçüsünde ve onun denetimi altında belirlenmiş faaliyetleri yürütür. Denge teorisinde ise merkezi yönetim ve yerel yönetimler karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdırlar ve işbirliği içinde faaliyette bulunurlar.⁷³

⁶⁹ Güler, Birgül A., (2006), Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, Ankara: İmge, s. 44.

⁷⁰ Güler (2006): 44.

⁷¹ Keleş, Ruşen (2000), Yerinden Yönetim ve Siyaset, İstanbul: Cem, s. 19-20.

⁷² Karaaslan, Mehmet (2007), “Türkiye’de yerel Yönetimler Reformu bağlamında Yerel Yönetimlerin özerkliği ve Denetimi,” Ankara Üniversitesi, SBE Kamu Hukuku ABD, yayımlanmamış Doktora tezi, s. 13.

⁷³ Karaaslan (2007): 14.

Yerel yönetim sistemleri konusunda Dünyada çok farklı sistemler olsa da Batı Avrupa yerel yönetim sistemleri ülkemiz açısından da büyük önem taşıdığından belirtilmesinde yarar vardır. Doktrinde Batı Avrupa yerel yönetim sistemleri temelde Güney Avrupa ve Kuzey Avrupa sistemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Napoleonic sistem olarak da bilinen Güney Avrupa sistemi Fransa,

İtalya, İspanya gibi ülkelerden oluşmasına karşılık Kuzey Avrupa sistemi ise daha çok İskandinav (İsveç, Danimarka gibi) ülkelerden oluşmaktadır.⁷⁴

Karaaslan'ın tespitine göre Türkiye'deki Yerel yönetim uygulaması Fransa'dan etkilenmiştir. Bu da onun yukarıda ifade edilen "Napoleonic sisteme" uygun olduğunu gösterir. Türkiye'de Yerel yönetim tarihinde Belediyeler 1855 yılında ilk olarak İstanbul'da kurulmuş ve 1864 yılından itibaren ise il özel idarelerinin ilk örnekleri oluşturulmuştur. Zaman içinde yerel yönetimler yeniden yapılandırılmış ve bu yapılanma, salt yerel yönetimler için olmaktan çok tüm kamu yönetimini kapsayan ve küresel boyutta bir başka deyişle küresel bir sorunsal olarak ortaya çıkmıştır.⁷⁵

Gül ve diğerlerine göre, yerelleşme 3 farklı boyutta gerçekleşmektedir.⁷⁶

- 1- "Merkezin kendi hiyerarşik yapısı içinde taşra birimlerine ya da merkezin kendi hiyerarşik yapısı dışındaki özerk yerel yönetim birimlerine idari ve mali güç, görev ve sorumluluk aktarımını içeren yönetsel yerelleşme ya da adem-i merkezileşme boyutu.
- 2- Piyasaya ve özel aktörlere, merkezi yönetimin idari ve mali güç, yetki, görev ve sorumluluklarının bir kısmının aktarımını içeren ekonomik yerelleşme ya da adem-i merkezileşme boyutu.
- 3- Sivil topluma ya da yerel yönetimlere, merkezi yönetimin mali, idari ve siyasal güç, yetki, görev ve sorumluluklarının bir kısmının aktarımını içeren toplumsal ve siyasal yerelleşme ya da adem-i merkezileşme boyutudur."

Yerel yönetim ya da yerinden yönetim kavramı, Yönetim Biliminde "Âdem-i Merkeziyet" (decentralisation) olarak bilinen siyasal bir kavramdır.⁷⁷

⁷⁴ Karaaslan (2007): 15-6.

⁷⁵ Karaaslan (2007): 20.

⁷⁶ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 8.

⁷⁷ Karaaslan (2007): 30.

Yerel yönetimler, özerk yapılardır. Bu özerklik, yerel yönetimleri merkezi yönetimin tüzel kişiliğinden ayrı birer tüzel kişiliğe sahip olmaya götürür. Bu da bir bütçe bütçeye, bağımsız gelir kaynaklarına ve mal varlığına da sahip olmak demektir. “Özerk bir yerel yönetimden bahsedebilmek için yerel yönetimlerin karar alma ve uygulama serbestisi olan bağımsız organlarının olması, yönetimler arasında dengeli görev ve gelir dağılımının olması ve her şeyden önemlisi mali kaynaklara ve harcama yetkisine sahip olması gereklidir.”⁷⁸

1.1.5. Yerel Yönetim ve Politika/Siyaset İlişkisi

Fransız Siyaset bilimci Maurice Duverger, Littré'nin büyük Fransızca Sözlüğünün 1870'deki basımında geçen politika tanımını alıntılar: “Politika, Devletleri Yönetme Bilimi”dir. Buna göre politika bir “bilimdir.” Başka bir sözlükten ise şu tanımlı aktarıyor. “İnsan toplumlarını yönetme sanat ve faaliyet.” Bu iki tanımda, ona göre, “yönetme işi” politikanın konusu olmaktadır.⁷⁹

O zaman devlet nedir? Devlet'i birçok şekilde tanımlamak mümkün kabul edilse de, genel hatlarıyla siyasal bir organizasyon olarak, insanların bir arada düzenli bir şekilde yaşamalarını sağlayan bir “örgütlenme biçimi”dir.⁸⁰ Politikanın “iktidar bilimi” şeklindeki tanımı, “işlemsel” olması bakımından kabul edilebilir görünmektedir. Politika ister bilim, isterse “sanat ve faaliyet” olarak tanımlansın, “topyekûn objektif politika” var olmadığından “topyekûn objektif bir tarifi yoktur.”⁸¹

Günümüzde yerel yönetim kavramı “yerel bir topluluktaki bireylerin birlikteki gereksinimlerini karşılayan, kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen kurumlar”⁸² karşılığında kullanılmaktadır.

Siyasi bir alan olarak yerel yönetim ile siyaset arasındaki ilişkiyi anlayabilmek kendi kavramlarını açıklayarak mümkün olacaktır. Bunlar yerel yönetim, yerel otorite,

⁷⁸ Türkoğlu, İrfan (2012-2013), “Yerel Yönetimlerin mali Özerkliği,” Dicle Üni. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17-18, Sayı, 26-29, s. 42.

⁷⁹ Duverger, Maurice (1978), Politikaya Giriş, (Çev. Samih Tiryakioğlu), İstanbul: Varlık, s. 9.

⁸⁰ Güneş, İsmail (2018), “Yerel Yönetimler ve Siyasal Faktörler,” Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50021> (16. 02. 2018) s. 84.

⁸¹ Duverger (1978): 12.

⁸² Tekeli, İlhan (2018), “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de belediyelerin gelişimi,” Amme İdaresi Dergisi, s. 3. Erişim: www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/71d2169e06d86c6_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergi (12.02. 2018).

yerel ya da kentsel siyaset, üniter ya da tekçi devlet, merkeziyetçilik, âdem-i merkeziyetçilik ya da desentralizasyon, yerindenlik gibi kavramlardır.⁸³

Devletler yapılarına göre iki gruba ayrılırlar. Birinci grupta tekçi, diğer grupta ise birleşik ya da federal devletlerdir. Üniter devlet, yönetim biçimini merkezden yönetim ilkesine göre tanımlar. Bu tür devletler de iki gruba ayrılır. İlki merkezi üniter devlet, ikincisi de âdem-i merkezi üniter devlettir. Merkeziyetçi yapıda hizmetler hem merkezden hem de taşrada merkezi yönetimin memurlarınca yönetilir. Üniter devlet yapılanmasında yerel yönetimler, bir yerel hükümet biçimi değil, “yerel otorite niteliğindedir.” Yerel yönetimler yetkilerini merkezi yönetimin kararlarıyla uygularlar.⁸⁴

Yerel yönetimin bir türü olarak siyasal yerinden yönetim kavramı, “gücün ve kaynakların hem yönetim yapısı içinde hem de kamusal yönetim alanında dağıtım” şeklinde kabul edilirse, siyasal yerinden yönetim kavramı “geleneksel olarak federal bir siyasal sistemi ve yönetim yapısını çağrıştırır.” Buna göre de siyasal yerinden yönetim, “federal yönetim sistemi olan ülkelerde, bu sistem içindeki federe devletlere anayasal olarak tanınmış bulunan siyasal ve yönetsel özerkliğe dayanan bir yönetim biçimidir.”⁸⁵

Yönetimin bütünlüğü ilkesi, merkezi yönetimin merkezindeki örgütlenme ile taşra örgütlenmesi arasındaki bütünlüğü ifade eder. Yönetsel Vesayet ise, “devlet tüzel kişiliğini temsil eden merkezi yönetimin yerinden yönetim üzerinde sahip olduğu denetim yetkisidir.” Bunun amacı da “yerel yönetimleri gözetim altında tutmak, merkezle ilişkilerinde merkezin egemenliğini korumak ve merkezi yönetim ile yerinden yönetim arasındaki bütünlüğü sağlamaktır.”⁸⁶

Yönetsel vesayet denetiminin iki yönü vardır. Bunlardan biri hukuka uygunluk denetimi, diğeri de yerindelik denetimi. Hukuka uygunluk denetiminde “idarenin görevini yerine getirirken, hukuk kurallarına uygun hareket edip etmediği araştırılır.”⁸⁷

⁸³ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014), Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset, Ankara: Detay, s. 25.

⁸⁴ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 26.

⁸⁵ Keleş 2000: 85’den aktaran Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 28.

⁸⁶ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014):30-31.

⁸⁷ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 31-2.

Merkezden yönetim (centralization), “vatandaşlara sunulacak kamu hizmetlerine ilişkin kararların ve faaliyetlerin, başkent adı verilen devlet merkezinden, merkezi yönetim birimlerince var olan hiyerarşik örgüt yapısı içinde yer alan taşra örgütlerince tek elden yürütülmesidir. Buna “merkeziyetçilik” de denir.”⁸⁸

Yerinden yönetim ise, “devlet yapısı içinde merkezi biçimde yönetsel örgütlenmenin karşısı” bir adlandırmadır. “Âdemi merkezi yönetim,” “yerellik” ve “yerelleşme” anlamlarında kullanılır.⁸⁹

Yerinden yönetimin ilk anlamına göre, “yerinden yönetim kuruluşları” yer alır. Bunlara genel de “mahalli idareler ya da yerel yönetimler” adı verilir. İkinci bir kategoriye göre ise, “hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları” yer alır.

Bunlara merkezi idareden ayrılabilir şekilde, çoğunlukla kamu kurumları” adı verilir.⁹⁰

Adem-i merkeziyetin, siyasal ve yönetsel olmak üzere iki anlamı vardır. Siyasal adem-i merkeziyet, üniter, federal, konfederal ya da bölgesel devleti ifade etmesine karşın idari adem-i merkeziyet ise decentralize edilmiş yerel yönetimleri ifade etmektedir. İdari adem-i merkeziyet de ikili ayrıma tabi tutulmaktadır. Birincisi; merkez kuruluşların merkez dışındaki bir örgüte, belli bir işlevi yerine getirebilecek bir ya da birden çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devretmeleri anlamına gelen “yetki genişliği” (âdem-i temerküz, deconcentration, delegation) müessesesidir.⁹¹

İdari âdem-i merkeziyetin ikinci türü ise yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği ya da merkeze bırakılmış olanlar dışında işlevler görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve mali bir takım yetkilerle donatılmış olan gerçek anlamdaki yerel yönetimlerdir.⁹²

Âdem-i merkeziyet (decentralisation); Kamu Hukukunda uygulama alanı bakımından ise hizmet âdemi merkeziyeti ve mahalli âdemi merkeziyet olmak üzere ikiye

⁸⁸ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 34.

⁸⁹ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 34.

⁹⁰ Derdiman, R. Cengiz (2005), Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler, İstanbul: Aktüel, s. 7.

⁹¹ Karaaslan (2007): 31-32.

⁹² Karaaslan (2007): 33.

ayrılmaktadır. Hizmet âdem-i merkeziyeti; belli bir kamu hizmetinin merkezin dışında bağımsız bir örgüte bırakılmasıdır. Diğer bir deyişle özel teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren bilimsel, kültürel ve teknik hizmetlerin tüzel kişiliğe sahip örgütler tarafından yerine getirilmesidir. Ancak hizmet âdemi merkeziyeti kavramının uygun bir adlandırma olmadığını ve işlevsel âdemi merkeziyet teşkilatları-kamu kurumları için başka bir tabir bulmak gerektiğini ve bunun için “özerk yönetim” teriminin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtilmektedir.⁹³

Mahalli âdem-i merkeziyet ise bir bölgenin sakinlerine o bölgedeki topluluğun ortak ve genel yararlarını, gereğince koruyabilmek için sözü geçen yararları kendi organları vasıtasıyla saptamak ve gereğini yerine getirmek hususunda özerklik verilmesidir. Diğer bir ifadeyle devlete ait bazı yetkilerin devlet tüzel kişiliği dışında bulunan ve onun gözetimi altında olmak üzere belli bir ölçüde kendilerini yönetme imtiyazına sahip olan hukuksal varlıkların bulunması anlamına gelmektedir. Hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları, uzmanlık isteyen, merkezi idare tarafından yürütülmesi uygun görülmeyen bazı kamu hizmetlerini yürüten, devletten ayrı tüzel kişilikleri bulunan, belli bir özerkliğe sahip olan kamu kuruluşları olarak tanımlanmıştır⁹⁴

Âdem-i merkeziyet, “gücün ve kaynakların yönetim yapısı içinde (within government) ya da kamusal yönetim alanında (within public governance) dağıtımı ya da yeniden dağıtımıdır.”⁹⁵ Yerinden yönetim, “topluma sunulacak yerel hizmetlerin; devlet mekanizmasında tek elden değil; merkezi teşkilat içinde yer almayan ve merkezi yönetim hiyerarşisinde olmayan, görece özerkliğe sahip tüzel kişiler tarafından yürütülmesidir.” Dört özelliğe sahip olmalıdır: ⁹⁶

- 1- “Devletten farklı ayrı bir tüzel kişiliğin olması,
- 2- Yerinden yönetim otoritelerinin seçimle belirlenmesi ve yargı yolu ile görevden alınması güvencelerinin olması,
- 3- Yeterli mali ve teknik araçlara sahip olması
- 4- İdari ve mali özerkliğinin olmasıdır.”

“Yerel yönetimler, ülkenin farklı coğrafya bölümlerinde çeşitlilik gösteren ortak isteklerin giderilmesi, hizmetlerin arzı ve sorunların çözülebilmesi için yerel özerkliğe

⁹³ Karaaslan (2007): 36-7.

⁹⁴ Karaaslan (2007): 38-40.

⁹⁵ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 35.

⁹⁶ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 36.

sahip, karar organları halkın oyuyla oluşan, halkın yerel karar oluşumuna katılımının ve denetiminin ön görüldüğü bir yerel örgütsel yapıyı içeren yönetim anlayışıdır. Bu yapının devlet tüzel kişiliği dışında kamu tüzel kişiliği de vardır.”⁹⁷

Yönetim ve kaynak kullanımında daha verimli bir hizmet anlayışı sağlamak için kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak birçok ülkede yerel yönetimler kapsamında gerek idari gerekse mali açıdan reform niteliğinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu yönde yapılan çalışmalar genelde merkezi yönetimden yerel yönetimlere çeşitli kaynakların aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, aktarılan kaynakların verimsiz kullanılması merkezi hükümete ilave yükler getirmekte ve yerel yönetimleri hizmet etkinliği bakımından sıkıntıya düşürmektedir. Egeli'nin değerlendirmesine göre, “yerel yönetimlerin kendilerine kanunlarla verilen görevleri daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için mali kaynakların kullanımı açısından daha fazla tasarruf hakkına sahip olmaları gerekmektedir. Yerel özerklik, farklı boyutlardan incelenmesi gereken bir kavramdır. Kamusal faaliyetlerin yerine getirilmesinde belirli sınırlar dâhilinde merkezi yönetimin idari, ekonomik ve mali alanda yetki ve sorumluluğunu yerel yönetimlere devretmesi yerel özerklik olarak ifade edilmektedir.”⁹⁸

Yönetsel Yerinden Yönetim, “yerel ortak hizmetlerin, gerekli yasal, mali, yönetsel ve siyasal yetkilerle donatılış, merkezden özerk yerel yönetim kuruluşları eliyle ya da diğer yöntemlerle görülmesidir.”⁹⁹ Yerel yönetim burada merkezden bağımsız değil, ancak “yetki genişliği ve yetki devri” daha etkindir.

Yetki genişliği ile yetki devri, yerinden yönetimin kamu yönetimi örgütlenmesinin kendi hiyerarşik yapısı içinde gerçekleşen biçimleridir.” Buna göre yetki, yasalar ve anayasa çerçevesinde “işlem yapabilme güç ve yeteneği” anlamına gelir.¹⁰⁰

⁹⁷ Gül, Hüseyin (2008), Türkiye’de Yerel Yönetimler, Ankara: Nobel Yay., s. 92

⁹⁸ Egeli, Halûk, Funda DİRİL (2012), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik Ve Vergilendirme Yetkisi,” Sayıştay Dergisi, Sayı:84/ Ocak-Mart 2012, s. 26.

⁹⁹ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 37.

¹⁰⁰ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 37.

Yetki devri, “merkezdeki kuruluşların, merkezden uzak örgütlere, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek bir ya da daha çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devretmeleri” anlamına gelmektedir.¹⁰¹

1.1.6. Türkiye’de Yerel Yönetim Kavramı

Türk yerel yönetimlerinin ortaya doğuşu çok fazla gerilere dayanan bir geçmişle sahip değildir. Kavramın yaratımı ve uygulanması Batılı siyasal geleneğe dayanmaktadır. Türkiye’de bu anlamda yerel yönetimler o dönemin baskın kültürü olan Fransız düşüncesi uygulamasında dayanmaktadır.¹⁰²

Ülkemizde hala yaygın olan anlayışa göre, yerel yönetim algımızda çok fazla değişmeyen “yerel yönetimlerin merkezi yönetimin bir uzantısı olduğu” düşüncesidir.¹⁰³ Yani yerel yönetimler genelde merkezi yönetimlerin tasarrufuna tabi ve onların lütfuna açık yönetim alanları olarak kabul edilmektedir.

Yerel yönetim merkezi yönetimin altında kendi yetki ve imkânlarıyla örgütlenmiş bir yapıdır. Bu yapı merkezi bürokrasinin en alt düzeyde, yani taşra düzeyinde hiyerarşik bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru yayılmasıdır. Buna göre yerel yönetim, “merkezi yönetimden bazı hizmetlerin görülebilmesi için sınırlı biçimde yetkilerle donatılması ya da çok yetki ve olanaklarla donatılarak yerel halkın demokratik olarak belirleyiciliğinin sağlandığı bir yönetim biçimidir.”¹⁰⁴ Batı’da yerel yönetimin doğuran etmenlerin başında, “Ortaçağ’da kentsel yapının gelişimi ve yeni bir sınıf olarak kentsoyluların yükselişi” yer alır.¹⁰⁵

Kentlerin doğuşu ortaya çıkan yeni bir sınıf olarak kentli tüccar kesiminin yaratmış olduğu orta sınıf tanımlanmasıdır. Bu orta tabaka o günün din adamları yani rahiplerle birlikte toplumsal düzenini sağlayıcıları rolünü yüklenmiş oluyorlardı. Bu da tüccar sınıfın toplum yaşam içindeki rolü ve erkinin artması anlamına geliyordu. Doğal

¹⁰¹ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 38.

¹⁰² Ünal (2011): 246.

¹⁰³ Ünal (2011): 246.

¹⁰⁴ Bal (2002): 199.

¹⁰⁵ Ertan, Birol (2002), “Yerel Yönetim Kavramı,” Çağdaş yerel Yönetimler, cilt. 11, sayı 1, s. 22.

olarak da yerel yönetimler ile bu tüccar orta sınıf arasında bir ilişki ortaya çıkmış oluyordu.¹⁰⁶

Türkiye söz konusu olduğunda, Ertan serüvenin bu yönde gelişmediğini ileri sürmektedir. Çünkü yerel yönetimler ile komünler arasında bir bağ Türkiye de mevcut değildir. Ona göre köyler dışında bir komün geleneği olmadığı için, Türkiye’de “kasaba ve kentler ise statüleri köy yönetiminden farklı olan “belediye”den komün benzeri bir organ tarafından yönetilmektedir.¹⁰⁷

Yerel yönetimin doğuşu ekonomik bir zorunluluğun sonucu ortaya çıkmıştır. Merkezi yönetim vergileri toplamada yetersiz kalınca, kamuya yönelik yerel hizmetleri sunmasının kaynakları olan vergileri toplamak da imkânsız konuma gelmiştir. Bu durum Tanzimat yönetimindeki yöneticilerin dikkatinden kaçmamıştı. Bu onlar için araç rolü üstlenecek, yani, merkezi hükümete yardımcı olacak yerel birimlerin oluşturulması anlamına geliyordu.

Ünal’ın değerlendirmesine göre “Osmanlı devleti, batılı anlamda yerel yönetimleri oluşturarak yerel demokrasiyi güçlendirmek, halkın yönetime katılmasının kanallarını genişletmek, yerel özerkliği geliştirmek gibi amaçlarla yerel yönetimleri oluşturmak amacını taşımamıştır. Tam aksine merkezi yönetimin uzantısı olarak gördüğü yerel yönetimleri, sıkı bir vesayet denetimi altına alarak kontrol etmiş, varlıklarını kendisinin bir lütfu olarak görmüştür. Bu anlayışla yapılan yasal ve yapısal düzenlemeler, yapılan birçok reform girişimlerine rağmen günümüze kadar etkisini sürdürmüştür.”¹⁰⁸

Batılı devletlerde yerel yönetimin 6 yüzyıllık bir geçmişinden söz edilirken, maalesef onun dışında kalan yerler için bir “tarihsizlik” sorunu vardır.¹⁰⁹ Bu nedenle yerel yönetimin tarihi izi genelde bizde Tanzimat ile birlikte sürdürülmektedir.

Devletin Batılı tarzda örgütlenmeye başlamasıyla birlikte, belediye hizmetlerinin görülmesi konusunda önemli bir değişiklik anlamına geliyordu. Ayrıca savaşlar nedeniyle, (mesela “Kırım Savaşı sırasında İstanbul’a gelen kalabalık sayıdaki İngiliz,

¹⁰⁶ Ertan (2002): 22-3.

¹⁰⁷ Ertan (2002): 27-8.

¹⁰⁸ Ünal (2011): 246.

¹⁰⁹ Güler, Birgül A., (2006), Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, Ankara: İmge, s. 37.

Fransız ve İtalyan askerlerinin barındırılması ve buna yönelik altyapı yetersizliği, Fransız tarzında 1854 yılında Şehremaneti'nin kurulmasıyla sonuçlandı") belediye hizmetleri, yeni bir yapılanmayla çözülmeye başlandı. Bu tarihsel süreci açıklayan Uyar'a göre:¹¹⁰

"13 Haziran 1854 tarihinde yayınlanan nizamname ile belediye hizmetlerinde şehremini dönemi başladı. 1857 yılında İstanbul 14 belediye dairesine bölündü. Beyoğlu'nun (6. Daire) belediye görevleri arasında şunlar vardı: Mahalle, çarşı ve pazarların düzen ve temizliği, yapı işleri, yol, kaldırım, lağım ve suyollarının yapımı ve bakımı, gıda maddeleri ile ilgili narh kontrolü (1865'ten itibaren narh kaldırıldı) ve sokakların petrol lambası ile aydınlatılması (1865'ten itibaren). Gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadıkları Beyoğlu'ndaki 6. Daire, 1913 yılına kadar varlığını sürdürdü. Bu tarihte, daireler kapatılarak belediye işleri İstanbul Şehremaneti bünyesinde tek elde toplandı. 1864 yılında yayınlanan Vilayet Nizamnamesi, Osmanlı mülki idaresi açısından bir dönüm noktasıdır. Merkezin yükünü azaltmak için, kentin bayındırlığı, altyapı inşası, temizlik, aydınlatma, narh, çarşı ve pazar işleri, itfaiye gibi konularda yetkili olmak üzere belediye meclislerinin kurulmasına karar verildi."

Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar yerel yönetimler, Avrupa'nın öngördüğü bir modernleşmeye bağlı gelişmelerin adıdır. Öncelikle, Tanzimat'ın ilanından sonra, taşrada mali işlerin yürütülmesi, yolsuzlukların ve kötü uygulamaların önüne geçilmesi amacıyla, 'muhassıl' adında maliye memurları atandı. Muhassıl'a yardımcı olması amacıyla, merkezden atanan iki kâtip, yörenin bazı kamu memurları, gayrimüslim halkın bulunduğu yerlerdeki dini temsilciler ve yörenin ileri gelenlerinden seçimle belirlenen dört kişiden oluşan muhassıllık meclisleri oluşturuldu. Temel görevleri verginin tespiti ve tahsili olan bu meclis, merkezi idarenin bir uzantısı olması ve hiçbir özerkliklerinin olmamasına rağmen, bazı üyelerinin seçimle işbaşına gelmeleri nedeniyle, yerel yönetim kurumlarının ilk örneği olarak sayılmaktadır.¹¹¹ Bu durumun birçok açıklaması yapılabilir. Ünal göre:

112

"Tanzimat döneminde genel olarak kentlerin büyüdüleri, dış dünyaya açılımın gerçekleştirildiği, mali merkeziyetçiliğin yerleştirilmesi ihtiyacı, azınlık unsurlarının idari ve siyasi katılımının sağlanması, dış baskıların yoğunlaşması gibi nedenlerle yerel yönetimlerin kurulması gündeme gelmiştir. Ancak, bu dönemde ortaya çıkan yerel yönetimler merkezi yönetimin inisiyatifleri ile olduğundan merkeziyetçi bir eğilime sahip olmuşlar, bu durum günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Türk Siyasi tarihinde 19. yüzyıl Osmanlı devletinin devamı için idari, mali, askeri ve sosyal alanlarda reformların kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu dönemi ifade etmektedir. Öncelikle askeri alanda başlatılan yenilik hareketleri, idarenin yeniden düzenlenmesi ve modernleştirilmesi amacıyla öncelikle mali alandaki yenilikler takip etmiştir. Osmanlı devletinin çöküşünün en önemli sebeplerinden biri mali sistemdeki bozukluktan ve vergilerin toplanması, tespiti ve yönetiminde ciddi sıkıntılar yaşanmaktaydı. Bu sorunlara iltizam usulünün bir çözüm olmaması nedeniyle kaldırılmasından sonra vilayetlere gönderilen Muhassıllara burada yardımcı olmak

¹¹⁰ Uyar, Hakkı (2004), "Türkiye'de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe" Aydınlanma 1923, Yıl 8 / Sayı 51 / 2004 Kış, s. 33.

¹¹¹ Koçak, Süleyman Yaman, Ali EKŞİ (2010), "Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye'de Yerel Yönetimler," SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2010, Sayı:21, ss.295-307, s. 297.

¹¹² Ünal (2011): 243.

üzere Muhassıllık Meclisi oluşturuldu. Memleketin durumuna göre verginin tespit, tevzi ve peşin tahsilini yapacak gerekli masrafları bu meblağdan düşerek hazineye gönderecek Muhassıllık Meclisleri, yerel yönetim kurullarının sınırlı bir anlamda ilk örneği sayılmaktadır. Bu meclisler daha sonraki tarihlerde kurulan yönetim meclislerine öncülük yapmıştır. Belediyeler Osmanlı Devletinde yerel yönetim birimi olarak bugünkü anlamda ilk belediye yönetiminin kurulması girişimleri Tanzimat'ı izleyen yıllarda ve özellikle 1854-1856 Kırım Savaşı sırasında Batı ülkeleri ile artan temas sonunda ortaya çıkmış, Fransız komün idarelerinden örnek alınarak 1855 yılında İstanbul'da ilk kez belediye kuruluşu denemesine girilmiştir. Kurulan belediyenin(şehremaneti) karar ve yürütme organları; şehremini ve şehir meclisinden oluşmaktaydı. İhtisab Nezaretini ortadan kaldıran şehremanetin şehir zorunlu ihtiyaç maddelerinin sağlanmasına dikkat etmek, narh koymak ve uygulamak, yol ve kaldırım yaptırıp onarmak, temizlik işleri ve esnafın kontrolü gibi görevleri bulunmaktaydı. İlk modern belediye yönetiminin kurulması, Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Devletine müttefik etkisiyle olmuştur. Çünkü o dönemde İstanbul'da yüz binin üzerinde yabancı yaşamaktaydı ve Avrupalı devletler, bu uyrukların modern, bakımlı, temiz bir şehirde yaşamalarını istemekteydiler. Dolayısıyla Şehremaneti, o dönem için önemli sayılabilecek, batılı ülkelerdeki komünlerin üstlendikleri benzer görevleri yapmak üzere oluşturulmuştu.”

1.1.7. Türkiye’de Yerel Yönetimin Yapısı ve Görevleri

Demokrasinin temel kurumlarının başında yerel yönetimler yer alır. Yerel yönetimler, demokratik bir hak ve görev olarak halkın Yerel yönetime katılmasını sağlayan bir sistemdir. Demokrasilerde halk bu tür bir yönetim biçimiyle bilinçli bir şekilde toplumsal sorumluluk olarak kendini yönetme erdemini kazanır.

Yerel yönetimin en belirgin niteliği, aynı şehirde birbirleriyle iç içe yaşayan insanların kendilerine mesafe olarak uzak yerlerdeki diğer insanlara göre kendi kaderlerini tayin etme konusunda daha etkin olmasıdır. Böyle bir durum halkın yönetim sürecinde kendi kendini kontrol edebilme güç ve cesaretini kazanmasına olanak sağlar. Bu da özgür seçme olgusunun gerçekleştirilebildiği bir sistem sunması anlamına gelmektedir.¹¹³ Bunun açık nedeni ise, yerel yönetim seçimlerinin “coğrafi sınırlılıktan kaynaklanan özgül “yerel” niteliğidir.¹¹⁴

Yerel seçimlerde bu “coğrafi sınırlılığa” rağmen belirleyici faktör akraba hemşerilik bağı mı yoksa siyasi parti etkinliği midir? Çiftçi bu konuda bu durumun ikincisiyle cevaplanabileceğini gösteriyor. Ona göre “temsil bağlamında yüz yüze ilişkilerin ve yakınlığın vurgulanmasına karşın, bu seçimlere ilişkin verilerle, oy verme

¹¹³ Çiftçi, Oya (1996), “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, TODAİE, Cilt 5 Sayı 6, Kasım 1996, s. 6.

¹¹⁴ Çiftçi (1996): 6.

davranışı üzerinde adayın belirleyiciliği” sınırlıdır. Bu da yerel yönetim seçimlerinin ikincil düzeyde algılanmasına yol açmaktadır.¹¹⁵

Türkiye’de merkezi yönetim, 20. Yüzyılın 1. Dünya savaşının ardından dev imparatorlukların sonun yaşandığı bir dönemin sonunda gelen yeni bir Devlet anlayışı ile ortaya çıkmıştır. Çok hızlı ve sürekli sancılı engellemelerle beraber kendine özgü bir modernleşme yaşayan Türkiye, bir taraftan ait olduğu Ortadoğu coğrafyasına, bir yandan da kültürel anlamda batı dünyasına ait bir kimlik serüveni yaşamaktadır. Bu coğrafya Doğu ve Batı medeniyetlerinin ve hayat anlayışlarının kesişim noktası olma kimliği taşıyan, onlarca uygarlığa yaşam alanı sağlamıştır.¹¹⁶

1980 Sonrası Belediyecilik 12 Eylül askeri müdahalesi ile birlikte, belediyecilik anlayışında bir dönem kapandı, yeni bir dönem başladı. Bu dönemin önemli gelişmelerinden biri, 27 Haziran 1984 tarih ve 3030 sayılı büyükşehir belediyelerine ilişkin yasal düzenlemedir. Söz konusu dönemde büyükşehir belediyesi örgütlenmesi ve belediye gelirlerinin artırılması, belediyelerinin ekonomik olarak rahatlamalarını sağlamıştır. Uyar’a göre, “1980 sonrası döneme damgasını vuran iki tarz belediyecilik anlayışından söz edilebilir. Bunların ilki ANAP belediyeciliği (1984-1989), diğeri de 1994’ten sonra gelen Milli Görüş belediyeciliğidir. Ayrıca genel olarak bakılırsa, Uyar’a göre, “bu açıdan 1973-1980 dönemi sosyal demokrat belediyecilik anlayışından ve uygulamalarından alınacak çok dersler vardır.”¹¹⁷

12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi’nde bütün belediye başkanlarının görevine son verilmiş, bütün yerel meclisler dağıtılmıştı. Askeri yönetim döneminde, 2464 Sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu” çıkarıldı ve sivil idareler döneminde yapılamayan mali düzenlemeler yürürlüğe konularak belediye gelirleri artırıldı. Bu uygulama yerel yönetimlerin özerkliğini arttırmaktan çok, ağırlaşan kent sorunlarının çözümünü kolaylaştırmayı ve yerel yönetimlerin depolitize edilmesini hedefliyordu. 1982 Anayasası, merkezin vesayet yetkisini genişletti, anayasa görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında, soruşturma ya da kovuşturma açılan yerel yönetim organları veya bu

¹¹⁵ Çiftçi (1996): 7.

¹¹⁶ Arslan, Ali (2007), “1963’ten Günümüze Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı,” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi ISSN: 1303-5134 www.insanbilimleri.com Cilt: 4 Sayı: 1 Yı, s. 25.

¹¹⁷ Uyar, Hakkı (2004), “Türkiye’de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe” Aydınlanma 1923, Yıl 8 / Sayı 51 / 2004 Kış, s. 37-8.

organların üyelerinin, mahkeme tarafından kesin karar verilenene kadar İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılmalarına olanak sağladı. Bu vesayet yetkisi iktidar tarafından 1986 ve 1987 yıllarında İzmir Büyükşehir ve Marmaris Belediye başkanlarına karşı partizanca uygulanmış, ancak yargı tarafından bu kararlar bozularak başkanlar görevine geri dönmüştür. Keleş'e göre, "ilgili vesayet yetkisini kapsayan

Anayasa'nın 127. maddesi antidemokratik uygulamalara zemin hazırlamış ve demokratik gelişmemiz açısından bir geri adım olarak değerlendirilmiştir."¹¹⁸

29 Mart 2009'da yapılan seçimlerinde birçok yerde, partiler milletvekili olan temsilcilerini başkan adayları olarak gösterdiler. Mesela, Aydın'da Belediye Başkanlığı'na aday olan Özlem Çerçioğlu, belediye başkanlığını kazanarak milletvekilliğinden istifa etti. Koçak ve diğerlerine göre, "2009 seçimlerinde genel siyasetin her zamankinden fazla yerel seçimlerde hissedilmesinde TBMM'deki milletvekili kompozisyonunun olduğunu düşünmekteyiz. Hükümette, Başbakanı, bir Başbakan Yardımcısı ve 23. Yasama Dönemi TBMM Başkanları daha önce belediye başkanlığı görevinde bulunan Türkiye'de, parlamento üyeleri arasında, 36 tane Belediye Başkanlığı, 52 tane Belediye Meclisi Üyeliği ve 27 tane de belediyelerde üst düzey bürokratik yapmış milletvekili bulunmaktadır. Yani, parlamento üyelerinin yaklaşık %30'u yerel yönetim siyaset basamaklarından geçmiş bulunmaktadır."¹¹⁹

Demokratik ve hukuksal geleneğin oturmadığı ülkelerde, yerel yönetimlerin özerkliği daha büyük önem taşımaktadır. Zira kamu hizmetlerinin üretilmesi ve sunulmasında yoğun bürokrasi nedeniyle gecikmeler olmakta, sorunlar yerinde gözlenemediğinden çoğu zaman tam olarak tespit bile edilememektedir.¹²⁰

Yerel yönetimlerin siyasal, toplumsal ve yönetsel işlevleri vardır. Günümüzde yerel yönetimler demokrasinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla sürekli

¹¹⁸ Koçak, Süleyman, Ali Ekşi (2010): 302.

¹¹⁹ Koçak, Süleyman, Ali Ekşi (2010): 304.

¹²⁰ Karaarslan (2007): 14.

gündemde tutulmakta ve yerel yönetimler yalnızca bir hizmet kuruluşu olarak değil, aynı zamanda demokratik siyasi kurumlar olarak yeni işlevler üstlenmektedirler.¹²¹

Ülkemizde merkez ile yerel arasındaki ilişki, ağırlıklı şekilde merkez yönetim lehindedir. Ancak idari ve mali paylaşım hem merkez hem de yerel yönetim için geçerlidir. Bu paylaşımında etkin olan yapılardan biri, yerel yönetimlerin coğrafi ve kültürel konumlarından kaynaklı durumlarıdır. Diğer bir nedende köyden kente akan göç olgusu bu paylaşımın yapısını etkilemektedir.¹²²

Yerel yönetimlerde, halkın yönetime katılması daha yoğun ve yakın olduğundan demokrasinin yerleşmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin faaliyet alanı sınırlı olduğundan halk tarafından doğrudan gözlenmesi ve denetlenmesi daha kolaydır. Yine yerel halkın oyları ile yerel yöneticiler belirlendiğinden yerel idarelerin icraatlarını etkileme ve belirleme imkânı daha yüksek bir olasılıktır.¹²³

Yerel yönetimler ilkece tüzel kişiliğe sahiptirler. Ayrıca bir diğer ölçüt olarak da, klasik yaklaşıma göre devletin işlerinden farklı kendine özgü işlere sahiptir.¹²⁴ Ayrıca yerel yönetimler “organları merkezi idareden bağımsız olmaksızın ve fakat onun çok sıkı denetimine de tabi olmaksızın çalışabilme imkânına sahip olması gerekmektedir.”¹²⁵ Demokratik kabul açısından yerel yönetimler;¹²⁶

- 1- “Küçük yerleşim birimlerinden başlayarak kurulmuştur. Bu yüzden her biri kendi kendini yönetme gücüne sahip görülür.
- 2- Yerel yönetimler bu küçük yerleşim yerlerine kadar uzanmış olması nedeniyle, demokrasiyi temsili demokrasi aracılığıyla öğretme yerleridir.
- 3- Bu yerler, demokrasi geleneği açısından ilk başlangıç noktaları olarak kabul edilebilir ve öyle de görülür.”

¹²¹ Karaarslan (2007): 15-16. Bkz., Kılıçbay, Mehmet Ali (1994), “Vatandaşlık Okulu Olarak Yerel Yönetim”, Türkiye Günlüğü, Ocak-Şubat 1994, s.19 vd.; Ortaylı, İlber (1985), Tanzimat’tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, İstanbul, s.9-10.

¹²² Gül ve diğerleri (2014.): 43-4.

¹²³ Karaarslan (2007): 16.

¹²⁴ Karaarslan (2007):16.

¹²⁵ Karaarslan (2007): 17.

¹²⁶ Güneş, İsmail (2018), “Yerel Yönetimler ve Siyasal faktörler,” Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50021> (16. 02. 2018), s. 87.

1.1.8. Demokrasi, Yerel Demokrasi, Katılım

Kavram olarak demokrasi Eski Yunan'a kadar gerilere gider. Yunanca demokrasi "demos" yani halk tarafından yönetim anlamına gelmektedir. Demos, yani halk Yunanca'da "fakirler" veya "çoğunluklar" anlamına kullanılmaktadır. Bu nokta dikkate alınarak demokrasi kavramına yüklenen anlamlar şu şekilde sıralanabilir:¹²⁷

- 1- "Fakirler ve dezavantajlıların yönetim sistemi,
- 2- Profesyonel siyasetçilere veya kamu görevlilerine ihtiyaç duymaksızın, halkın kendi kendisini doğrudan ve sürekli biçimde yönettiği bir hükümet şekli,
- 3- Sosyal eşitsizlikleri azaltmayı amaçlayan bir refah ve yeniden dağıtım sistemi,
- 4- Halkın menfaatlerine, onların siyasi hayata katılıp katılmamasına bakmadan hizmet eden bir hükümet sistemi, vs."

Demokrasi olmuş bitmiş mutlak ve değişmez bir sistem ya da tanımlama değildir. Sartori, "insanlar 1940'lara gelinceye değin ister beğensinler, ister beğenmesinler, demokrasinin ne olduğunu biliyorlardı, o tarihten beri hepimiz demokrasiyi beğendiğimizi, ondan hoşlandığımızı, ileri sürüyoruz ama artık onu ne biliyor, ne anlıyor ve de üzerinde anlaşıyoruz. Onun için tipik bir demokrasi karmaşası çağında yaşıyoruz," diyor.¹²⁸

Gencay Şaylan siyasal sistemi belirleyen iki temel yapı olarak demokrasi ve sosyal sınıflar arasındaki ilişki üzerine odaklanmıştır. Demokrasi "ekonomik ve toplumsal yönden belli bir aşamaya ulaşmış toplumlarda"¹²⁹ ortaya çıkar. Bu Weber'in de üzerinde durduğu batı düşüncesinin temel demokrasi tanımıdır. Buna göre de bir toplumun siyasal sisteminin demokratik olup olmadığı "toplumun yapısal nitelikleri ve değişim sürecinin içeriğine bağlıdır."¹³⁰ İyi ve işlevsel demokrasi de şu nitelikler bulunmalıdır:¹³¹

- 1- "Yerel yönetimlerin temsil ve karar organlarının seçimiyle oluşması,
- 2- Düzenli ve gerçek seçimler yapılıyor olmalı ve iktidar seçim sonuçlarına göre zor kullanmaya gereksinim olmadan el değiştirmeli,

¹²⁷ Heywood, Andrew (2011), Siyaset, (Çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, ve diğerleri), 4. Baskı, Ankara: Lİberte, s. 102.

¹²⁸ Sartori 1983, Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, s. 7-8'den aktaran Pustu (2016): 90.

¹²⁹ Şaylan, Gencay (1974), Türkiye'de kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, no. 140, s. 192.

¹³⁰ Şaylan (1974): 193.

¹³¹ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 106-7.

- 3- Siyasal muhalefet ve azınlık gruplar görüşlerini serbestçe ifade edebilmeli, örgütlenebilmeli ve politika yapım süreçlerinde yer alabilmeli
- 4- Yönetim koalisyonlarında değişim ve birbirini izleme fırsatı olmalı ve seçmenler, siyasetçileri ve yönetenleri seçimler ve diğer yerel katılım yollarıyla değiştirebilmeli
- 5- Eğer karşıt ve eleştirel düşünceler kamusal karar süreçlerine katılmıyorsa, yasal ve barışçıl olarak gösteri yapabilmeli,
- 6- Temel bireysel ve siyasal hak ve özgürlükler var olmalı ve korunmalı,
- 7- Temel kentsel hizmetler, temiz su, sosyal güvenlik, konut, istihdam gibi ekonomik ve çevresel haklar ve olanaklar gelişmiş ve bunlara erişim hakkaniyetli olmalı,
- 8- Demokrasi kültürü yaygın ve yerleşik olmalıdır.”

Yerel demokraside katılım, “siyasal katılım, kam denetimi, siyasal eşitlik” konularının yerel siyasi karar alma süreçlerine dâhil edilmesi anlamına gelmektedir. Bu katılımda kendilerini ilgilendiren kararlar karşısında yerel halkın katılımı ve söz sahibi olmasını gerektirir.¹³²

Katılım, sadece seçimlere katılma ile sınırlı değildir. Katılım “kamusal politika oluşturma ve karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerinde” yer almayı gerektirirken, aynı zamanda bu süreçleri etkileyecek çeşitli unsurlara da sahip olmayı gerektirir. Bu açıdan yerel demokrasi ve katılım “sivil toplum” örgütleriyle de bağlantılı bir kavramdır. Ancak burada sivil toplum örgütünün de demokratik ilkelere göre örgütlenmesi ve eylemesi gereklidir.¹³³

Katılımı etkileyen ana unsur seçilme endişesi yaşayan politikacıdır. Bu yinelenen bir durum olduğunda, yani tekrar seçilmeyi düşünen yerel yöneticiler ahalinin taleplerine kulak vermek zorundadırlar. Bu etkileşim yerel halkın sorumluluk bilincinin gelişmesine katkıda bulunur. Bütün bunlar demokratik toplumun gelişmesine katkıda bulunduğu gibi yerel yönetimlerin verimli, başarılı olmalarını sağlamakla ulusal gelişme ve büyümeye de katkıda bulunmuş olmaktadır. Hizmetlerin bireylere daha yakınlarındaki ve doğrudan seçtikleri yöneticiler tarafından sunulması daha demokratik bir yöntemdir. Ayrıca siyasal karar mekanizmalarının yaygınlaşması ve yerel boyuta çekilmesi siyasi sistemin meşruluğuna önemli katkılar sunmak yanında idari yapının büyük ölçüde demokratikleşmesi ve saydamlaşmasını sağlamaktadır.¹³⁴

¹³² Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 57.

¹³³ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 58.

¹³⁴ Karaarslan (2007): 16.

1.1.9. Yerel Yönetimlerde Demokrasi Katılım ve Yerel Siyaset

Yerel yönetimlerin sadece “yönetim alanına ait” bir konu olarak ele alınmamalıdır. Ayman’a göre, yerel yönetimler aynı zamanda “siyaset alanına da aittir.”¹³⁵ Ona göre, merkezi ve yerel düzlemde yapılan iş, “üretim ve bölüşüm kararları alma işidir. Bunlardan ilkinde yapılan ‘siyasal,’ ikincisinde yapılan ‘yönetimsel’ demenin anlamca ayırıcısı yoktur.”¹³⁶

Yerel Yönetimler, halkın yönetime katılmasını ve sorumluluk bilinci sağlaması bakımından, demokratik tavırların karşılığını bulduğu yapılardır. Yerel yönetimlerin demokratik yapılar olarak gelişmeleri uzun bir tarihi sürece sahiptir. Bu ilişki serüvenin sonunda kazanılan “güçlü bir ilişki,” yerel yönetimlerin bireyin özgürlüğüne sağladığı imkânlar yüzündendir. Bu durum bir anlamda kaçınılmazdır. Demokratik bir ülke, yerel yönetimlerinde de demokratik bir siyasal ülkedir.¹³⁷

Yerel yönetimin varlığıyla ilgili üç şey amaçlanmaktadır. Öncelikle, “insanların temel haklarından birini kullanmaya olanak vermesidir.” İkinci olarak, “iş bölümü”nün sağlanması için etkinlikte bulunmaktır. Bu sadece teknik bir iş bölümü değildir. Üçüncüsü ise, bu teknik iş bölümüyle sınırlı olmayan “yerel yönetim anlayışı içinde geliştirilmesi istenen” iş bölümüdür. Bu üç amaç gerçekleştirildiğinde, yerel yönetimlerin “yeterliliği ya da başarısı, özgürlüğü, etkinliği, demokrasiyi ya da katılımı gerçekleştir”ip gerçekleştirmediği sorgulanabilir.¹³⁸

Yerel yönetimlerin demokrasi geleneği içindeki yeri, kasaba ya da kent halkının bireysel ve toplumsal olarak yönetime dâhil olması isteği ve destekleme çabası, demokrasi açısından yerel yönetimleri “iyi bir okul” konumuna dâhil eder.¹³⁹ Ancak bu yerel yönetimleri demokrasinin “beşiği” olarak kabul etmek değildir. O bir kamu hizmeti açısından demokratik terbiye ve yöntemlerin kabul ve onaylanmasında güçlü bir rol üstlenebilir. Çünkü yerel yönetimi tek başına demokratikleşme yeri olarak kabul edersek, demokratikleşmenin diğer unsurlarını göz ardı etmiş oluruz. Yerel yönetimlerde siyasal

¹³⁵ Güler Ayman, Birgül (2006), Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, Ankara: İmge, s. 16.

¹³⁶ Güler (2006): 16.

¹³⁷ Pustu, Yusuf (2016), “Yerel Demokrasinin Kökeni,” Sayıştay Dergisi, Sayı. 100, Ocak-Mart 2016, s.98-99.

¹³⁸ Tekeli (2018): 3.

¹³⁹ Güneş, İsmail (2018), “yerel yönetimler ve Siyasal Faktörler,” Erişim: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/500021_816.02.2018, s. 87.

katılımın diğer seçim durumlarında olduğundan daha fazla gerçekleşiyor olması demokrasi-yerel yönetim ilişkisinde hatalı sonuçlara ve yorumlara götürebilmektedir. Güçlü yerel yönetim ile güçlü demokrasi arasında doğrudan ve bire bir bağlantı tam da mevcut olmayabilir.¹⁴⁰

Tekeli yerel yönetimlerle demokrasi arasındaki ilişkiyi değerlendirirken “dikkatli olmak gerekir,” demektir.¹⁴¹ Bunun nedeni ise bu ilişkiyi tanımlayan, hem yerel yönetim hem de demokrasi açısından tek belirleyici ve kesin tanımlama ve görüşlerin olmamasıdır. Çünkü Yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki bu ilişki konusunda birden fazla görüş mevcuttur. Bunlardan ilki, yerel yönetim demokrasi ilişkisine karşıt görüştür. Bu görüşe göre “Yerel yönetim demokratik seçim ilkesine ters düştüğü, yerel düzeydeki politikanın demokrasiyi güçlendirilmekten çok, çıkar çatışmalarının artmasına yol aç”ar.¹⁴² Bu görüşte olanlar, Tolman Smith ve Moulin gibi düşünürlerdir. Smith daha ileri gider ve “yerel yönetimlerin gereksiz kuruluşlar” olduklarını söyler.¹⁴³ Yine, Felsefi arka plan olarak söylenirse, Fransız aydınlanma filozof Montesquieu (1689-1755),

Fransız aydınlanma filozofu Jean Jacques Rousseau (1712-1778), yine Fransız aydınlanma düşünürü Marques de Condorcet (1743-1794) yerel yönetimlerin ayrıcalıklı sınıflara yol açtığı için karşı çıkmışlardır.¹⁴⁴

İkinci bir görüş ise, demokrasi ile yerel yönetim ilişkisini “zoraki bir ilişki” olarak gören görüştür.¹⁴⁵ İkisi arasında sebep-sonuç ilişkisi yoktur, diyen Langrod’un görüşüdür. Birinin olmadığı bir yerde diğeri olabilir.

Üçüncü bir görüşte yerel yönetimlerle demokrasi arasında doğrudan bir ilişki gören görüştür. Bu görüşün güçlü isimleri arasında İngiliz filozof ve politikacı John S. Mill (1806-1873) ve *Amerika’da Demokrasi* kitabının yazarı Fransız politik bilimci ve

¹⁴⁰ Güneş (2018): 87-88.

¹⁴¹ Tekeli (2018): 4.

¹⁴² Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 59-60.

¹⁴³ Pustu (2016): 99.

¹⁴⁴ Tekeli (2018): 4.

¹⁴⁵ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 60.

tarihçi Tocqueville'dir= okunuşu tokvil (1805-1859). Mill'e göre, "halk vergi ödüyorsa, ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de söz sahibi olmalıdır."¹⁴⁶

Tocqueville'e göre belediyeler olmadan da insanlar özgür hükümetlere sahip olabilir, ancak asla özgür olamazlar. Bunu desteklemek için de Massachusetts eyaletindeki New England belediyesini örnek verir.¹⁴⁷

Tocqueville demokrasinin tanımından ve doğasından ziyade, onu sosyolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel etkileriyle ele alır. Buna göre de demokrasi olmuş bitmiş ve değişmez bir özellikte değildir. Ona göre "demokrasi bir defa kurulduktan sonra kendi başına işleyebilen bir rejim değildir. Onun temelinde bireysel özgürlüklerin yanında kamusal alana katılım özgürlüğü de vardır."¹⁴⁸

Demokrasi bir "oluş" ve serüven olarak öne çıkınca, onun "koşulların eşitliğine" dayanması gerekmektedir. Koşulların eşitliği tüm insanların birbirlerinin benzeri haline gelmesidir. Onun ifadeleriyle, "Demokratik ülkelerde yaşayan insan, kendisini çevreleyen herkesle bireysel olarak kendisini karşılaştırdığı zaman, herkesle eşit olduğunu gururla hisseder."¹⁴⁹

Bu demokrasi uygulamasının kaçınılmaz özelliğidir. Çünkü demokratik ülkelerde yaşayan insan, "kendisinin etrafında sadece nerdeyse kendisinin aynısı olan varlıklar görür."¹⁵⁰ Demokrasi yerel yönetimler ilişkisinde ayrıcalıklı, eşitlik ilkesine ters durumların doğmasına izin vermez.

Tocqueville için demokrasinin iki temel koşulu "eşitlik" ve "özgürlük"tür. "İnsanların özgürlük isteği ile eşitlik isteği"nin ayrı şeyler olduğunu kabul eder, ancak "demokratik toplumlarda eşitlik ve özgürlüğün birbiriyle oransız olduklarını söyler."¹⁵¹

¹⁴⁶ Pustu (2016): 100.

¹⁴⁷ Çağla, Cengiz (2016), "Amerika'da Demokrasi'ye Giriş," Amerika'da Demokrasi İçinde, İstanbul: İletişim, s. 15.

¹⁴⁸ Özdemir (2016): "Amerika'da Demokrasi'nin Güncel Siyasal Alanı," Amerika'da Demokrasi İçinde, İstanbul: İletişim, s. 777.

¹⁴⁹ Tocqueville (2016): 450.

¹⁵⁰ Tocqueville (2016): 454.

¹⁵¹ Tocqueville (2016): 532.

Tocqueville, şunları deneyimsel olarak ifade eder: ¹⁵²

“Eğer bir halk, kendi içinde egemen olan eşitliği yıkmışsa veya sadece onu kısıtlamışsa, eşitliğe ancak çok uzun ve yorucu çabalar sonucunda yeniden varabilecektir. Bunun için bu halkın toplumsal durumunu değiştirmesi, yasalarını yürürlükten kaldırması, fikirlerini yenilemesi, alışkanlıklarını değiştirmesi, teamüllerini gözden geçirmesi gerekecektir. Ama siyasal özgürlüğü kaybetmek için ise, ona bağlı kalmaması yeterli olur ve bu durumda siyasal özgürlük kolaylıkla yok olur.”

Eşitlik, koşulları eşit olan bir halk tanımlamasına dönüşmüşse, ¹⁵³ orada demokratik bir toplum ve halk her zaman varlığını sürdürebilecektir. Özgürlük toplumsal yaşamdaki bir kişinin eylem olanaklarını ifade eder. Bu olanaklar bireyin sınırsız özgürlük alanları vardır ve her istediğini yapar şeklinde değildir. “Bir başkasının özgürlüğünün başladığı yerde bireyin özgürlüğü sınırlanır.” ¹⁵⁴

Eşitlik bireyler arasındaki ayrıma karşı çıkar ve toplumun her bir üyesinin “eşit derece hak sahibi olmasını ifade eder.” ¹⁵⁵ Bu açıdan yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi inceleme konusu yapıldığında, dikkat edilmesi gereken nokta, ikisi arasında doğrudan ve bire bir ilişkinin zorunlu olduğu yargısı doğru olmayabilir. Her bir yerel yönetim, “içinde yer aldığı genel ekonomi, eğitim düzeyi, yasal ve politik çevre, sosyo-kültürel yapıdan kendisini soyutlayamaz.” ¹⁵⁶

1.1.10. Özgür Seçimler ve Temsil

Özgür seçim olgusu “biçimsel demokrasi”nin ilk koşulu olarak belirlemektedir. Bu seçimler Türkiye özelinde demokratik talep ve eğilimleri gerçekten halkın talebine olacak şekilde yansıtmakta mıdır? Böyle bir soru kapsamlı bir çalışmayı zorunlu kılarken, ülkemizde son yıllarda yaşanan sosyopolitik değişim bu yansımanın halk lehine bir tutum olarak gelişmekte olduğunu, gözlem olarak söyleyebilir. Bu konudaki akademik veriler de bu gözlemi doğrulayabilir.

¹⁵² Tocqueville (2016): 432-33.

¹⁵³ Tocqueville (2016): 754.

¹⁵⁴ Pustu (2016):91.

¹⁵⁵ Pustu (2016): 91.

¹⁵⁶ Güneş (2018): 90.

Seçim olgusu içinde seçmek, seçilmek eylemleri ile seçen ve seçilen kavramlarından oluşur. Seçme işini, yerel seçimler söz konusu edilirse, aynı şehirde yaşayanlar, yani vatandaşlar, seçilme fiiline de gönüllü olarak aday olanlar gerçekleştirir.¹⁵⁷ Demokrasinin seçim olgusu kabulü, onun içeriğinin “özgürlük sorunu” olarak tanımlanmasını gerektirmektedir.¹⁵⁸

Halkın görüşlerini yansıtması, demokrasinin “özgürlüklerin tanınması ve buna bağlı olarak toplum içinde her grubun kendi çıkarlarını savunmak için örgütlenip eylemde bulunabilmesi”¹⁵⁹ sağladığı olanaklarla ilişkilidir.

Demokrasi en geniş kapsamında bireysel ve toplumsal kırılmalara karşı duyarlılık geliştirme olanağı sağlar. Buna göre de demokrasi, “sürekli toplumsal değişime bağlı olarak toplumda ortaya çıkan yeni sosyal güçlere kendilerini tanıtmaya, örgütlenme ve yararlarını geliştirme için eyleme geçme olanaklarını”¹⁶⁰ geliştirir. Demokrasi bu temel işlevini gerçekleştirmezse, o zaman da toplumsal çatışmalar ortaya çıkmakta ve bu nedenle de hem toplumsal hem de siyasal düzen tehlikeye girmektedir.

İnsanlık tarihinde demokrasiyi var olan rejimlerin en iyi şeklinde tanımlamakla birlikte, parti örgütlenmesiyle yürütülen “temsili demokrasinin” yetersizliği kabul edilmiştir. Bu nedenle yeni demokrasi biçimleri olarak, “katılımcı demokrasi,” “çoğulcu” demokrasi tanımları ortaya çıkmaya başlamıştır.¹⁶¹

Temsili demokrasinin yetersizliğinin altında parti kadrolarının belirleyiciliği yer almaktadır. Bu “halkı politikadan uzaklaştırmaktadır.”¹⁶² Temsili demokrasi, demokratik süreci seçim yoluyla iktidarı belirleme anlamıyla sınırlandırılınca, demokratik yaşamı geliştirmek için gerekli toplumsal değerleri bir kenara bırakmış olmaktadır.

Temsil kavramı genel olarak, “çeşitli eylemleri gerçekleştirmek için temsilcinin, temsil edilen adına, yetkili kılınması ile temsilci ve temsil edilen” arasında bir ilişkiyi tanımlar. Temsil ile demokrasi arasındaki ilişki, demokrasinin temel ilkesi olan eşitlik

¹⁵⁷ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 108.

¹⁵⁸ Şaylan (1974): 195.

¹⁵⁹ Şaylan (1974): 195.

¹⁶⁰ Şaylan (1974): 195.

¹⁶¹ Tekeli, İlhan (2001), *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara: İmge, s. 126.

¹⁶² Tekeli (2001): 126-7.

ilkesinin herkesi kapsayacak bir siyasal sisteme uygulanmasıdır. Bu da seçim sistemidir.¹⁶³ Demokratik sistemin en temel niteliği belli aralıklarla her kesin katılımının hedeflendiği özgür seçimlerdir. Bu “özgürce seçme ve seçilme,” diğer demokratik değerleri de beraberinde getirmelidir. Bunlar, “yöneticilerin denetlenebilir, “olması, “örgüt kurma ve örgüte katılma,” “tüm vatandaşların bilgi kaynaklarına ulaşma hakkı” şekliiden sınıflandırılabilir ve koşullar içinde genişletilebilir.¹⁶⁴

Temsili demokrasi, her ne kadar “halka ait olan iktidar,” “halk adına” gibi, ya da “milletin vekili,” “asıl değil vekil” gibi adlandırmalarla kulağa hoş gelen bir dile sahip olsa da, teori ve pratikte bazı sorunlar içermektedir. Mesela, bunlar arasında aşağıda verilen sorular akla gelmektedir:¹⁶⁵

- a- “Yönetilenlerle yöneticiler arasındaki irade uyumu,
- b- Her bireyin özel çıkarları bulunduğunu kabul ettikten sonra toplumun bütünüün çıkarları, hangi yöneme ve kimin tarafından gerçekleştirilecektir.”

Tekeli şu soruyu sormaktadır: “Bir demokratik sistemin kalitesi nasıl geliştirilebilir?” bu tür bir sorunun cevabı toplumsal yapının analiziyle mümkündür. Şayet toplum atomize birliklerden meydana geliyorsa, yani toplum sadece bireylerin çıkarı üzerine oluşturulmuşsa burada toplumsal yapı kendisini ifade etmede bir bütünlük sergileyemez. Şayet toplum, içinde varlık bulan bireylerin var olduğu toplumun kendisi ve çevre ile ilişkisinde oluşuyorsa, burada demokrasinin kalitesinin geliştirilmesi için fırsatlar ortaya çıkar.¹⁶⁶ Tekeli’nin ifadesiyle, öncelikle, “her düzeydeki yönetim işlerine aktif ilgi duyan bilinçli ve bilgili yurttaşların gelişmesini sağlamak”¹⁶⁷ gereklidir.

Demokrasiyi geliştirmenin başlangıç yerlerinden birisi “yerel yönetimler”dir.¹⁶⁸ Yerel yönetimlerin işlevi demokrasi kültürünün gelişmesiyle bağlantılıdır. Tekeli, “eğer bir ülkede demokrasi kültürü yeterince gelişmediyse, yerel alanlarda iktidarın kontrol edilmesi için, yerel bağınazlıkların üretilmesi, kolayca bir araç olarak görülebilir.”¹⁶⁹ Bunu sağlamanın yolu da yerel yönetimler demokratik anlayışla yönetilmelidir. Bu

¹⁶³ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 62.

¹⁶⁴ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 63.

¹⁶⁵ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdâyı (2014): 62.

¹⁶⁶ Tekeli (2001): 127.

¹⁶⁷ Tekeli (2001): 128.

¹⁶⁸ Tekeli (2001): 128.

¹⁶⁹ Tekeli (2001): 131.

durum nasıl olanaklıdır? Bunun için ilk şey, “siyasal gücün denetimini çoğunluk oyuna bırakan pratikler yerine başka pratikler geliştirmeye çalışmaktır.”¹⁷⁰

Bağce'nin de ifadesiyle demokrasi, seçim değildir; aksine seçim demokrasinin yalnızca basit bir parçası olabilir. Yurttaş seçmen değildir; seçmen yurttaşın seçimler sırasında üstlendiği rolü nitelemek için kullanılır; dolayısıyla geçicidir. Yurttaşı yalnızca seçmen ya da müşteri olarak tanımlamak demokratik yurttaşlık açısından yetersizdir.¹⁷¹ Diğer bir ifadeyle, “araçsal siyasetin ‘amaca giden her yol mubahtır’ ilkesi, katılımcı demokraside ‘araç, amacı içinde barındırmalıdır’ ilkesi ile yer değiştirmiştir.”¹⁷²

Kısaca; demokratik bir yerel yönetim ile demokratik toplum birbirine bağlıdır. Bu toplumun ilkeleri, “çoğulculuk,” “demokratiklik” ve katılımdır.”¹⁷³ Demokratik “katılım ve temsil” de belediyelerde gerçekleştirilebilir.

1.1.11. Katılımcı/Katılmacı Demokrasi ve Yurttaşlık

Demokrasi köken olarak halkın (demos) iktidarı (kratos) anlamına gelir. Fakat halk kavramı da açık değildir ve buna göre de demokrasiyi, “halkın iktidarı” olarak tanımlamak yeterli değildir. Halk önceleri, adlandırma olarak Yunan Polis’indedemos, “kolektif bir organ olarak hemen orada etkinlik gösteren birbirine sıkıca kenetlenmiş küçük bir topluluğu.” Devletin gelişmesiyle halk, herkesin yerini almaya başlayan bir adlandırmaya dönüşmüş ve bu herkes bir yığına dönüşmüştür.¹⁷⁴

Katılmacı demokrasinin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:¹⁷⁵

- 1- “Tüm bireysel kendileriyle ilgili tüm kolektif karar almaları arzuladıkları genişlikte katılmalarını sağlayacak fırsatlara tamamen sahip olmalıdırlar.
- 2- Kolektif karar almaya katılım oy vermeye sınırlı olmamalıdır. Çok çeşitli başka faaliyetleri de kapsamalıdır.
- 3- Kolektif karar almadaki sorumluluk geniş bir şekilde dağılmalıdır, sadece resmi görevlilerle ve /veya uzmanlarla sınırlandırılmamalı, bu kararlardan etkilenecek tüm şahısları kapsamalıdır.

¹⁷⁰ Tekeli (2001): 132.

¹⁷¹ Bağce (2007): 16.

¹⁷² Bağce /2007): 16.

¹⁷³ Gül, Hüseyin, H. M. Kiriş, N. Negiz, İ. Gökdayı (2014): 59.

¹⁷⁴ Sarıbay (2000): 88.

¹⁷⁵ Sarıbay (2000): 89.

4- Politik olmayan alanlarda kolektif kararlara katılma, bireylere politik hüner ve normları öğretici ve onları daha geniş politik meselelere katılmayı güdüleyici nitelikte olmalıdır.”

Sosyal hareketler katılımcı demokrasinin yurttaşlık sınırlarını belirlemede önemlidir. Sosyal hareketler nedir? Sosyal hareketler, “ retim ilgi, etik kurallar gibi belli başlı kültürel kaynaklara uygulanan sosyal tahakküm ilişkilerini dönüştürmeyi amaçlayan eylemlerdir.”¹⁷⁶ Sosyal hareketler toplumun kendisine ya da kabul edilen bir değere yönelik sorgulamayı ve bu sorgulamanın sonucunda ortaya çıkan sosyal ilişkileri belirler.¹⁷⁷ Günümüzde sosyal hareketlerin beş genel biçimi söz konusudur. Bunlar aşağıda verilmiştir:¹⁷⁸

- 1- “Kentlerdeki azınlık grupların mücadeleleri
- 2- Çevreci hareketler
- 3- Kadın ve eşcinsel özgürlüğü hareketi
- 4- Barış hareketi
- 5- Gençlik ve  ğrenci hareketleri
- 6- Dinsel hareketler”

Bu listeyi çoğaltmak olanaklıdır. Buraya tahakküme dayalı ve sosyal ilişkileri yeniden tanımlamaya yönelik her bir eylem biçimi dâhil edilebilir. Bu durumda katılımcı demokrasi, tüm toplulukları kendi kimlikleri altında onları yargılamadan kabul eder.

Demokrasi ve yönetim birlikte tanımlandığında, iki farklı demokrasi uygulaması ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri temsili demokrasi, diğeri de katılımcı demokrasidir. Ulus-devlet yapılarının 19. Yüzyıldan itibaren halkın yönetime katılmasını öngören demokrasi biçimi temsili demokrasi olarak adlandırılmaktadır.

“Temsili demokrasi” halkın yönetime katılımı, söylemi ve uygulamasıyla cezp edici bir kabul görse de, yerel yönetimler ve yerel politik yapılar söz konusu olduğunda daha yaygın biçimde katılımcı demokrasi tanımı kabul görmektedir. “Temsili demokrasi genel olarak “klasik ulus devlet, toplumu homojen olarak gören, mümkünse homojenleştiren ve daha çok genel toplumsal talepleri dikkate alan bir politik  rg tlenme

¹⁷⁶ Sarıbay (2000): 99.

¹⁷⁷ Sarıbay (2000): 99.

¹⁷⁸ Sarıbay (2000): 100.

olduğundan bireysel, küçük grup veya lokal taleplere çok fazla açık olmayan bir sistem” olarak kabul edilmektedir.¹⁷⁹

Bağce'nin değerlendirmesiyle, “temsili demokrasinin eğilimi sürekli oligarşiye, aristokrasiye veya monarşiye dönmektir;” dünyadaki uygulamalara göre, “temsili demokrasinin tam karşıtı katılımcı, müzakereci, güçlü bir demokrasidir.” Bu açıdan temsili demokrasinin karşıtı monarşi ya da bürokrasi değildir. Bunlarla temsili demokrasi arasında bağ zaten mevcuttur.¹⁸⁰ Yurttaş, Latince civis, Yunanca polites kökenli anlam karşılığıyla “bir politik topluluk üyesi” anlamına gelir.¹⁸¹

Yurttaşlık tanımından hareketle günümüze kadar uzanan yolculukta yurttaşın tanımı da genişlemiş ve iki farklı uygulamaya ulaşmıştır. Birinci anlama göre yurttaş olan bir görevi olan kişidir. Bu kişi sorumluluk sahibidir ve yurttaşlık da onur duyulan bir “yük”tür. İkinci anlama göre ise yurttaşlık, bir konum, statü, yetki, bir hak olarak görülür. Birinci yurttaşlık tanımındaki “görev” ve “sorumluluk” hayatımızın çekirdeğini oluşturur. İkinci anlamında ise, “hayatımızın dışsal çerçevesi olarak belirir.” Birinci anlamda her bir yurttaş bir diğeriyle bağlıdır. İkinci anlamda ise bu sıkı bağ yoktur. Birinci anlamda yurttaş, politik hayatın da baş aktörüdür. “O hem kanun yapıcıdır, hem de kendi günlük işlerinin anlayışında yönetimini ifade eder.” konum olarak yurttaşlıkta yasa yapma başkalarınca gerçekleştirilir.¹⁸² Bu birinci anlamda demokrasi, yurttaşlığın temelini politik kontrolün sağlanmasına katılmak” şeklinde tanımlanır.¹⁸³ Bu da seçimle gerçekleşebilecek bir durumdur.

Demokratik katılımı sadece seçimlerle, yurttaşlık alanın daraltmaktadır. Bu da “ayrıcılıklı gruplar” ortaya çıkar. Bu da şehir-devleti vatandaşını tanımlar. Çünkü şehir devletinde vatandaş o topluluğun yönetici grubunun ayrııcılıklı statülere sahip olanlarına”¹⁸⁴ verilen bir isimdir.

¹⁷⁹ Sala, Bedir (2016), “Yeni Demokrasi Arayışları ve Türkiye’de Yerel Yönetim Politikaları,” İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ Cilt: 5, Sayı: 6, s. 1717-18.

¹⁸⁰ Bağce (2007): 16.

¹⁸¹ Sarıbay, Ali Yaşar (2000), Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji,” İstanbul: Alfa, s. 85.

¹⁸² Sarıbay (2000): 86- 87.

¹⁸³ Sarıbay (2000): 87.

¹⁸⁴ Sarıbay (2000): 87.

Katılımcı demokrasi, İngilizce Participatory democracy, vatandaşın aktif olarak görev aldığı bir tanımlamadır.¹⁸⁵ Katılım, başkalarının iradesinin dışında davranmayı savunur. Temsili demokrasilerde özgür seçme hakkı olan oy kullanma yoluyla halk kendisini temsil edecek olan temsilcileri seçerken, katılımcı demokrasi de ise, “halkın çeşitli yöntemlerle siyasete en geniş manada katılması yer almaktadır.” Halk bu tanımda araç kullanmadan, yani temsilcilerinden ayrı siyasete katılmasıdır. “Katılımcı sistemde katılımı üst seviyelerde tutmanın asıl amacı, vatandaşların aktif olarak kararların alınmasına iştirak etmesini sağlamaktır.”¹⁸⁶ Yerel yönetimlerde katılımın yöntemleri aşağıda kısaca özetlenmiştir:¹⁸⁷

1-“Halk Oylaması, halkın seyirci konumunda olmadığını tanımlar. Halk, insan teki olarak ve bir kentin yaşayanları olarak, kendi özel ve kamusal haklarıyla birlikte, tanımı çok geniş diğer tüm haklara sahip bir yapıdır. Yerel yönetimlerde oy hakkına sahip olan insan toplulukları kendi tercihlerini belirleme hakkına sahiptirler. Bu durum yerel siyasette yöneticilerin hemşerilerinin hemen bütün sorunlarına, hemşerilerin de sosyal çevrelerine olan duyarlılıkları artmaktadır.” Halkın oylamadaki aktif tutumu, yönetilen olarak kendi yerel yapıları hakkında etkin rol oynama imkânı sağlar. “Pasif bir görünümünden çıkıp yaşadığı ilçeyi şekillendirme durumuna gelmektedir.”

2-Yerel yönetim içinde yerleşik olan halkın doğrudan “meclis toplantılarına katılması, ilk elden kendi sorunlarını ve önerilerini yöneticilere aktarması bakımında oldukça önemli yöntemlerden birisidir. Bu tür toplantılar halkın bilgi eksikliğini de gidermiş olur.

3-5393 sayılı Belediyeler yasası ile kurulmuş olan Kent Konseyleri demokratikleşmeye katkısı olan kuruluşlardan bir diğeridir. Kent konseyleri yasa gereği oldukça güçlü katılımcı profiline sahiptir. Bu katılımcılar, Valilik, belediyeler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, siyasi partiler, dernekler, muhtarlar, vakıflar, sendikalardan oluşmaktadır.

4-Kent konseyleri; kentlilik ve hemşericilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hesap verme ve hesap sorma, saydamlık, katılım ve yerinden yönetim ilkelerinin gerçekleştirilmesi için çalışır. Kent konseyinde olgunlaşan konular, belediye meclisinsin ilk toplantısında gündeme alınır ve değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma esaslar usulleri İç İşleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

5-Kent konseylerinin daha özel bir boyutunu oluşturan Yurttaş Kurulları da katılımın önemli kuruluşlarından bir diğeridir. Bu kurullar, “toplum tarafından dışlanma riski ile karşı karşıya gelebilen ya da ihmal edilen dezavantajlı sosyal grupları yerel yönetime katılımını sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır. Engelliler, yaşlılar ve ülke içinde sürekli olarak yaşayan yabancı uyruklu yurttaşlar bu gruptan bazılarıdır. Oluşturulan bu kurullar, danışmanlık görevi yapmakla birlikte, yönetimi etkileme güçleri de yüksek kurullardır.”

¹⁸⁵ Sarıbay (2000): 88.

¹⁸⁶ Mutlu, Fahri (2015), “Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi Anlayışı: Kağıthane (İstanbul) İlçesi Örneği” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 10, Mart 2015, s. 479.

¹⁸⁷ Mutlu (2015): 480.

1.1.12. Weber'in Demokrasi Anlayışı ve Bu Anlayışın Sorunları

Weber siyaseti “devletlerarasındaki ya da devlet içindeki gruplar arasındaki erki paylaşma uğraşının ya da erk dağılımını etkilemenin aracı” olarak tanımlar.¹⁸⁸ Günümüz dünyasında her siyasi birlikte olduğu gibi, devlet “fiziksel güç ya da zor kullanma” durumuyla tanımlanabilir.¹⁸⁹ Weber, “her devlet güce ya da zor kullanmaya dayanır,” sözünü onaylar. Ve “devlet, şiddet kullanma ‘hakkı’nın biricik kaynağı sayılır.”¹⁹⁰

İki nokta tanımda dikkat çekmektedir. Siyaset, “erk/güç paylaşımı”dır ya da “erkin/gücün dağılımı”nı etkileyen bir yapıdır. Erkin paylaşımı ve “erkin dağılımı,” siyasetin gücü elinde bulundurma mücadelesi olarak kabul edilmesi gerekliliğine götürür.

Weber’e göre siyaset gücü ele geçirmeyle özdeşdir ve bu durumda “aynı toplumda bir arda yaşayan yurttaşlar arasında işbirliği ve dayanışma” olgusunu kabul etmekle beraber, toplumsal “başka ilişki biçimlerinin olabileceğini ihmal eder.”¹⁹¹

“Güç” ve “şiddet” ve “rekabet”e dayanan siyaset, tek bir şeyi amaçlar. Buna göre gücün amacı, “bireysel çıkarların elde edilmesi”dir.¹⁹² Bu çıkar bağlamında, tek tek herkes kendi çıkarını en yükseğe çıkarmaya çalışır, bu da güç aracılığıyla gerçekleşir. Bu amaç süresince yaşanacak “rekabet”tir. Buna göre rekabet Weber’in sisteminin temeli olmaktadır. Bağce’nin değerlendirmesiyle, “siyasetin araçsal tanımına uygun olarak Weber kamusal alanı bireysel veya grup çıkarları doğrultusunda yönlendirecek bir alan olarak” tanımlar.¹⁹³

Demokrasi ve siyaset tek başına seçimle özdeşleştirilmemelidir. Bu tür bir araçsallık, demokrasiye yönelik bazı sorunlara neden olmaktadır. “Demokrasiye içkin olan seçmenlik eğil, yurttaşlıktır.” Seçmen olma ile yurttaş olma özdeş değildir. Seçmen olma yurttaş olmanın rollerinden biridir. Demokrasinin seçimle özdeşleştirilmesi, yurttaşlık görevinin siyasi hayatta sadece seçimden seçime geçerli olduğunu gösterir.

¹⁸⁸ Weber (2017): 7.

¹⁸⁹ Weber (2017): 6.

¹⁹⁰ Weber (2017): 7.

¹⁹¹ Bağce, H. Emre (2007), “Siyaset ve Demokrasi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme,” Amme İdaresi Dergisi, Cilt. 40, Sayı. 4, Aralık 2007, s. 2-3.

¹⁹² Bağce, H. Emre (2007): 3.

¹⁹³ Bağce (2007): 3.

Weber de bu anlamda yurttaşlık kavramını sınırlandırmakta, siyaset ve demokrasi daha fazla seçkinlerin işi ya da “mesleği” olmaktadır.¹⁹⁴

Bu tür bir demokrasi “seçkin demokrasi” adını alabilir. Weber’in bu seçkin anlayışı zamanının Almanya’sında “lider”in zorunluluğunu gerektiren bir çıkarımdır ve “imparatorluk Almanya’sının parti politikasında eşrafın varlığının parçalanmasıdır.” Bu konuda şöyle bir değerlendirme yapılmaktadır:¹⁹⁵

“Önderi doğrudan seçme hakkı Weber’e göre demokrasinin magnacarta’sıdır. Weber buna istikrarlaştırıcı siyasal özellikler de yüklüyor: Halk oylaması yoluyla seçilen devlet başkanı, monarşinin yıkılması ve 1918/1919’da sürekliliğin kırılmasıyla ortaya çıkan meşruiyetin geçerlilik boşluğunu” doldurmaya yardım edebilir. Konuyu daha iyi anlamak için, Weber’in “önder demokrasisi (Führerdemokratie) kavramını tarafsız olarak kullandığını vurgulamak gerekir. O, Wilhelm İmparatorluğundan demokrasiye geçiş döneminde yazıyordu. Ayrıca onun “önder demokrasisi” ile meşru egemenlik kuramı arasında sıkı bağlantı vardır. Önder demokrasisi, meşru egemenlik şekillerinden biridir, yani “egemenlik altındakilerin iradesinden üretilen ve sadece onunla yaşamaya devam eden bir meşruiyet formu altında gizlenen” karizmatik egemenliğin bir varyantıdır. Bu tür egemenlikte önder “kendi siyasal taraftarlarının onun kişiliğine sadakati ve güveni sayesinde” egemen olur.”

Weber demokrasi kuramında olumlu katkılarının yanı sıra dört noktada zayıf olduğu söylenebilir:

1- “Demokrasiye katkısı spekülatifdir, yani daha çok kuramsaldır. Gelişmiş bir kitle demokrasinin nasıl işlediğini Weber henüz bilmiyordu, çünkü bizzat onun pozitif örnekleri bile - ABD ve kısmen İngiltere- 1. Dünya Savaşı döneminde bugünkü standartlar bakımından yarı-demokrasi idiler. Ve Almanya’da bir demokrasinin nasıl işleyebileceğini onun zamanından hiç kimse bilemezdi, belki sadece sezebilirdi. Bu bakımdan Weber’in Almanya’nın demokratikleşmesi ve parlamenterleşmesi için partiyi kabul etmesi tecrübe ve umuda dayanmaktadır. Bu bakımdan soğukkanlı, yararlı analizleri ile meşhur olan Weber’in demokrasisi kurtarıcı gelecek beklentilerinin örneği olmuştur.

2- Weber, önderlik konumundaki kişilerin meşruiyet ve entegrasyon güçlerini ve güçlü karizmatik bir önderin serbest hareket etme gücünü de küçümsedi. Yetkin önder tabakanın oluşmasında demokratik rekabetin yeteneğini gözünde büyütüştür. Bu konuya daha önce Tocqueville kuşkuyla yaklaşmıştı ve Weber’in ölümünden kısa süre sonra Carl Schmitt, Weber’in parlamentonun yeni bir siyasal seçkin oluşturacağı öngörüsü ile alay etti. Weber’in öğretisinde demos ihmal edilmiştir; bu bakımdan onun favori gördüğü egemenlik düzeninin istikrar ve istikrarsızlığı çok az aydınlatılmıştır. Doğrusu Weber’in zamanında siyaset sosyolojisinin sahip

¹⁹⁴ Bağcı (2007): 15.

¹⁹⁵ Erişim: <https://toplumsal tarih.wordpress.com/2016/10/22/max-weber-ve-seckinci-demokrasikurami/> (15.02.2018).

olduğu bilginin çok sınırlı olduğunu ve buna bağlı olarak siyasal katılmanın şartları ve sonuçları hakkındaki bilginin yetersiz olduğunu da eklemek gerekir.

3- Weber'in siyaset kavramının merkezinde mücadele, rekabet ve icra kavramları bulunmaktadır. "Siyaset mücadeledir" diyor Weber bir yerde. Bununla tutarlı olarak bir ülkenin siyasal yapısını, bu yapının rekabet mücadelesinin yaygınlaşmasına ve uygun önder kişilerin ayıklanmasına uygun bir düzen olup olmadığı bakımından inceliyor. Fakat Weber burada sert rekabet mücadelesinin, yetenekli siyasal önderin sıyrılıp çıkmasının ve beğenilenlerin seçilmesinin güvenceye alınmasının doğru mekanizması olduğunu varsayıyordu. Weber'in demokrasi öğretisi, egemenin frenlenmesi bakımından eksiktir."

İktidarı seçme hakkına sahip olanların oylarını almak için yapılan rekabet mücadelesi ile kazanan önder tabaka iktidarı -Weber modeli içinde- geniş ölçüde engelsiz olarak kullanılabilir. Weber'in kitlesel demokrasi analizinde siyasal önderlik ve devlet iktidarı konusunda genel olarak kurumsal sınırlamalardan ve karşıt güçlerden söz edilmemesi, iktidar sahibi parlamento ile plebisiter meşruiyete dayanan önder arasında vaktiyle olduğu varsayılan dengenin sonunun kestirilmesindedir. Weber, Sezar tipi bir önderin iktidara tam sahip bir parlamento tarafından fiilen kontrol edilebileceğini ve aşırı durumda ise dikkate alınmayacağını muhtemelen kabul ediyordu. Böylece o, "kitlenin güvendiği adam" olan siyasal bir öndere karşı bir parlamentonun birlik ve beraberliğini, eylem ve icra yeteneğini abartmıştı."¹⁹⁶

1.1.13. Siyasal Davranış ve Seçmen Davranışı

Davranış bireyin kendini varoluş serüveninin içinde tüm insani edim ve değerlerin toplamının ifade eder. Bu edim ve değerler, bireyin kendini konumlandığı pratikler alanıyla birlikte o pratiklerin oluşumunun dışı vurumudur. Davranış, siyasal tercihleri tanımlamada bu pratikleri dikkate alır. Bu davranış, siyasal davranış alını içinde tek tek bireylerin incelenmesini değil, seçim sonuçları bağlamında genel bir değerlendirmeyi gerektiren bir durumdur. Seçmen davranışı, siyasal bir olgudur.¹⁹⁷

"Siyasal davranış" kavramı, insanla ilgili olarak hem kendisine hem de dış dünya tasavvurunu tanımlayan bir kavramdır. Buna göre de, "bireyin genel olarak dünyaya, özel

¹⁹⁶ Erişim: <https://toplumsal tarih.wordpress.com/2016/10/22/max-weber-ve-seckinci-demokrasikurami/> (15.02.2018)

¹⁹⁷ Temizel (2012): 6.

olarak da kendi yaşamını ilgilendiren olaylara, kurumlara, aktörlere, sosyal ve siyasal işleyişe yönelmede kullandığı bir çerçeve”dir.¹⁹⁸

“Seçmen davranışı” kavramı, “toplum üyelerinin yöneticileri seçme ve doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kamu politikasının belirlenmesini etkileme amacıyla katıldıkları ortak bir faaliyeti”ni tanımlar.¹⁹⁹ Bu bir özgürlük alanı var etme biçimidir. Bu davranış biçimiyle seçmen, bir amaç etrafında kendi bireysel ve toplumsal kararları için gerekli tavrı içerir. Bu tavır, seçmenin bireysel kararları etrafında ele alınınca, genel anlamda seçmenler olarak halkın siyasal olaylarla ilgisi de değerlendirme olanağı sağlar. Bu durum, bir ülkenin “eğitim, kültür ve gelir düzeyi ile o ülkede yapılan siyasetin niteliği arasında paralelli”ğin varlığını da gösterir.

Seçimlerin sadece siyasal çıktısı değil, aynı zamanda “ekonomik, hukuksal, sosyolojik ve psikolojik” etkilere bağlı bir ilişkisi de söz konusudur. Nitekim seçimler “özünde politik karakterli olmasına rağmen etkileri ve etkilendiği unsurlar ekonomik niteliktedir.”²⁰⁰ Ekonomik niteleme bir karar almada belirleyici faktördür. Seçmenlerin tercihleri ekonomik ve bireysel- toplumsal çıkarla bağlantılıdır.

Bu açıdan seçmen davranışı iki aşamada karar almadır. Seçmen kişi yönetici adını alacak kişileri seçme konusunda seçimde oy kullanma konusunda bir kara aşaması ve ikinci aşamada da oyunu nasıl tercih edeceğine karar vermesi aşamasıdır.²⁰¹

Seçmen davranışında bireysel karar almaların yanı sıra grupsal çıkarla da karar almada etkili olmaktadır. Karar almada belirleyici olan etkiler şöyle sıralanabilir: ²⁰²

- 1- “Kişi kararlarını verirken, içinde bulunduğu koşulları dikkate alır. O bir memur ya da ciddi anlamda mevcut iktidarla iş yapan biri olabilir. Bu onun karar vermesinde etkin rol oynar.
- 2- Grup siyasal kararların kendi çıkarları ile olan ilişkisi hakkında haber alma olanaklarına sahip ise katılma oranı yüksek olacaktır.

¹⁹⁸ Temizel, Metehan (2012), “Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma,” Selçuk Üniversitesi SBE KAMU YÖNETİMİ ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya–2012, s. 6.

¹⁹⁹ Temizel (2012): 7.

²⁰⁰ Temizel (2012): 7.

²⁰¹ Temizel (2012): 8.

²⁰² Temizel (2012): 10.

- 3- Kişiler oy kullanmasını talep eden sosyal baskılar altındaysa oy kullanma olasılığı yüksek olacaktır. Bu baskılar üyesi olunan örgütlerden arkadaş ve meslektaş çevresinden veya diğer sosyal ilişkilerden gelebilir.
- 4- Farklı siyasal partilere oy verme baskısı altında olmayan kişilerin oy kullanma eğilimi yüksek olacaktır. Çapraz baskılara yani farklı yönlerde siyasal dürtülere sahip olanlar ve çok sayıda grupta özdeşleşmiş olanlar genellikle çekimserdirler.”

Seçmenlerin tercihlerini nasıl ve neye göre yaptıkları sorusu, siyaset sosyolojisi alanında çalışan araştırmacıları uzun zamandır meşgul eden en önemli konulardan birini oluşturmaktadır. Vatandaşlar;²⁰³

- 1- “Oy kullanırken, ideolojik eğilimlerine göre mi hareket ederler?
- 2- Seçim koşullarının yaşandığı anda ekonomik durumları dikkate alarak mı karar verirler. Mesela işsizlik şu durumda, bu da benim siyasal tercihim belirlenmelidir, şeklinde bir düşünce hakim midir?
- 3- Seçmenler “klasik demokrasi kuramcılarının öne sürdüğü gibi “faydacı düşünerek” rasyonel tercih mi yaparlar?
- 4- Seçmenler, siyasi partilerin kampanyalarından ve “medyanın yönlendirmesinden etkilenmeye açık kişiler midir?”

Temizel’in değerlendirmesine göre seçmenlerin “siyasal karar alma sürecine katılmaları, çoğunlukla bir çıkara dayalıdır,” şeklindedir.²⁰⁴

1.1.14. Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler, Politika ve İmaj

Halkla ilişkiler modern bir adlandırmadır. Halkla ilişkiler kavramını sadece bir “iletişim olayı” olarak tanımlamak yeterli değildir. Halkla ilişkiler aynı zamanda “iletişim sonucu en önemli tepki ve beklentileri ortaya çıkarıp, onları değerlendirme yöntemidir.”²⁰⁵

Halkla ilişkiler kavramının yaygınlaşmasında demokratikleşme anlayışının yaygınlaşması temel faktördür. İkinci bir neden de, “gerek kamu kesimi gerekse özel kesim kuruluşlarının çevre ile düzenli ilişki kurmaya zorlanması”dır. Bir diğer neden de,

²⁰³ Gökçe vd., 2002: 6-7’den aktaran Temizel (2012): 14.

²⁰⁴ Temizel (2012): 14.

²⁰⁵ Kazancı, Metin (2009), Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler, Ankara: Turhan Kitabevi, s. IV.

“halk örgütlenmelerinin kendisini bir güç olarak görüp sistemin öteki kurumlarına kabul ettirmesi” gösterilebilir.²⁰⁶

Halkla İlişkiler işlevi hem kamu yönetiminin hem de ticari kuruluşların bir gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Kamu yönetimi alanındaki uygulamaların doğasının, bugün onun bir parçası olan yerel yönetimler için de uygun olduğunu düşünmek mümkündür. Ertekin’in, J.B. Orrick’ten aktardığına göre; “halkla ilişkiler terimi ilk kez Thomas Jefferson’ın 1807 yılında ABD’nin dış ilişkileri ile ilişkili olarak Amerikan 10. Kongresi’ne gönderdiği bir mesajda kullanılmıştır. Yine aynı kaynaktan, bu terimin ilk kez kullanılışının bu sefer, 1882 yılında Yale Üniversitesi’ndeki ‘Halkla İlişkiler ve Hukukçuların Hükümlülükleri’ başlıklı konferans olduğu da belirtilmektedir. Diğer halkla ilişkiler kaynakları da, Jefferson’ın kongreye gönderdiği mesajı bu kavramın ilk kullanılışlarından biri olarak kabul etmektedirler.”²⁰⁷

Kamu yönetiminde Halkla İlişkiler uygulaması olarak gösterilen en eski örneklerden biri, Büyük İskender’in, seferleri sırasında fethettiği ülkelerdeki kamuoyunun tepkisini azaltmak üzere, o halkın kültürel değerlerine uygun sembolik davranışlarda bulunmuş olmasıdır. Yönetimi altına aldığı topraklarda, o ülkenin giyim-kuşam biçimine uygun giyindiği özellikle vurgulanır. Günümüzde, bu nitelikteki uygulamalar, halkla ilişkilerde imaj yönetimi olarak adlandırılan programların bir adımı olarak görülür.” Bugün dünyada birçok yerel yönetim kuruluşu, yerel halkı bölgelerinde olup bitenlerden haberdar etmek amacıyla düzenli olarak gazeteler yayınlamakta ve bunları ücretsiz olarak dağıtmaktadırlar. Aynı şekilde, bu kuruluşların web siteleri de aktif olarak çalışmaktadır. Kamu yönetiminde halkla ilişkilerin yer alışı ile ilgili ilk tarihsel örnekler genellikle Amerika Birleşik Devletleri’ndeki uygulamaları ele alır.²⁰⁸

Halkla ilişkiler ile yerel yönetim ilişkisi bir talep karşılanmasıyla sınırlı değildir, ancak başlangıç noktasıdır. Halkla ilişkiler, “halkın bilgi ve aydınlanma gereksinimini karşılayabilmekte, onların tepkilerini öğrenerek kendi eylem ve işlemlerine yön

²⁰⁶ Kazancı (2009): 1.

²⁰⁷ Yayınoglu, Pınar Eraslan (2005), “Yerel Yönetim Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevi ve Yeni Yaklaşımlar,” s. 43. Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178007> (26.02.2018).

²⁰⁸ Yayınoglu, Pınar Eraslan (2005), “Yerel Yönetim Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevi ve Yeni Yaklaşımlar,” s. 43. Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178007> (26.02.2018).

verebilmektedir.”²⁰⁹ Bu yolla yönetim bir “önbilgiye” sahip olarak yapmak istedikleri şeyler konusunda işini kolaylaştırabilmektedir. Yerel yönetimler halkla ilişkiler arasındaki bağ şu noktalarda önemlidir: ²¹⁰

- 1- “Yerel yönetimin kurumsal karakteri ve kimliğinin bulunması, sürdürülmesi ve projelendirilmesi
- 2- Müşterileri mümkün olduğunca tam bir şekilde bilgilendirmiş olarak; politikaların, işlemlerin ve etkinliklerin anlaşılmasının sağlanması Yerel yönetimin eleştirisine uygun olan biçimde yanıt vermek
- 3- Yerel yönetime uygun kamuoyu ile iletişimin kanallarını etkin biçimde sağlamak ve sürdürmek
- 4- Yerel yönetim içerisinde değişik müşteri grupları ile iletişim kurma gerekliliğinin bilincini yaratmak ve sürdürmek
- 5- Müşterilerin ihtiyaçları ve görüşlerine yanıt verilmesini sürdürülebilir düzeyde tutmak.
- 6- Genel olarak yerel yönetimin halkla ilişkiler işlevini yönetmek, politikalar ve etkinliklerin halkla ilişkiler yönünden etkileri hakkında önerilerde bulunmak.”

Yerel yönetimlerin görevleri arasında “yönetimde halka yakınlık” ilkesi önemli görünmektedir.²¹¹ Yakınlık, günlük dilde kullandığımız ilişki kavramından daha sıcak ve kapsamlıdır. Halka yakınlık insanların bir arada yaşadıkları yerle ilgili ortak katkı ve katılımlarını ifade etmektedir. “Halka yakınlık” ilkesi, Ruşen Keleş’in tanımlamasıyla, “yerel halkın gizil gücünden yararlanmak, bir yandan kamu hizmetlerinin görülmesinde kaynakların daha akılcı kullanılmasına ve öte yandan da halkın demokratik eğitiminin sağlanmasına” yardımcı olabilecek bir kavramdır.²¹²

Bu kavram daha çok federal devlet yapılarında kullanılmaktadır. Bireylerle birlikte toplumsal yapıların özerkliğine önem veren bu yapılar, “kamu yararına sahip çıkma görevinin sivil toplum örgütlerinde bulunduğu” için bu kavram önemlidir.²¹³ Kavramı fazlaca hoşnut hale getiren Avrupa Birliği ülkelerinde ve dünyanın geleneksel

²⁰⁹ Kazancı (2009): 2.

²¹⁰ Yayınoglu (2005): 49.

²¹¹ Gökçe, Gülize (2018), “Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi,” Selçuk ÜNV. SBE Dergisi, s. 59. Erişim: www.dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/928/869 (13.02.2018).

²¹² Keleş, Ruşen (1995), “Hizmette halka yakınlık (Subsidiarty) İlkesi ve Yerel Yönetimler, çağdaş yerel Yönetimler, Cilt. 4, sayı. 1, Ocak 1995, s. 4. Erişim: www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/2bce8c52a753b64_ek.pdf?dergi=cagadas%20Yerel%20Yonetimler%20Dergi (15.02.2018).

²¹³ Keleş (1995): 5.

devlet yönetim biçimlerinde yaşananlar ve merkeziyetçilik bağlamında ortaya çıkan sorgulamaların yoğunlaşmış olmasıdır. Ayrıca bu kavram, “üst düzeyde bulunan yönetim basamağının, alt düzeydeki yönetimlere yardımda bulunmasını içer”diğinden²¹⁴ cazip bir adlandırma olarak görülmektedir.

Bu ilkenin uygulanabileceği üç alandan söz edilmektedir.²¹⁵

- 1- “Özelleştirme alanıdır. Burada sorumluluk kamu ile özel kesim arasında paylaşılır ve hedeflenmektedir.
- 2- Ülkenin sınırları içinde tüm yönetsel birimlerin sorumluluğu paylaşmasıdır; “devletle bölge, il ve kent yönetimleri arasında paylaşılır.
- 3- Uluslararası düzeyle ilgili olarak, uluslararası kuruluşlar ve bunların üyesi olan devletlerarasındaki ilişkilerdir.”

Bu ilke ile Devletin yerel yönetimlerin ilerine karışma sınırlarının belirlenmesi de hedeflenmektedir.²¹⁶ Böyle bir sınırlama yerel yönetimlere kendisine sunulan imkânları doğru ve yerinde kullanabilme olanaklarını sunması anlamına gelir.

Hizmette halka yakınlık ve yerindelik ilkesi Türk anayasasında yer almamaktadır. Keleş, bu ilkenin diğer birçok Avrupa ülkesinde olması gibi, bizim ülkemizde de olması gerektiğini vurguluyor. Ona göre, “demokratikleşme koşullarımız yönünden”²¹⁷ bu ilke, en azından denemeye açık olmalıdır.

Halkla ilişkilerde, halkın desteği yerel yönetimin şeffaflığı açısından da belirleyici bir role sahiptir. Bu nedenle halkın yönetimi desteklemesi, başkan ve yönetiminin halk adına sürekli eylem ve ilişkilerde bulunmasının gerekli kılmaktadır. Bunun için de halkın yönetimin doğru yaptığını inandırılması gereklidir. Diğer bir yöntem de sürekli diyalog yöntemidir.²¹⁸

Bu ilişkinin sürekliliği ve güvenilirliği açısından yerel yönetimin bir bütün olarak hem kurumsal hem de kurumun başı olarak, lider konumundaki başkanın halk nazarındaki

²¹⁴ Keleş (1995): 4-5.

²¹⁵ Keleş (1995): 5.

²¹⁶ Keleş (1995): 7.

²¹⁷ Keleş (1995):14.

²¹⁸ Kazancı(2009): 31-2.

imajı önemli ve vazgeçilmez bir olgu olarak kabul edilmektedir. Yerel yönetim kuruluşlarına özgü bazı halkla ilişkiler hedefi örneği şunlar olabilir:²¹⁹

- 1- “Yerel yönetimin kurumsal karakterini ve kimliğini oluşturmak, sürdürmek ve halka yansıtma,
- 2- Politikalar, hizmetler ve kararlar hakkında halkı mümkün olduğunca bilgilendirerek onların bu politikalar, prosedürler ve etkinliklere karşı anlayışını yaratma,
- 3- Uygun olan yerde yerel yönetimin eleştirilmesine yanıt verme,
- 4- Yerel yönetimin karar alma ve siyaset yapma süreçlerine halkın katılımını cesaretlendirmek,
- 5- Tüm çalışanların ve meclis üyelerinin yönetimin işlerinden ve kararlarından haberdar olmasını sağlayacak etkin ve çeşitli dâhili iletişim kanallarını geliştirmek,
- 6- Yerel yönetimin, hizmetlerine ilgiyi arttırmak için halkla iletişim kurabileceği çeşitli kanalları geliştirmek,
- 7- Yerel yönetim içerisinde kamuoyu ile iletişim kurmanın gerekliliğine dair bilinç uyandırmak ve sürdürmek, yerel yönetimin etkinliklerinin iletişim yönünden etkileri konusunda tavsiyede bulunmak ve kamuoyunun gereksinimi ve görüşlerine yanıt vermek,
- 8- Genel olarak yerel yönetimin tüm halkla ilişkiler işlevini yönetmek, politikalar ve etkinliklerin etkisi konusunda görüş bildirmek ve halkla ilişkiler politikalarının yönetimi ve formüle edilmesi konusunda görüş bildirmek.”

Halkla ilişkiler yönetimini benimseyen bir yerel yönetim için günümüz uygulamalarında stratejik planlama kamusal bir yarar niteliği de taşımaktadır. Halkın vergileri ile halka hizmet etmek zorunda olan yerel yönetim kuruluşlarının, etkin bir hizmet verebilmeleri ve kıt kaynakların verimli kullanılması sorununa bir yaklaşım olarak önerilir. Bir yerel yönetim kuruluşunun halkla ilişkiler programını stratejik planlama içerisinde yürütmesi için eğer tam bir pazar araştırması yapması bütçe yetersizliği yüzünden mümkün değilse, o zaman masa başı araştırması ile SWOT analizi - güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler- yaparak ilgili konuya ve çevreye ait bilgileri toplayabilir.²²⁰

İçinde bulunduğumuz çağ, ister modern, ister post modern isterse post-post modern çağ olarak adlandırılınsın, tüm insan yaşam alanlarını tayin eden imge ve imajlarla

²¹⁹ Yayınoglu (2005): 48

²²⁰ Yayınoglu (2005): 48

örülmüş durumdadır. Bir bütün olarak imge ya da imaj her yerde karşımıza çıkar ve onların yaşantı dünyalarında onlarla birlikte yaşarız. Politik alanda da imge ya da imaj hayatımızın her bir döneminde karşımıza çıkmaktadır. İmajların peşine takılarak hayat ve dünya tasavvurları geliştirmek modern insanın kaderi olmuş gibidir.²²¹

Modern insan politik tanımlamasını imajlar üzerinden yaşamaya karşı değildir. Çünkü imaj olanı karşıdaki olana görmesini istediği şekilde sunmaktadır. Buna göre imaj kavram olarak geniş bir tanımlama alanı sunacaktır.

Türkçe sözlüklerde imge/imaj kelimesi görsel ve zihinsel tasarımı iç içe sunmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde imaj kelimesinin Fransızca olduğu ifade dilerek bir örnekle tanımlanmaktadır: "Ondan daha saygın, daha yakışıklı ve etkili bir şef imajı bulmak zordu." İmge kelimesi ise aynı sözlükte, zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya, genel görünüm, izlenim, imaj olarak geçmekte, psikolojik anlam olarak da "duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayali, imaj, duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj"²²² şeklinde verilmektedir.

Tanımlarda öne çıkan birincil anlam, imaj sahibi kişiliğin bulunduğu ortam, iş ya da eyleme biçiminde benzerinin olmamasıdır. Diğer bir anlama göre ise, imaj, genel görünüm olarak bir bütünlük sunar. Çalışmamız açısından önemli bir diğer anlamda "duyularla algılanan," yani görünmeyle ilgili ilk bakışta karşısındaki insana ulaştırılan mesaj anlamıdır.

İmaj kavramı Latince imago, yani imitasyon kelimesinden alınmıştır. İngilizce imitation, isim olarak "taklit, sahte şey, taklit etme, uyma, benzetme" anlamlarına gelir. İmage kelimesi de isim olarak "şekil, suret, tasvir, heykel; put; fikir, hayal; timsal; (bir kimse hakkında) toplumun kanaati; fiz. Işınlardan etkisi veya mercek vasıtasıyla meydana gelen şekil, görüntü, hayal" anlamlarına gelirken fiil olarak da "tasvirini yansıtmak, aksettirmek, hayal etmek, zihinde şekillendirmek"²²³ anlamlarındadır. Burada verildiği

²²¹ İmgelerin sosyolojik ve felsefi temelleri üzerine üniversitemiz SBE yapılmış kapsamlı bir doktora tezi mevcuttur. Orada postmodern insanın imgesel hayatın içinde kendini konumlandırması ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Ergun Temizkaya (2015), Postmodern İmge Toplumu: sosyo-psikolojik ve Felsefi Bir Analiz, SD SBE Felsefe ve Din Bilimleri ABD, yayımlanmamış Doktora tezi.

²²² Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu 2011.

²²³ Redhouse (2015), İngilizce-Türkçe Sözlük, İstanbul: Sev Yayıncılık.

şekilde imaj kavramı bir etkiyle öne çıkan şey olarak tanımlanabilir. Tarihsel serüveni açısından ise, Grek felsefi geleneğinde Demokritos'un ve Epikuros'un kullandığı eidolon'un karşılığı olarak, “kavrayışta duyularımıza objelerle gönderilen taslaklar” (outline) anlamındadır. Yine Grekçe phantasma kelimesinin karşılığı olarak phantasm, yani fantezi, hayal, kuruntu ya da imaj anlamındadır. Mesela Aristoteles potensiyel haldeki idealara phantasma olarak işaret eder. Hıristiyan ortaçağ geleneğinde aktif akıl, evrensel doğayı üretmede phantasmı işlevsel kabul eder. Kavram 20. Yüzyılın başlarında “duyumun somut verileri ile genel kavramlar arasındaki bir köprü” görevi üstlenmeye başlar. Bu “genericimage” denilen şeydir. Genericimage bir tür composite fotoğraf olarak sunuldu; bireysel duyuların çeşitliliğinin ürünü anlamında.²²⁴

İmaj kavramı artık, sadece bir bilgi sürecinin başlangıcı ya da dürtüleyici gücü değil, “her kesimden insanın ve her türlü faaliyet yürüten kurumların kendilerine göre farklı anlamlar tasvir ederek kullandığı”²²⁵ bir kavramdır. Birinin bir amaç bağlamında öne sürdüğü fikirler, ya da insanların göz önünde fazlaca bulunan birinin görüntüsü bir imaj olarak değer bulmaktadır.

Türkçede İngilizce çevirisiyle kullanılan, hem politik hayatta hem de gündelik hayatın akıp gidişinde farklı bir konumda olma anlamında kullanılan bir kavram vardır. “İmage maker.” Türkçeye bu kelime genelde “kişisel imaj danışmanı” şeklinde çevrilmekte ve kişinin bulunduğu konumu tanımlayacak şekilde insan-insan ilişkisinde görüntüyü öne çıkaracak bir kişi olarak tanımlanmaktadır.

Bu kelimeden ayrı olarak salt politik alanda çok belirgin ve etkin şekilde kullanılan başka bir kavram daha vardır. İngilizce “campaign manager” diye tanımlanan 1980’li yıllarda yeni bir uzmanlık alanı olarak Avrupa ve Amerika’da ortaya çıkan “kampanya yöneticiliği,” politikada imaj kavramı ve anlayışına politikacı kadar etkin bir rol yüklemiştir. Kampanya yönetmeni, “tüm ayrıntılarıyla aştan sona kampanyayı düzenleyen, örgütleyen, stratejiyi saptayan ve mesajın geçmesini sağlayan kişidir.”²²⁶

²²⁴ Reese, W. L (1980), dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought, İngiltere: Humanities Press Inc., s. 246.

²²⁵ Demirkol, Nur (2017), Belediyelerde Kurumsal İmaj Algısı Kırıkkale Belediyesi’nin Dış Hedef Kitleler Gözündeki İmajı, Selçuk Üniv. SBE, Halkla İlişkiler Tanıtım ABD yayımlanmamış YL Tezi, s. 4.

²²⁶ “Politikada sahte imaj olmaz,” Milliyet, 11.08.1998. Erişim: www.milliyet.com.tr/71998/11/08/haber/haber03.html (06.02. 2018).

Kampanya yönetmeni politik adayın olaylar karşısında kaybedebileceği objektif bakış açısını kontrol etmesine katkı yapan, diğer bir deyişle onu her yönden nasıl hareket etmesi konusunda bilgilendiren kişidir. Bu görev biçiminin ortaya çıkmasını belirleyen unsur modern politik tanımlamadır. Bu tür yöneticilerden etkin bir isim olan CandyPiercy, modern politik unsurun üç etkin güce dayandığını söyler: “Etkin aday, etkin kampanya yönetmeni, etkin takım.” Kampanya yönetmeni bir imaj öğretmeni ya da yaratıcısıdır.

Ülkemize konuşmacı olarak gelen bu kampanya yöneticilerinden biri olan Candy Piercy'nin Türkiye’de ulusal bir gazeteye verdiği röportajda imaj kavramını çok işlevsel ve pragmatik bir şekilde tanımlamıştır. Ona göre “siyasetin olduğu her yerde imaj vardır.”²²⁷ Piercy’e göre imaj, “insanların sizi ilk gördükleri anda çektikleri fotoğraftır.” İmaj burada salt bir dış görünüş olarak karşımıza çıksa da Piercy tanımı genişleterek şöyle devam eder: “Giyisileriniz, bakışınız, duruşunuzdan yola çıkarak kimliğiniz ve hayatta durduğunuz yer hakkında edindikleri fikir,”dir. Bu tanım ağırlıklı olarak görselliği öne çıkarmaktadır.

İmaj karşıda olan kişi ya da kişilere, gözlemlenen hakkında bir fikir verme ve o fikre göre de sizi yargılamasına neden olan bir durumdur. Ona göre imaj, dış görünüşle sınırlandırılmamalıdır. İmaj, bir karizma, karakter, mizaç “karışımı” bir bütündür. İmaj dışsal bir durumu sergilerken durağan ve değişmez bir kesinlik sunmaz. İmaj, “öğrenilen, yaratılan bir şey”dir. Piercy bunu şu cümleyle resmediyor; “Kişisel prezentasyonunu geliştirmek imkânı olmayan birini alıp, o insanı özgüvenli bir imaja kavuşturabilirsiniz.”

Piercy bu betimlemede birkaç kavramı imaj için, diğer bir ifadeyle olmadığı düşünülen bire kişilikten yeni bir kişilik yaratma olarak tanımlıyor. Birinci öncelik, kendini gerçekleştirme olarak imkân durumu herkes için geçerli olmayabilir. İmaj yoluyla bu tür bir imkânı sahip olmayan biri, “özgüvenli” biri haline dönüştürülebilir. Tanımda öne çıkan dikkat çekici nokta, özgüven sahibi bir kişiliğin imajı kavramıdır. Buna göre bu tür bir imaj olanın ortaya çıkarılmasıdır. Çünkü Piercy’e göre “politikada sahte imaj olmaz, tutmaz. Kendinizi ele verirsiniz. Mutlaka özgüven gerekir.”

²²⁷ “Politikada sahte imaj olmaz,” Milliyet, 11.08.1998. Erişim: www.milliyet.com.tr/71998/11/08/haber/haber03.html (06.02. 2018).

Bir imaj olarak özgüven verili ve değişmez bir kimlik değildir. O öğretilen ve yaratılabilen bir durumdur. Bunun yolu kişinin kendi varlığını keşfiyle gerçeklik kazanır. Öncelikle politik bir kimlik, “bakış tarzını değiştir”melidir. Bu bakış tarzı kişinin kendine yönelik bakış tarzıdır. Bakış tarzını değiştirmek birey olarak insanın kendini anlamasıyla mümkündür. Özgüven her bir olumsuz tavır alış ve yaşanmışlıkta kendini yenileyen ve sorgulayan bir “iç ses” deneyimidir. Piercy’nin ifadesiyle;²²⁸

“İç sesiniz pozitif olmalı: Bu işin üstesinden gelirim. Konuya hakimim. İç ses bir anlamda, her hangi bir konu ya da sorun karşısından politik kimliğin başkalarını inandırmadan önce kendini inandırmasıdır.”

Buna göre imaj dayatılarak yaratılan bir şey değildir. İmaj, “bir insanın sahip olduğu kişilik özelliklerini, etkin bir şekilde ifade etmesine yardımcı” olan bir yaratım ya da bildirimdir. Yaratım olarak imaj, tanınan ya da tanınma aşamasında olan bir politikacı, yerel ya da ulusal seviyede tanınmışlık düzeyinin üzerinde bir sürecin başlatılmasıdır. Bu politika açısından var olanın ötesinde yeni ve farklı bir algı yaratmaktır.

İmaj ciddi bir kişilik tiplemesi midir? Bu mümkündür, ancak imajın aynı zamanda bir şov yanı da vardır. İmajın bu şov yanı öğrenilebilir, bir durumdur. Ancak burada önemli nokta, “özgüven” sahibi bir kimliğin varlığıdır.

Piercy’e göre imajın malzemesi ağırlıklı olarak “görsel” olmalıdır. Bu görsel alana, “giyiminiz, saçınız, başınız, duruşunuz, yürüyüşünüz, yüz ifadeniz, vücut diliniz,” “sözselsel yan,” “ses” dâhildir. İmaj sahibi politikacı söyledikleriyle herkese anlaşılabilir bir iletişim kurabilmelidir. Bunun koşulu da “dinlemeyi bilmek ve diyalog kurabilmek”tir. Bir yaratım olarak imajın önemli noktası, “kolay yaklaşılabilen, insanların sorunlarına duyarlı ve sorumlu insan” figürü var etmekten geçer.

İmaj konusunda, Piercy’in olgusal bir yargısı da imajın yüzde yüz bir güvenilirlik vermesi değil, insanların “güvenebileceği bir imaj”dır. Çünkü insanların çoğu, ya da onun ifadesiyle “halk insanı” güvenilirliği kabul etmekle beraber, “zaafları olan siyasetçileri anlıyor ve onunla özdeşleşebiliyor.” Piercy bu noktada Clinton’u örnek olarak veriyor. Benzer bir durum, Türk siyasetinde “kaset olayı” olarak geçen durumlarda da

²²⁸ “Politikada sahte imaj olmaz,” Milliyet, 11.08.1998.

Erişim: www.milliyet.com.tr/71998/11/08/haber/haber03.html (06.02. 2018).

gözlemlenmiştir. “halk insanı” bir “empati” yaratarak, “görevini yaptığı sürece, insani zaaflarına” karşı olumsuz bir tavır geliştirilmesini onaylamaktadır.

Piercy’in bu pratik ve uygulamada geçerli olabilecek imaj tanımlamasından hareketle şu soruya cevap arayabiliriz. İmaj ya da imgelerin gerçekliği söz konusu mudur? Bu sorunun cevabını, Piercy’in imajın öğretilebilir ve yaratılabilir olduğu bilgisini dikkate alarak izleyeceğim. İmgelerin gerçekliği tartışılabilir bir durumdur. Nedeni de “içerikleri itibarıyla “bilgi” yüklü, niteliği, gerçekliği”²²⁹ dikkate alınarak konuşuluyor olmasındandır. Politik bir kimlik olarak insan tek başına, yani fiziksel görünüm ve ona bağlı yapıp etmeleriyle birlikte bir imaj ya da “imgeler bütünüdür.”²³⁰ Burada imaj ile fizik bir varlık arasında doğrudan bir bağın varlığı onaylanmaktadır. Bu da imajın değişe bilirlik özelliğini öne çıkarır. İmaj istenilen durumun yaratılması için nesne üzerinden bir yeni tanımlama biçimine dönüştürülebilir. Bunun için de yapılabilecek en etkin yöntemler, zamanın ve mekânın koşullarıyla birlikte, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkan durumlar dikkate alınarak farklılıklar gösterebilir. Buna göre de imaj, “algılama sürecinin seçiciliği ile biçimlenen dinamik, değişebilen ve kişiden kişiye farklılık gösteren bir”²³¹ durumu tanımlamaktadır. İmaj değiştirilebilirse, halkla ilişkiler alanında, bunun için üç durum söz konusudur. Değiştirilmek istenen olay ya da durumların tespit edilmesi ve nedenleri ortaya konulmalıdır. İkincisi, bu değişim sürecinin kimlere yönelik olacağını tespit edilmesi ve üçüncü olarak da değiştirilebilirliğin amaç ve hedefinin belirlenmesidir.²³²

Bedenim bir imge, imadır. Bedenim diğer her şeyden ayrılır. Ben bedenimi hem içeriden “duygu halleriyle,” dışarıdan da algılarla bildiğim bir gerçekliktir.²³³ Bedenim göz önündedir, görünendir, ancak bu görünen salt bir kıyafet, salt bir modern görünüm değil, ayrıca beni bedenimin içindekiyle ben yapan imajım, imgemdir. Bergson’un ifadeleriyle;²³⁴

²²⁹ Temizkaya, Ergun (2015), “Postmodern İmge toplumu: Sosyo-Psikolojik ve Felsefi Bir Analiz” SDÜ, SBE Felsefe ve Din Bilimleri ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 141.

²³⁰ Bergson’un Madde ve Bellek’ten (2007, s. 7) aktaran Temizkaya (2015): 141. Bundan sonra Bergson’un madde-imge tanımlamasını Bergson’un madde ve Bellek adlı eserinden doğrudan alıntılacağım. Bana yol gösterdiği için Temizkaya’nın çalışmasından dolayı kendisine teşekkür ediyorum.

²³¹ Tolungüç, 199, s. 23-26’dan aktaran Demirkol, Nur (): 7.

²³² Temgilimoğlu ve Öztürk 2011: 233’ten naklen Demirkol, s. 9.

²³³ Bergson, Henri (2015), Madde ve Bellek (Çev. Işık Ergüden), Ankara: Dost, s. 15.

²³⁴ Bergson 2015: 46.

“Şeylerin aydınlanması için tasarımdan, yani algılanan imgeler bütününden yola çıkmak gerekir. Benim algım, saf halde ve belleğimden soyutlandığında, benim bedenimden öteki bedenlere gitmez; algım öncelikle bedenler bütününde yer alır, sonra yavaş yavaş sınırlanır ve benim bedenimi merkez olarak benimser. Ve buraya yönelmesinin nedeni, tam da bu bedenin sahip olduğu ikili yeteneğin –yani eylemde bulunma ve duygulanım hissetme- deneyimidir; yani tek kelimeyle, tüm imgeler arasında ayrıcalıklı bir yeri olan belli bir imgenin duyumsal-hareket ettirici gücün deneyimidir. Gerçekten de, bir yanda, bu imge her zaman tasarımın merkezinde bulunur, öyle ki diğer imgeler onun etrafında, onun etkisine maruz kalabilecekleri bir düzen içinde yayılırlar; diğer yandan, diğer imgeler gibi onun yalnızca yüzeysel yanını tanımak yerine, duyumsal diye adlandırdığım etkilerle içeriği, içi algılarım.”

Bedenim zorunlu olarak eylemde bulunma, yani tüm bedensel kaynaklı yapıp etmelerimle birlikte, iç dünyamda yaşadığım ancak onu dışarıda gösterdiğim duygulanımlarımla algılanır. Enim bedenimin imajı, diğer bedenler arasında biriciktir ve kendi deneyimini aşmasıyla da başka bedenlerle görünür. Tasarımın, ideanın veya fikrin, kavramın ya da düzenlemenin merkezinde bulunan imge, diğer imgelerin varlığının etkisine katkı yapar. Bu dışarıdan görüldüğü şekilde, ister halk tarafından isterse derinlemesine bir kavrayış gücüne sahip biri tarafından olsun, açık seçiktir. Ayrıca bu görünenin varlığını onaylayarak da kendimde olanın farkına varırım. Buna göre imaj sahibi, hem dışarıdan görünendir hem de kendini bilendir. Ancak burada dışarıdan görünmeye imaj sahibinin kendine bakması da dâhildir. Nitekim Bergson bu durumu açıklamaya şöyle devam eder:²³⁵

“İmgeler bütünü içinde ayrıcalıklı görülen, yalnızca yüzeysel değil, derinlikleri de algılanan, hem eylem kaynağı hem de duygulanım merkezi olan bir imge vardır: ben kendi evrenimin merkezi ve kişiliğimin fiziksel temeli olarak bu özel imgeyi benimserim.”

Bu cümleleri sürekli göz önünde olan beden için kullandığımızda, imaj salt bir görülen ve gösteri alanı sunan bir tanımlama olmaz. O her şeyiyle bir bütün olarak göz önünde olan olur. İmaj sahibi bir dünya tasavvuru sunarak oradadır. O dünyayı değiştirmek isteyen bir politikacı olarak, bir tasavvura, fikre, kavrama ya da bir mücadele edilebilirliği kendince onaylanmış bir amaca yöneliktir. Buna göre imaj, salt dışsal bir ses ve giysi yığını değildir.

²³⁵ Bergson 2015. 47.

Bu cümleler yerel politikacılar için ciddi bir tanımlama alanı sunar. Halk arasında “insan sarrafı” olarak tanımlana tipler, bir insanın dışsal görüntüsünden onun hakkında yargıda bulunmayı becerebilen kişilerdir. Bu insan sarrafları, kendileri imaj sahibi olmakla beraber, imaj sahibi olarak politikacıları da değerlendirebilecek bir derinliğe sahip kişilerdir. Halk insanı için, derinlik bir imajdır ve bunu keşfettiren de bedenle birlikte o edenin yayılım biçimidir. İmaj sahibi politikacı, derinliği olan ve insan içinde kendini “insan evladı” olarak tanımlattıran kişidir.

1.2. SEÇMEN DAVRANIŞLARINI AÇIKLAYAN KURAMLAR

1.2.1. Normatif Modeller (Normative Models)

Farklı demokrasi biçimlerinin varlığı ve farklı uygulamaları, bir ülkenin ülkenin sosyo-ekonomik şartlarını, devlet yapısını ve devlet tanımına bağlı uygulamalarına bağlıdır. Normatif demokrasi teorisi, demokrasiyi “halk tarafından yönetim” olarak değil, “halk için yönetim” diye tanımlar. Demokrasi, “Abraham Lincoln’ün meşhur ifadesiyle “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi”dir.²³⁶

Normatif kuram, bir ideali amaçlar. Bu ideal de halkın bütününe arzularına tam olarak uyması demektir. Buna göre, demokrasi olgusu “normatif yaklaşım doğrultusunda ele alındığında halkın tercihlerinin bazı kutsallıkları yansıttığı ve siyasal kararların alınmasındaki süreçlerin temellerini” bu tür kutsallıklara göre değerlendirilmesi gerektiği varsayılır. Normatif teori çoğunlukla temsil sistemindeki seçmenler ve temsilciler arasındaki ilişkinin doğasını ve niteliğini ortaya koymaya çalışır.²³⁷ Temizel’in sınıflandırdığı şekilde bu modelleri şöyle sınıflandırabiliriz.

1.2.2. Delege Modeli (Delegate Model)

Delege kavramı, “verilen açık öneri ve talimatları temel alarak başkaları adına hareket etmesi için seçilen kimsedir.” Bu da bu tip karar vericilerin özgür bir davranışla hareket etmedikleri anlamına gelir. Bu kişiler “kendisinden diğer insanların görüşlerini ifade eden bir aracı olarak davran”an insanlardır. Bu kuramda siyasetçiler, “mümkün

²³⁶ Temizel (2012): 22.

²³⁷ Temizel (2012): 23.

olduğunca temsil edilenlerin görüşlerine sıkı sıkıya bağlı olmasını sağlayan mekanizmaları desteklerler. Bu mekanizmalar, düzenli seçimler ve kısa süreli iktidarlar biçiminde temsilciler ve onların seçmenleri arasında var olan “sık sık tekrarlanan değişim” olarak tanımlanabilecek alanı kapsar.”²³⁸

1.2.3.Vekâlet Modeli (Proxy Model)

Seçmen davranışlarını açıklayan vekâlet modeline göre “seçmenler, tercihlerini ve eğilimlerini çeşitli platformlarda tıpkı kendileri gibi hareket edeceklerini düşündükleri adaylara yöneltirler. Aday seçmenin kendisi gibidir, hatta adayın karar alma süreçlerindeki eğilimlerinin seçmenin kendisi gibi olacağına dair düşüncenin seçmen tarafından hissedildiği varsayılır. Bu hissin oluşması için doğal olarak seçmenin, adayın inançlarını, düşüncelerini ideolojik yönelimlerini ve siyasal ilkelerini bilmesi ve anlaması gerekir.”²³⁹

1.2.4. Müteveli Modeli (Trustee Model)

Müteveli, bir başkasının sahip olduğu mülk veya onu ilgilendiren meselelerde kendisine resmi olarak sorumluluk yetkisi verilen kimsedir. Mütevellilik biçimindeki temsilin esası “olgun/yerinde kararlar” vererek ve “aydınlanmış vicdan muhasebesi” yaparak seçmenlere hizmet etmektir. Müteveli temsil profesyonel siyasetçileri eğitilmiş elit grubun bir üyesi oldukları sürece temsilci olarak tanımlar.”²⁴⁰ Bu, bütün vatandaşların kendileri için.²⁴¹

1.2.5. Rasyonel Tercih Modeli (Rational Choice Model)

Rasyonel tercih modeli, “genel olarak toplumsal grupların davranışlarından ve sosyalleşmeden ziyade bireye dikkat çekerler.” Burada oy kullanma “bir hedefe ulaşma”yı tanımlar ve bu hedef için bir araçtır. Rasyonel kuramın temelinde, “kişilerin rasyonel bir aktör olarak davrandıkları, kişisel refahları ve kişisel çıkarlarının maksimizasyonu için hareket ettikleridir.” Bu kurama göre, seçmenin oy vereceği adayla

²³⁸ Temizel (2012): 26-7.

²³⁹ Temizel (2012): 33.

²⁴⁰ Temizel (2012): 34.

²⁴¹ Temizel (2012): 34.

ilgili bütün bilgiye sahip olmak istediğini varsayar. Bu da şunu gösterir: “seçmenler siyasal kararlarını rasyonel hesaplamalarına göre yapmaktalar ve adaylar onların tercihlerini yansıtan, aynı zamanda seçmenleri ilgilendiren meseleleri gerekli platformlarda dile getiren maddi bir unsurdur.”²⁴²

1.2.6. Sosyolojik Model

Sosyolojik kuramda birey değil, gruplar halinde oy verme davranışı öne çıkar. Bu da seçmenin sosyo-ekonomik statüsü (eğitim, gelir, din ve sınıf) ve yerleşim yeri (kent ya da kır) durumu onun nasıl oy verme davranışında bulunacağını belirlemektedir.²⁴³

Sosyolojik model, grupların belli başlı özelliklerinden normlarının bulunması ve bunlara uyulmadığı takdirde üyelerinin çeşitli şekillerde cezalandırılabilmesi genellemesinden yola çıkarak; oy verme davranışındaki temel saikleri ortaya koymaya çalışmaktadır.²⁴⁴

1.2.7. Sosyo-Psikolojik Model

Sosyo-psikolojik modelin savunucuları, bir kişinin belli bir partiyle özdeşleşip genellikle de bu doğrultuda oy verdiklerini ileri sürmelerinin yanı sıra, konu ve adayların önemini de kavramışlardır. Her ne kadar etkisi düşük gibi görülse de, kampanyanın adaylar ve konulara bağlı olarak seçmen tercihi üzerinde kısa vadede etkili olabileceğini ifade etmektedirler. Bu yazarların model için geliştirdikleri öngörüler şu şekilde sıralanabilir:²⁴⁵

“Seçmenlerin çoğunluğu mevcut oy verme niyetinden farklı olabilen bir partiye önceden var olan bir bağlılık hissetmektedirler. - Daha önceden mevcut olan bu bağlılık, ailedeki sosyalleşmeyle oluşmaktadır. - Çoğu seçmen, bütün hayatı boyunca aynı partiye bağlı kalmaktadır. - Bağlılığını değiştiren bir azınlık; ebeveyn bağlılığının yokluğu veya çok zayıflığı, ailesinin ve kendisinin ilk bağlılığının referans gruplarından farklı olması gibi sebeplerle sapma göstermektedir.”

²⁴² Temizel (2012): 36.

²⁴³ Temizel (2012): 45.

²⁴⁴ Temizel (2012): 47.

²⁴⁵ Temizel (2012): 50.

1.2.8. Sezgisel Model (Heuristic Model)

Sezgisel modele göre, seçmenin karar alma süreçleri çok boyutludur. “Seçmen mutlaka rasyonel davranacaktır ve onun karar alımını yönlendiren pek çok dış etken vardır, ancak asıl olan seçmenin beğenileri ve hisleridir. Çünkü diğer modellerin öne sürdüğü şekilde siyasal tutumlar belirgin değil, yüzeyseldirler ayrıca hem organize değildirler hem de değişkendirler. Bu açıdan yaklaşıldığında seçmen kendisini tatmin edecek sonuca sezgileriyle ulaşmaya çalışacaktır. Seçmenlerin siyasal tercihlerini hisleri yönlendirecektir. Seçmen çoğunluğunun davranışları grup davranışları (siyahlar, muhafazakârlar, liberaller, vb.) şeklindedir.”²⁴⁶

1.2.9. Kentsel Rejim ve Kentsel Koalisyon Yaklaşımları

Kentsel rejim kuramı 1980’lerden günümüze kentsel siyasal yapı çözümlerinde en çok kullanılan kuramsal çerçevelerdendir.²⁴⁷ Belirli bir gündem ve ortak hedefler çerçevesinde kaynaklarını birleştiren farklı sektörlerden aktörlerce oluşturulan ve kendisini sürekli kılarak toplumdaki önderliği ele geçiren yeni rejimler üzerinde duran bu kuram çoğulcu ve yapısalcı yaklaşımlar arasında bir orta yol bulmaya çalışır.

1.2.10. Yerel Yönetişim Modeli (Yeni Bölgecilik)

Dünyadaki gelişmeler ve hızla değişen ekonomik yapılar, daha hızlı ve etkili bir yönetim anlayışının ortaya çıkması gerekliliği, merkezden yönetilen ve merkezin verdiği direktiflerle hareket eden bürokratik ve hantal kurumları ve kuruluşları yeni bir yönetim anlayışı arayışına itmiştir. Bu yeni yaklaşım diğerlerinden farklı olarak yönetilenler ile yönetenleri aynı hizaya getirmeye çalışmıştır. Yönetim şeması çizilirken halka tabana yayma düşüncesi yer almaktadır. Bunu da halka daha yakın olan yerel yönetimlere yetki devri aktarılmasıyla olur. Yetki verilirken verilen yetkinin saydam, şeffaf ve cevap verebilir olması ve tek bir kuruma değil sivil toplum kuruluşlarının da içerisine dâhil olduğu bir kent konseyine devredilmesi gerekir. Bu yeni yaklaşım kamu, özel ve gönüllü

²⁴⁶ Temizel (2012): 52.

²⁴⁷ Uzbek, M. H, Dinçer İ. (2009), “Kentsel Rejim Kuramının Türkiye’deki Kentleşme Dinamiklerinin Açıklanmasında Uygulanabilirliği Üzerine Kuramsal Bir Tartışma” s. 16.

Erişim:<http://www.megaronjournal.com/tr/jvi.aspx?pdire=megaron&plng=tur&un=MEGARON-04468> (19.03.2018).

kuruluşlardan çok sayıda aktörün bir araya gelmesi ve ortak amaçlar için uğraş vermelerini öngörür.²⁴⁸ Yöneten ile yönetilen arasındaki uçurumun ortadan kalkmaya başladığı bir ortamda, çoklu aktör yapısında, halkın mümkün olan her alanda ve biçimde karar alma süreçlerine katılımını ve kamusal hizmetlerin etkin, verimli ve şeffaf bir şekilde sunumunu öngören yönetim kavramı, toplumun ve ülkenin kaynaklarının yönetiminde yeni bir süreç ve metoda işaret etmektedir.²⁴⁹

²⁴⁸ Yıldırım, A. (2015). “Türkiye’de Yerel Yönetişimin Uygulanabilirliği ve Yerel Gündem 21 Örneği Üzerinden Bir İnceleme”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), s. 75.

Erişim: <http://dergipark.gov.tr/anemon/issue/1833/22332> (19.03.2018).

²⁴⁹ Ökmen, M., Görmez, K. (2009) “Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları”, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları (Edit. Ökmen, M., Görmez, K.), Beta Y. İstanbul. Erişim:

http://www.academia.edu/22695013/T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_YEREL_G%C3%9CNDEM_21_VE_YEREL_Y%C3%96NET%C4%B0C5%9E%C4%B0M_UYGULAMALARI_Mustafa_%C3%96KMEN1_Kemal_G%C3%96RMEZ2 (19.03.2018).

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİDER VE LİDERLİK KAVRAMI

2.1. YÖNETİCİLİK VE LİDERLİK

Lider kelimesinin tarihsel öyküsü 1755’de yayımlanmış bir İngilizce sözlükte “Önde giden kimse” olarak geçmektedir. Liderlik, sosyoloji, siyaset bilimi (politika), buna yerel ve ulusal politik enstrümanlar dâhil ve yönetim bilimi alanları açısından olgusal bir durumdur. Türkçe sözlük Lider kelimesini şu şekilde tanımlamaktadır: “Önder, şef; bir partinin veya bir kuruluşun en düzeyde yönetimiyle görevli kimse. Mesela, “politika kargaşalarına gömülmüş liderler, ufukta bekleyen tehlikeyi göremiyorlardır.”. Bir yarışmada başta bulunan takım veya yarışmacı.”

Liderlik ise; “liderin görevi, önderlik”²⁵⁰ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlarda lider baskın anlamıyla, politik bir alanda önde olan kişiyi tanımlamaktadır. Lider, öngörü sahibi olmak zorundadır ve olabilecek olumsuz her bir şeyi önceden kestirebilecek yetenekte donanmış olmalıdır.

Kapsamlı bir tanımla lider, “Örgütsel hedeflere ulaşabilmek için belli bir durum, zaman ve koşullar altında insanları teşvik eden, onlara deneyimlerini aktaran ve örgüt üyelerinin yönetimden memnun kalmalarını sağlayan kişi”dir.

Liderlik ise “hedeflenenlerin gerçekleştirilebilmesi için belli bir amaç doğrultusunda örgütleniş üyeleri elde etme çabası”dır.²⁵¹

Liderlik bir sanattır ve karşısındaki insanların ve kitlelerin beceri ve davranışlarını yönlendirebilecek durma göre gelişen yaratıcı bir çabadır. Bu özellikle doğuştan bir nitelik olarak kabul görmekle beraber, koşullara göre eğitim ile de geliştirilebilir bir niteliktir.²⁵² Liderlik bu açıdan bir “davranış modeli” tanımlamasıdır. “Davranış modeli olarak liderlik, bir birey ya da grup tarafından daha büyük bir topluluk üzerinde o topluluğun

²⁵⁰ Türkçe Sözlük (2011): 1585-6.

²⁵¹ Önen, S. Mustafa-Hasibe Gül Kanayran (2015), “Liderlik ve Motivasyon: Kuramsal Bir Değerlendirme,” Birey ve Toplum, Güz 2015, Cilt. 5, Sayı. 10, s. 44-45.

²⁵² Önen ve diğerleri (2015): 54.

çabalarını istenen amaçları elde etme yönünde organize etmek ve yönlendirmek üzere kullanılan bir etkinliktir.”²⁵³

Bu tanımların ortak noktası bir amaç için koşullanmış bir kişinin birlikte hareket ettiği kişileri o amaca yönelik olarak koşulları dikkate alarak yönlendirme yetenek ve becerisinde olmaktır. Bu yetenek ve beceri de birden fazla lider tipini öne çıkaracaktır. Aşağıda ayrıntılı göreceğimiz bu tiplerden ilki özellikler teorisidir. Özellikler teorisi, liderleri lider olmayanlardan ayıran kişilik özellikleri ve karakteristiklerinin ne olduğunun cevabını aramaktadır. Bu tipe Buda, Napolyon, Mao gibi güçlü liderlerin özelliklerinin incelenmesi ile elde edilen ortak özellikler sergilenmiştir. Bu teoriye göre “bir kişinin lider olarak kabul edilebilmesi için dışa dönüklük, kendine güven, zeka, bilgi gibi özellikleri grubun diğer üyelerinden daha fazla taşıması gerekmektedir.” Diğer bir yaklaşıma göre, davranışsal liderlik teorisidir. Buna göre “liderleri başarılı ve etkin yapan unsurun, liderin özelliklerinden ziyade liderin liderlik yaparken gösterdiği davranışlar ve liderin liderlik yaptığı grubu oluşturan insanlarla ilişkilerinin özelliklerinin belirlediğini ifade etmektedir” Bir diğeri ise, “karizmatik liderlik ile dönüştürücü liderlik yaklaşımıdır.” Karizmatik liderlikte lider, “vizyon sahibi oldukları, kişisel risk almaktan kaçınmadıkları ve izleyicilerinin ihtiyaçlarına duyarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.” Dönüştürücü liderlik yaklaşımı ise, toplumlarda ya da örgütlerde köklü değişiklikleri gerçekleştirmede başarı ile uygulanan bir liderlik tarzıdır.”²⁵⁴ Jennie Botsford, “We Must Empower Our Leaders to Make a Difference” adlı kısa çalışmasında “iyi bir lider ne demektir? Sorusunu sorar. Bu iyi lider kimdir sorundan farklı bir sorudur. Ona göre liderler, “bizlerin tek başına gidemeyeceği yere bizi alıp götüren insanlardır.”²⁵⁵ Bu anlamda liderlik “belirli koşullar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi sürecidir.”²⁵⁶

²⁵³ Heywood, Andrew (2011), Siyaset (Çev. Bekir Berat Özipek ve diğerleri), Ankara: Liberte, s. 440

²⁵⁴ Ünder, İlker (2017), “Dönüştürücü Lider Özellikleri Taşıyan Emniyet Liderleri: Kavramsal Bir Çerçeve,” Journal of Aviation, yıl. 1, cilt. 1, sayı.1, yaz 2017, s. 20., erişim: dergipark.gov.tr/download/article-file/322373 (12. 3. 2018)

²⁵⁵ Botsford, Jeannie (1997), “We Must Empower Our Leaders to Make a Difference,” President’s Message, August 1997 vol. 66, no. 2, s. 213.

²⁵⁶ Tetik, Semra (2014), “Yerel Yönetimler Açısından Dönüştürücü Liderlik: Belediye Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma” Yönetim ve Ekonomi, Yıl:2014 Cilt:21 Sayı: 1, s. 268.

Tanrılar Okulu'nun yazarına göre, “Bir yönetici, yaptığı işe inanmaya uğraşan bir çalışandır; bir inancı savunur. Ne denli sıradan olursa olsun, kendisine bir şeye ait olma duygusu ve bir ‘yönetiyor olma yanılsaması’ veren bir kültün papazıdır.”²⁵⁷ Lider bu anlamda her an hayatın içinde bir iç ses gibidir. Bu lider ya da yönetici için bir yeteneğin farkına varma durumudur. Lider için önemli olan yeteneklerden yoksul olmamaktır. Çünkü “yoksulluk, kişinin kendi sınırlarını görememesi demektir.”²⁵⁸ Buna göre lider, öncelikle neden ve kimden yoksun olduğuna bakmalıdır. Bu da onun kendi yeteneklerini test etmesi demektir. Ancak bu notada yönetici ile lider birbirine karıştırılmamalıdır. Lider kavramı üst düzey yönetici kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır, ancak yönetici ile lider kavramı farklı anlamlara sahiptir. “Liderlik doğrudan insan ve davranışı ile ilgilidir ve yönetimin sadece tek bir yönünü ifade eder. Daha geniş bir kavram olan yönetim, liderlik faaliyetlerini de içine almakla birlikte, davranışsal olmayan yani insanları doğrudan etkilemeyen fonksiyonlarla da ilişkilidir.”²⁵⁹

Etkin liderler ise,

- 1- Dürüst,
- 2- İleri görüşlü
- 3- İlham sahibi ve bunu paylaşan,
- 4- Sağduyu sahibi, tarafsız,
- 5- Destekleyici,
- 6- Olaylar karşısında sakin kalabilen,
- 7- İnanırcı, güvenilir,
- 8- İşinin ehli
- 9- Her kesle uyumlu olabilen,
- 10- Kararlarında istikrarlı
- 11- Gözü pek, cesur
- 12- Olgun ve oluşumlara açık,
- 13- Merhametli biridir.

Etkin lider, Botsford'un tanımlamasıyla “halka değer veren” kişidir. İyi bir yönetici için insanlar diğer tüm şeylerden daha önemlidir. Lider, insanlara odaklaşan ve iyi ilişkiler oluşturan kişidir. Lider, “olayları” yönetir ve “insanları” yönlendirir. Lider,

²⁵⁷ D'Anna, Stefano E., (2004), *Tanrılar Okulu* (Çev. Şükrü Zafer Serinken), İstanbul: Alteo, s. 5.

²⁵⁸ D'Anna (2004): 9.

²⁵⁹ Önen (2014): 269.

disiplin sahibi ve çok çalışan kişidir. Liderlik, kişisel gelişmemizle eş anlamlıdır. Bu nedenle fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gereksinimlerimize özen gösterir.²⁶⁰

Lider, “örgütün amaçlarının gerçekleştirilmesi için insanları etkileyen, yönlendiren, örgütte eşgüdüm sağlayan kişidir.”²⁶¹ Lider işini “aşk ile yapan” kişidir ve iş hayatının tüm olumsuzluklarına karşın yaptığı şey ve ondan aldığı zevk onu ayrıcalıklı yapar. Modern çağın vebası olarak tanımlanan stres ile mücadele de iş zevkiyle mümkündür. Yönetici konumunda biri, yerel politik çözümler içinde kendisine geniş alanlar açarak başka insanların yaşadıkları olumsuzluklardan kurtulabilmesine yardımcı olur. Lider kimliğine sahip biri bunu başarabilen kişidir.²⁶²

Lider dili, sözü ve eylemiyle bir bütünlük sergiler. Liderin dil yeteneği, etkin iletişim kurabilme ve bunu da beden diliyle gösterebilmesi yönetsel açıdan vaz geçilmez değerdedir. Yılmaz ve diğerleri bu konuda, büyük Türk bile Yunus Emre’den şu sözü aktarır: “sözü bilen kişinin, yüzünü ak ede bir söz, sözü pişirip diyenin işini sağ ede bir söz.”²⁶³

Liderlik ise ortak hedeflere ulaşmada birey ve grup davranışlarını etkileme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Liderlik, “insanları belirlenmiş hedefler yönünde çaba göstermeye ikna etme yeteneğidir.” Benzer şekilde liderlik “diğer kişilerin faaliyetlerini etkilemekte kullanılan güç şekli”dir.

Liderlik, “birey veya grupların amaçlarını gerçekleştirmek için bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesini içeren bütün bir süreçtir.” Lider, yapılması gerektiğine inanılan şeyi başkasına istekle yaptırabilme yeteneğidir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere liderlik bir süreci, lider ise bu süreçte insanları etkileyebilen ve yönetsel otoriteye sahip olan kişiyi ifade etmektedir.²⁶⁴

²⁶⁰ Botsford (1997): 213-4.

²⁶¹ Tetik (2014): 268.

²⁶² Baltaş, Acar-Zuhal Batlaş (1998), Stres ve Başaçıkma Yolları, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 75-6.

²⁶³ Yılmaz, Recep, Pınar Altıok Gürel, Nursen Fırlar (2014), “Dil, söylem ve Liderlik,” Liderlik ve Çağdaş Boyutları içinde, İstanbul: Derin, s. 260.

²⁶⁴ Tetik (2014), “Yerel Yönetimler Açısından Dönüştürücü Liderlik: Belediye Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma” Yönetim ve Ekonomi, Yıl:2014 Cilt:21 Sayı: 1, s. 268.

Bir insanı lider olarak adlandırmanın nitelikleri nelerdir? Bunun için de farklı yaklaşımlar söz konusudur.

1. *Özellikler Yaklaşımı*: bu kuram lider adını alan kişinin ayırıcı niteliklerini göz önünde bulundurur. Bu teori, liderlikle ilgili geliştirilen ilk teori olarak kabul edilir ve daha çok liderin fiziksel, sosyal ve kişisel niteliklerine odaklanır. Bu yaklaşımda liderliğin doğuştan kazanılan bir özellik olduğu kabul edilir. Bu kurama göre liderler Dini önderler, yaratıcı kişiler ve toplumsal yol göstericidirler. Bu tip insanlar, doğuştan taşıdığı fiziksel, düşünsel, sosyal ve kişisel özellikler açısından diğer insanlardan farklıdır. Buna göre bir liderin şu özellikleri öne çıkarılmaktadır:²⁶⁵

- a- “Üstün fiziksel özellik
- b- Bilgili ve bu bilgiyi kullanabilme yeteneği,
- c- Yaratıcı ve dürüst bir kişilik,
- d- Başarma gücü ve sorumluluk sahibi,
- e- Sosyal ve katılımcı bir ruha sahip biridir.”

Başarı ve başarısızlık durumuna göre yukarıdaki özellikleri dört grupta toplamak ta söz konusudur:²⁶⁶

- a- “Fiziksel nitelikler
- b- Zihinsel nitelikler
- c- Kişilikle ilgili nitelikler
- d- Sosyo-ekonomik nitelikler.”

Bu kuramın temel noktası şu şekilde tanımlanmaktadır: “Eğer bir insan, kendine güveniyorsa, bağımsız hareket ediyorsa, zekiye, başarılı bir lider olma şansına daha çok sahiptir.”²⁶⁷

2. *Davranışsal yaklaşım*: Bu kuram lider olarak kişinin liderlik sergileme biçimidir. Burada öne davranış biçimleri çıkmaktadır. Buradaki davranış ise, “liderin astlarıyla ilgili

²⁶⁵ Önen, S. Mustafa- Hasibe Gül KANAYRAN (2015), “Liderlik ve Motivasyon: Kuramsal Bir Değerlendirme,” Birey ve Toplum, Güz 2015, Cilt. 5, Sayı. 10, s. 48.

²⁶⁶ Güney, Salih (2012), Liderlik, Ankara: Nobel, s. 365-369.

²⁶⁷ Güney (2012): 370.

olarak, yetkilerini devredip devretmediği, liderin uygulama kapsamındaki her türden davranışı liderin iletişim süreci içindeki etkinliğini belirle”medir.²⁶⁸

Davranışı öne çıkararak şu dört soruya cevap aranır:²⁶⁹

- a. “Lider karar verirken ne yapar?
- b. Lider işleri nasıl yapar?
- c. Lider grup üyelerini nasıl yetiştir?
- d. Lider hangi tür davranışlarda bulunur? Yani otoriter mi, demokrat mı veya serbest mi davranır?”

3. *Durumsal Yaklaşım:* Değişik zaman ve mekânlarda, değişik olaylar karşısında tavır alışlarda ve değişik koşullar altında farklı liderlik tipleri görülebilir.

Bu üç farklı yaklaşımın tek amacı tek bir liderlik tipinin olamayacağını işaret etmesidir. Bir lider kendi coğrafi ve zamansal koşulları içinde “görev ağırlıklı,” bazen “ilişki ağırlıklı” liderlik tipi sergileyebilir.²⁷⁰

Lidere atfedilen etkiler ise liderin astların kendisi ile çalışmaktan gurur duymalarını sağlaması, grubun yararına olacak şeyleri kendi çıkarlarından üstün tutması, izleyenlerin saygı duymasını sağlaması ve kendine güvenen, güçlü biri olduğu izlenimi vermesi gibi lidere atfedilen etkileri içerir.²⁷¹

Liderliğin ortaya çıkması ve bir fenomen olarak kabulü noktasında dört farklı liderlik kuramından söz edilmektedir. Bunlar;²⁷²

- 1- “Kişisel yetenek olarak liderlik,
- 2- Sosyolojik fenomen olarak liderlik
- 3- Örgütsel zorunluluk olarak liderlik
- 4- Siyasi maharet olarak liderlik.”

²⁶⁸ Önen, S. Mustafa- Hasibe Gül KANAYRAN (2015), “Liderlik ve Motivasyon: Kuramsal Bir Değerlendirme,” Birey ve Toplum, Güz 2015, Cilt. 5, Sayı. 10, s. 48.

²⁶⁹ Güney (2012): 371-2.

²⁷⁰ Önen (2015): 49.

²⁷¹ Tetik (2014): 270.

²⁷² Heywood 82011): 441.

Bu olgunun yanı sıra uygulamada ortaya çıkan lider tipleri de belirgin sayıda farklılık göstermektedir. Önen ve diğerlerinden hareketle, buna göre Lider adını alan insan tiplerini yedi başlık altında sınıflandırabiliriz.

1- *Otokratik Liderlik:* Otokratik liderlikte, baskı ve muhalefetten hoşlanmama ön planda yer alır. Katı kurallara sahip bir kişilik sergiler. Bu lider tipi, karar almakta ve uygulatmakta tek yetkili kişi olarak kendisini kabul eder ve bu tür yetkiden doğan gücü başkalarına dayatır.

2- *Tam Serbesti Tanıyan liderlik:* Bu liderlik tipinde liderin görevi kaynak sağlamaktır. Lider, örgütün geleceğiyle ilgili tüm sorumlulukları üyelere bırakır. Bu lider tipi “kendi kişisel sorumluluğunun dışında kalan meselelere müdahale etmekte isteksiz”dir.²⁷³

3- *Katılımcı ve Demokratik Liderlik:* Bu adlandırmada lider, merkezi otoriteden ziyade sosyal bir grup olarak hareket ederler. Demokratik lider, insan ilişkilerine önem verir ve çalışanlarını destekler. Karar alım aşamasında ve uygulamaya geçişte onları bu aşamaya dâhil eder.²⁷⁴ Heywood buna “işgörücü liderlik, daha aktif katılımcı” liderlik adını veriyor. Bu tip insanlar, “siyaset üretme ve hükümet yönetimi konusunda daha pozitif bir rolü benimserler.”²⁷⁵

4- *Vizyoner Liderlik:* Bu tip lider, bireysel yetenekleriyle gelecekle ilgili öngörülerinde ekip arkadaşlarını ve çalışanlarını ileriye dönüş somut amaçlar içinde motive edebilmektedir. Vizyoner lider, “geleceği gerçek anlamda görebilmekte ve gelecekte ulaşmak istediği konuma ulaşabilmek için çalışanları ile birlikte hareket edebilmektedir”²⁷⁶ lider,

²⁷³ Heywood (2011): 444.

²⁷⁴ Önen (2015): 46.

²⁷⁵ Heywood (2011): 445.

²⁷⁶ Önen (2015): 47.

bu adlandırmada, “kabul edilmiş, statükoyu koruyan ve ona güç veren kuvvetleri yıkan, sınırları zorlayan kişidir.”²⁷⁷

5- *Kültürel Liderlik*: “Kültürel lider, kültürel değerlerin bekçiliğini yapan, kültürel anlamlarını açıklayan, kilit değerleri canlı tutan kişiyi, kültürel liderlik ise örgütün misyonun yerine getirebilmesi için okul yöneticisinin kullandığı” liderliktir.²⁷⁸

6- *Moral liderlik*: Moral lider, ahlaki bir bakış açısıyla çalışanlarına yaklaşan ve onların iş amaçlarını gerçekleştirmesine yardım eden lider tipidir.²⁷⁹

7- *Süper Liderlik*: Bu liderlik tipinde, “kendine yeten liderlikten” farklı olarak, gücün ekip ile paylaşılmasıdır. Bu ekibe üstün bir gücün aktarılmasıdır. Bu aktarımın sonucunda ekip ya da çalışanlar lidere bağımlı durumdan bağımsız duruma geçerler.²⁸⁰ Süper liderlik de, her bir çalışan “enerjisini kendi yetenek ve liderlik tarzından almaktadır.” Bu liderlik için temel ilke, “kendini yönetme” ilkesidir.²⁸¹

2.1.1. Kamu Yönetimi, Bürokrasi ve Siyaset

Bürokrasi kavramının ilk Fransa’da 1745 yılında ekonomist Vincent de Gournay’dır (1712-1759).²⁸² Bürokrasi kavramında yer alan “bureau” 18. Yüzyılda “memurların çalıştığı ofis, büro ya da devlet dairesi” anlamında kullanılmıştır. Kavramın bilimsel düzeyde ünlenmesi Weber’in bürokrasi tanımlamasıyla olmuştur.²⁸³

Bürokrasinin tanımı konusunda değişik yaklaşımlar mevcuttur. Bunlarda birine göre “işbölümü, hiyerarşi ve prosedür sistemi gibi belirli yapısal özelliklere sahip bir örgüt”lenme demektir. İkinci bir yaklaşım ise, görev tanımlamasında hem sorumluluk alan hem de bundan kaçınan özelliği öne çıkarılmaktadır. Buna göre de bürokrasi, “örgütün objektiflik, kesinlik, doğruluk, dosya bilgisi ve tutarlılık gibi pozitif yönlerine

²⁷⁷ Yılmaz, Recep , A. Şahin (2014), “Liderlik Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme,” Liderlik ve Çağdaş Boyutları İçinde, ed., Gürel, Pınar Altıok, Recep Yılmaz, İstanbul: Derin, s. 4.

²⁷⁸ Yılmaz (2014): 13-4.

²⁷⁹ Yılmaz (2014): 16.

²⁸⁰ Önen (2015;): 47.

²⁸¹ Yılmaz (2014): 19.

²⁸² Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. Baskı, İstanbul: Alfa, 5.

²⁸³ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. Baskı, İstanbul: Alfa, 5.

olduğu kadar; sorumluluktan kaçma, kırtasiyecilik, katılık, aşırı gizlilik, yetki devretmekte ve kullanmakta isteksizlik gibi olumsuz yönlerine vurgu”dur.²⁸⁴

Bürokrasi tanımının içeriğinden hareketle bürokrasi hakkında şu gruplandırma yapılabilir. “Rasyonel örgüt,” “verimsizlik ve kötü yönetim,” “kamu yönetimi,” “memurlar tarafından yönetim” ve “büyük yapılı örgütler ve modern toplum.”²⁸⁵ Bu çalışmada Weber’i çıkış noktası aldığımızdan, o ağırlıklı olarak “rasyonel örgüt”tür. Diğer tanımlara bir uygulama olarak yer yer temas edilecektir.

Rasyonel bir örgüt olarak bürokrasi, kapitalizm ile örtüşmektedir. Bu da kapitalizmi rasyonel olarak tanımlamaya götürecektir.²⁸⁶

Weber’in rasyonel örgüt modelini “ideal tip olarak kavramlaştırır.” İdeal kavramı “iyi” ya da “üstün” veya mükemmel olma anlamında değildir. Var olan tipin üzerinde bir tip değildir. İdeal tip, “gerçekte tam örneği bulunmayan, “saf” anlamına gelmektedir. Saf demek ise, “belli bir sosyal olay tipine has tüm özellikleri bir araya getiren ve belli bir sosyal olay tipine yabancı olan özellikleri bir yana bırakan demektir.”²⁸⁷ Weber’de otorite “meşruluk esasına dayanır.”²⁸⁸ Weber’e göre bürokratik memur şu özelliklere sahip olmalıdır:

- 1- Memuriyet bir meslektir. Memurun görevi onun tek işidir.
- 2- Memur, kurum ya da yönetici karşısında kişisel olarak özgürdür. Görevi yasaların belirlediği işleri yapmaktır.
- 3- Memurlar yeteneğiyle tespit edilir ve görevlendirilir.
- 4- Atanması yüksek yetili kişi tarafından yapılır.
- 5- Maaş hakkına sahiptir.
- 6- Yönetim aşamaları içinde “kariyer sistemi”ne tabidir. Buna göre o kişi “daha küçük, önemsiz ve düşük aylıklı görevlerden daha yükseklerine doğru ilerler.”²⁸⁹

²⁸⁴ Heady, (1991), Public Administration, s. 68-72’’den aktaran Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 7.

²⁸⁵ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 7.

²⁸⁶ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 36.

²⁸⁷ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 44.

²⁸⁸ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 50.

²⁸⁹ Weber (1996): 300.

- 7- Memurun kullandığı araçlar şahsi malı değildir.
- 8- O farklı bir sosyal itibara sahip olabilir ve bunu da hak olarak görebilir.
- 9- O disiplin ilkelerine tabidir.²⁹⁰
- 10- Bürokrasiyi zorunlu kılan etmenler ise, “yapılan işlerin hacim bakımından büyümesi,” “devletin gelişmesi,” “ulus-devlet,” “kapitalist sistem,” “ideolojik ve siyasal nedenler,” “özel idari sorunlar ve ihtiyaçlar,” sanayileşme,” “demokrasi ve eşitlik düşüncesi” ile “sosyal şartlar”dır.²⁹¹

Bürokrasi, “bir kez tam kurulduktan sonra artık ortadan kaldırılması en zor olan sosyal yapılardandır. Bürokrasi, “toplu eylem”i rasyonel düzenlilik kazanmış “toplumsal eylem”e dönüştürmenin başlıca aracıdır. Bu nedenle, güç ilişkilerini “toplumsallaştırmaya” yarayan bir araç olarak bürokrasi, bu aygıtı denetleyenler için birinci derecede önemli bir iktidar aracı olagelmiştir.”²⁹²

Bu tanımlama bürokratik yapının kalıcı niteliğini açıklamak bakımından önemlidir. Toplumsal düzen bir disiplin içinde bürokrasi “düzen”in temelini oluşturur. Burada disiplin “yönetimin dosyalanmış belgelere dayanılarak yürütülmesinin büyük pratik öneminden bile önde gelir.”²⁹³

2.1.2. Meşru Otoritenin Üç Saf Tipi

Weber’e göre meşruluk iddialarının geçerli olabilmesi için şu üç durum gereklidir.²⁹⁴

- 1- “Rasyonel temeller- yasalaştırılmış kuralların ve bu tür kurallara göre otorite konumuna yükselmiş olanların emirler yayınlama hakkının yasallığına olan inanca (yasal otorite) dayanırlar.
- 2- Geleneksel temeller –çok eski geleneklerin kutsallığına duyulan yerleşmiş inanca ve onların altında uygulanan otoritenin meşruluğuna (geleneksel otorite) dayanırlar.

²⁹⁰ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 56. MaxWeber Sosyoloji Yazılarında “memurun konumu” alt başlığında bu sınıflandırmaya ayırmıştır. Bkz. Weber (1996): 293-301.

²⁹¹ Eryılmaz, Bilal (2008), Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 50.

²⁹² Weber (1996): 311.

²⁹³ Weber (1996): 312.

²⁹⁴ Weber (2012): 1/334-5.

3- Karizmatik temeller –tekil bir kişinin ve onun tarafından buyurulan ya da ortaya çıkarılan normatif kalıpların ya da düzenin istisnai kutsallığına, kahramanlığına ya da örnek gösterilen karakterine bağlılığa (karizmatik otorite) dayanabilir.”

Bu sınıflandırmaya göre üç tip otorite vardır; rasyonel-yassal otorite, geleneksel otorite ve karizmatik otorite. Karizma kavramını Weber Tanrının lütfü olarak erken Hıristiyanlıktan alır. Yasal-ussal otorite şu “iddialara” dayanır.²⁹⁵

- 1- “Sosyal ilişkilere katılan ya da örgütlenmeyi yönetme düzeniyle ilişkili olarak tanımlanan sosyal eylem formlarını uygulayan tüm kişileri içerir.
- 2- Soyut kuralların özel durumlara uygulanmasına bağlıdır. Bu hukuksal kurumun temelinde yer alır.
- 3- Amir, kişiler üstü düzene bağlı olan kişidir.
- 4- Otoriteye itaat eden kişi, genellikle söylendiği gibi, sadece örgütlenmenin üyesi sıfatıyla böyle davranır ve itaat ettiği sadece hukuktur.
- 5- İtaat tek başına otoritedeki kişiye değil, kişiler üstü düzene borçlu olmayı gerektirir.”

Bu tür bir onaylama da;

- 1- Resmi işlerin sürekli kurala bağlı idaresine,
- 2- Belirlenmiş yeterlilik alanı, yani yetki alanına,
- 3- Makamların örgütlenmesi ilkesine,
- 4- Makamın davranışını düzenleyen kurallar teknik kurallar ya da normların kabulüne,
- 5- İdari yönetimde memur, örgütün mülkünün kişisel mülkü olmadığını kavramaya,
- 6- Resmi konumun görevli tarafından sahiplenilmemesine,
- 7- Bureau’yu, yani dairenin önemini kavramaya götürür.

“Yasal otoritenin uygulanmasının en saf tipi, bürokratik bir yönetim kadrosu istihdam edendir.” Bunların özellikleri de şunlardır:²⁹⁶

- 1- Kişisel olarak özgür kişilerdir, ancak “kişiler üstü görev zorunluluklarıyla otoriteye bağlıdırlar.”
- 2- Hiyerarşik bir yapı sergilerler.

²⁹⁵ Weber (2012): 1/335.

²⁹⁶ Weber (2012): 1/339-340.

- 3- Bu hiyerarşide her bir makamın bir yeterlilik alanı vardır.
- 4- Makam özgür anlaşma ilişkisiyle doldurulur. Yani özgür bir seçim söz konusudur.
- 5- Adaylar teknik nitelikler temelinde seçilir. 6- Belli bir ücret sahibidirler.
- 8- “Makama yalnız, ya da en azından başlangıçta, görevlinin meşguliyeti olarak bakılır.”
- 9- Kariyer oluşturmaya açıktır.
- 10- “Resmi işler, yönetim araçlarının sahipliğinden tamamen ve makamının tahsisi olmaksızın ayrılmıştır.
- 11- “Katı ve sistematik disipline ve makamın davranışının kontrolüne tabidir.”

2.1.3. Sosyal İlişki

Sosyal ilişki “her bir aktörün eyleminin anlamlı içeriği içerisinde diğerlerinin dikkate aldığı ve bu açılardan yöneltildiği derecede, bir aktörler çokluğunun davranışını”²⁹⁷ tanımlanır.

Weber eylem yönelimi tiplerini de “adet, gelenek” ve “kişisel çıkar” olarak sınıflandırır. “Bir sosyal eylem yönelimi düzenli olarak gerçekleşiyorsa, bir grup içerisindeki varlık olasılığı sadece gerçek uygulamaya dayan”ıyorsa buna adet adı verilir. Şayet “bir uygulama uzun bir geçmişe dayanıyorsa” buna da “gelenek” adı verilir. Son olarak da “bir yönelim tek biçimliliğinin, aktörün davranışı gereçsel olarak benzer beklentilere yönelirse” buna da kişisel çıkar adı verilir.²⁹⁸

Weber için sosyal ilişki, insanlar arası eylemlerde bir modeldir. Bu da, şayet “iki insan etkileşime girdiğinde biri emrediyor diğeri de yapıyorsa, ikisi arasında bir hakimiyet-tabi olma ilişkisi” vardır, demektir.²⁹⁹ Buna göre de “bir devlet, aile, din ya da bir hukuk sistemi gibi bir kurum, bir ilişkiler sistemidir.”³⁰⁰ Weber egemenliğin ortaya çıkmasında ortaya çıkan üç “saf” türden en fazla ikinci durumla ilgilenir, yani karizmatik egemenlik türüyle.

²⁹⁷ Weber (2012): 1/135.

²⁹⁸ Weber (2012): 1/137.

²⁹⁹ Martindale, Don (2003), “Önsöz,” Weber Şehir Modern Kentin Doğuşu İçinde, s. 65.

³⁰⁰ Martindale (2003): 65.

Çağrı düşüncesi karizmatik egemenlikte ortaya çıkar. Karizmatik liderlerin her çağda ve her yerde varlığı bir gerçektir. Bir anlamda toplum kendisini bu lidere teslim etmekle yükümlü olacaktır.

Weber'in ifadelerine göre:³⁰¹

“Kendisini savaşta önderin ya da kilisede papazın ya da mecliste büyük bir demagogun karizmasına bırakmak: işte bu, önderin insanların içsel olarak ‘göreve çağrılmış’ önderi sayıldığı, insanların ona gelenek ya da statü yüzünden değil, inandıkları için boyun eğdikleri anlamına gelir. Belli bir anın dar, aylak bir zıppıktısından öte bir şeyse önder bu dava için yaşar, ‘bu iş için uğraşır.’ Çömezlerinin, izleyicilerinin, kendi parti arkadaşlarının bağlılığı, önderin kişiliğine, kişiliklerinin niteliklerine yönelmiştir.”

Bu ifadeler bize bu tür bir liderliğin tarihsel öyküsünde de göreceğimiz gibi, istekle değil, davetle ortaya çıktığını gösteriyor. İnsanlığın ve dünyanın bu insan tiplerine ihtiyacı vardır. Peygamberlik kurumu da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Weber'e göre geçmişte bu tür liderler iki şekilde ortaya çıkmıştır:³⁰²

- 1- “Bir büyücü ya da yalvaç olarak,
- 2- Seçilmiş savaş beyi, çete önderi, paralı askerlerin önderi olarak.”

Weber buradan kent devletindeki “özgür demagoga” geçmektedir. Özgür demagog da “Batıya özellikle de Akdeniz kültürüne özgüdür.”³⁰³ “Çağrı”ya uyararak ortaya çıkan bu siyasetçilerin birçok yardımcı araçları vardır. Bu da siyasal egemenlikle ilgili bir tanımlamadır.

“Siyasal egemenlik örgütünü dış görünüşüyle temsil eden yönetim görevlileri, kuşkusuz, başka her örgüt gibi, gücü elinde tutana yalnızca az önce söz ettiğimiz meşruiyet aracılığıyla değil boyun eğme aracılığıyla da bağlıdır. İki araç daha vardır. Bunların ikisinde kişisel çıkarlara başvurur: maddi ödül ile toplumsal onur. Beylerin tımarları, kilise görevlilerinin vakıf gelirleri, çağcıl devlet görevlilerinin maaşı, şövalyelerin onuru, ‘zümre’lerin ayrıcalıkları, memurun onuru, onların payına düşen

³⁰¹ Weber (2017): 9.

³⁰² Weber (2017): 9.

³⁰³ Weber (2017): 9.

ücretlerdir. Yönetmel görevliler ile gücü elinde tutan arasındaki dayanışmanın en son, kesin temeli bunları yitirme korkusudur.”³⁰⁴

Bu uzun alıntıda siyasal egemenlik bir çıkar ve dayanışma ilişkisine dayalı olarak sunulmaktadır. Meşruiyet burada ikincilleşmektedir, onun yerine asıl olan durum “boyun eğme” ilkesi geçmektedir. Bunun nedeni ise boyun eğen kişilerin kendi varlık çıkarlarının egemen tarafından sürdürülecek olmasıdır. Günümüz dünyasında insanların en büyük korkuları ellerindeki imkânların, gücün ve parasal özelliklerinin kaybolması korkusudur. Karizmatik lideri takip eden ve onun buyruklarına tabi olan için dünyasal her şeyin yanı sıra dünyada kalacak olan nam da yer alır. Demagog kimlikte lideri takip eden kişiler için en dikkat çeken olgusal durum, “siyasal olarak belirlenmiş karlar ile kurumlanma ödülleri vardır.”³⁰⁵ Bu durum sadece demagog lider için değil karizmatik lider altında toplananlar için de geçerlidir.

Ataerkil gelenek ya da soy geleneğinden gelen olumsuz egemenlik biçimlerini güdüleyen unsur “prensler” olmuştur. Üzerinde ayrıntılı duracağımız rasyonel gelişiminde bürokrasi kurumu da buradan canlanacaktır. Weber’in ifadeleriyle;³⁰⁶

Yeryüzündeki bütün ülkelerde değişen başarı düzeyleriyle yaşanan bu siyasal el koyma sürecinde ‘profesyonel siyasetçiler’in birinci kategorisi başka bir anlamda ilkin bir prensin hizmetinde ortaya çıktı; onlar karizmatik önderlerden farklı olarak kendileri egemen olmak istemeyen, tersine siyasal egemenlerin hizmetine girmiş olanlardır.

Buradan hareketle Batı’da yeni bir meslek alanı doğdu. Bu da siyaset mesleği adını aldı. “Ekonomik uğraşlar gibi siyaset de bir adamın işi ya da uğraşı olabilir. Biri siyaset yapabilir, böylece erkin siyasal yapılar içinde, siyasal yapılar arasında dağılımını gerek asıl iş gerekse yan iş olarak ‘yeri geldiğinde’ siyasetçi olarak etkilemeye çalışabilir.”³⁰⁷

Siyaset bir açıdan kişinin asıl mesleği, bir açıdan da onun yan mesleği olabilmektedir. Asıl meslek olarak siyaset, bir yana günlük hayatımızda bir anlamda ‘yeri

³⁰⁴ Weber (2017): 10-11.

³⁰⁵ Weber (2017): 11.

³⁰⁶ Weber (2017): 14.

³⁰⁷ Weber (2017): 15.

geldiğinde’ siyasetçiler olarak hayatta yerimizi alabiliyoruz.³⁰⁸ Siyaseti bir meslek ya da bir iş olarak benimsemenin iki ayrı yolu vardır. Bunlardan ilki, “siyaset için,” diğeri de “siyaset aracılığıyla” hayatımızı yaşamaktır. İlkine göre hayatımızı yaşamak, “siyaseti tinsel anlamda” yaşamak demektir. Bu yaşam kişinin ‘için’den hareketle kendine duyguyu saygıyı tatmin etmesiyle ilgilidir. Burada erk sahibi “kullandığı gücü elinde tutmanın tadını çıkarır” bunu da “yaşamının bir davanın hizmetinde anlamı olduğunun bilinciyle iç dengesini kurar.”³⁰⁹ “Siyaseti kalıcı, sürekli bir gelir kaynağı yapmak isteyen kişi, meslek olarak siyaset ‘aracılıyla’ yaşar.”³¹⁰ Buna uygun olmayan yaşam ise “siyaset için” yaşamdır.³¹¹ “Bir devlet ya da parti (sözcüğün ekonomik anlamında) yönetiminin, politika aracılığıyla değil d yalnızca değil de yalnızca politika için yaşayan insanlardan oluşması, zorunlu olarak önderlik eden siyasal katmanın ‘varlıkların yönettiği’ bir oluşum olduğu anlamına gelir.”³¹²

Bu durum siyaseti bir geçim kaynağı olarak mı görmeye götürür? Bunun cevabı bu kişilerin “siyasal egemenliklerini genelde kendi çıkarları için kullanmadığı anlamına gelmez.”³¹³ Bunun aksine, “siyaseti iş edinenin [yani yeterli parası olup da gene de siyaset yapanın] siyasal çalışmadan doğrudan bir kazanç gözetmek zorunda olmadığı, oysa parasız siyasetçinin kesinlikle yaptığı işin karşılığını istemek zorunda olduğu anlamına gelir. Beri yandan bu mülksüz siyasetçinin politika aracılığıyla yalnızca ya da çoğunlukla kendi ekonomik gereksinimlerini karşılamayı göz önünde tuttuğunu, özellikle ‘davayı’ düşünmediğini de söylemek istemiyoruz.”³¹⁴

Weber kişisel deneyimini de yargısına ekleyerek idealist kimlikte de olsa kişilerin servetlerini güvence altına lamlarının insani bir davranış olduğunu gözlemlediğini yazar. “Önünü ardını düşünmeyen koşulsuz siyasal ülkücülük, tümüyle değilse bile en azından ağırlıklı olarak, mülksüzlükleri yüzünden, belli bir toplumdaki ekonomik düzeni koruyup sürdürmekle ilgilenen katmanın dışında bulunur.”³¹⁵

³⁰⁸ Weber (2017): 15.

³⁰⁹ Weber (2017): 17.

³¹⁰ Weber (2017): 17.

³¹¹ Weber (2017): 18.

³¹² Weber (2017): 19.

³¹³ Weber (2017): 19.

³¹⁴ Weber (2017): 20.

³¹⁵ Weber (2017): 20.

Bu durumda siyasetçi, ya da bu işi yapan insan siyaseti hangi amaçla yapmaktadır? Weber olgusal bir yargıda bulunur. Bu yargı onun içinde yaşadığı durum ve uygulamalarla ilgilidir. Bu nedenle o şunları belirtiyor:³¹⁶

“Siyaset ya ‘onursal olarak,’ söylenegeldiği gibi ‘bağımsız,’ açıkçası varlıklı insanlar tarafından, özellikle de varlıklarından düzenli gelir sağlayanlar tarafından yürütülebilir. Ya da siyasal yönetim mülksüzlere açılır, ancak bu durumda bunların ücretini ödemek zorunda olur. Siyasetten geçinen profesyonel siyasetçi ‘katıksız’ bir arpalıkçı ya da ücretli ‘görevli’ olabilir. O zaman siyasetçi gelirini belli hizmetleri karşılığında aldığı harçlardan, zorunlu kesintilerden- bahşişler, rüşvetler bu gelir türünün düzensiz, resmen yasadışı bir çeşididir- çıkarır yiyecek yakacak olarak ya da para olarak alır ya da ikisini birden alır. Siyasetçi, bir *Kondottiere* [paralı asker] ya da bir çiftlik sahibi gibi ya da eskiden resmi görev kiralayan ya da satın alanlar gibi ya da giderlerini, etkisini kullanarak kazanç sağladığı bir sermaye yatırımı sayan Amerikalı *boss* [patron] gibi bir girişimci kişiliğine bürünebilir. Ya da bir gazeteci, bir parti sekreteri, çağcıl bir bakan ya da siyasal bir devlet görevlisi gibi değişme bir ücret alabilir. Geçmişte tımarlar, toprak bağışları, her türden arpalık derebeyliğe özgü niteliğe niteliklerdi; para ekonomisinin gelişimiyle birlikte de ücretli arpalıklar, prenslerin, savaş kazan fatihlerin ya da başarılı parti başkanlarının yandaşlarına yapılan tipik ödemeler oldu. Bugün parti önderleri, partilerde gazetelerde, kooperatiflerde, sağlık sigortalarında, belediyelerde, devlette her türden görevi kendilerine bağlı görevlilere verirler. Bütün parti kavgaları yalnızca nesnel amaçlar için değil, görev yerlerine adam atama hakkı yetkisi için de yapılır.”

Bu uzun alıntı siyasetin tüm dünyada geçerli normlarını belirleyen uygulamalar gibi okunabilir. Siyaset, halk diliyle söylersek, “parası olan” adamın işidir. Türkiye ölçeğinde hararetli tartışmaların yapıldığı mekânlar olarak kahvehaneler, paralı siyasetçi tipine katkı sağlayan yerlerdir. Burada bir yandan kâğıt oynayan, diğer yandan memleket meselelerini kavga düzeyinde konuşan insanlar sadece bir fırsat bekleyerek “nemalanacaklarını” düşünebilirler. Hiçbir geliri olmayan “mülksüz” birinin siyasette başarısı ancak siyaseti bir kurtuluş ve çıkış yolu olarak görmesinden kaynaklıdır. Weber’in diğer kurumların yanı sıra “belediyelerde” kendine yakın adamları

³¹⁶ Weber (2017): 21.

görevlendirmeleri, ya da genelde kendilerine yakın insanları yanlarında çalıştırıyor olmaları, hepsi bu “nemalanma” derdi yüzünden gibidir. Kongrelerde görüldüğü gibi, benim adamım neden atanmıyor” kavgası, sadece nesnel amaçlar için değil, aynı zamanda o koltuk ya da makam yoluyla “nemalanma” yüzündendir.

Halk oylamalarında halkın kanaatini etkilediği düşünülen kişi “boss”tur. Boss, “siyasal anamalcı girişimcidir.” Temel özelliği nedir? “kendi hesabına, kendini riske atarak oy sağlar,”³¹⁷ yani bir nevi kendi parasına daha fazla para katacak bir ticaret yapmasıdır. Boss Amerikan tipi politikacıdır, Weber için³¹⁸ Böyle bir ticaret boss için akılsızca bir deneme değil midir? Weber’in cevabı enteresandır. Hayır, bu insan tipi “kesinlikle aklı başında bir”idir. Onun ayırıcı özelliği “toplumsal onur” ile ilgilenmemesidir. Onun amacı, “erk,” ve “para kaynağı için erk”tir. O bir anlamda “karanlıkta çalışan”³¹⁹ kan emicidir. Onun katı siyasal “ilkeleri yoktur, büsbütün ilkesizdir, yalnızca ‘oyları ne yakalar’ diye sorar.” Diğer bir özelliği de iyi eğitilmiş biri değildir, ancak bu özelliğine rağmen “özel yaşamında saldırgan olmamaya, dürüst olmaya özen gösterir.”³²⁰ Ahlaki kimliğini sorguladığımızda karşımıza hiç de toplumsal ahlaki davranışlar konusunda etik dışı biri çıkmaz. “Profesyonel politikacı olarak toplumda küçümsenme” durumları yaşamaktan etkilenmez. Bu politikacı tipinin örneği olarak Weber, belediye işlerinden elde edilen kazançları verir. Buna o belediyeler “yağma aracı olarak”³²¹ kullanılır, der.

Boss’tan ayrı olarak, bu da prens için teknik bir fark yaratıyordu. Weber “profesyonel siyasetçi tiplerini şu şekilde sınıflandırır:³²²

- 1- “Din adamları zümresi. Özellikleri okuryazar olmalarıydı. Bu zümre daha sonraları prensin yönetsel aracı olmaktan sıyrıldılar.
- 2- Hümanistik eğitim gören okuryazarlar zümresi. Bunlar bir anlamda yazıcı memurlar ve danışmanlardı
- 3- Saray soytarıları, diplomatik görevlerde kullanılıyordu.

³¹⁷ Weber (2017): 58.

³¹⁸ Weber (2017): 59.

³¹⁹ Weber (2017): 59.

³²⁰ Weber (2017): 59.

³²¹ Weber (2017): 60.

³²² Weber (2017): 37 vd.

- 4- Eşraf katmanı denen küçük soylu gruplarla kentsel rantiyelerden oluşan zümredir. Bunlar ağırlıklı olarak yerel yönetimlerde toplumsal görev ifa ediyorlardı.
- 5- Avrupa'ya özgü bir hukukçular zümresidir. Bu bir anlamda hukukçuların altın döneminin başlaması demektir.
- 6- Bu beş gruba en etkin şekilde katılacak olan zümre ise gazeteciler olacaktır.”

Siyaset ve siyasetçi söz konusu olduğunda hep “demagoglar” ya da “boss” tipi insanlar veya çıkarıcı, doğruyu yanlışla döndürebilen yetenekte avukatlar tipi mi gelmelidir? Bunların aksi tipler söz konusu edilip, onlar üzerine konuşulamaz mı? Bir meslek olarak siyaset beraberinde bir siyaset etiği ya da bir meslek etiği de meydana getirmektedir. Fransız sosyolog ve sosyolojinin kurucusu olarak kabul gören Emile Durkheim (1858-1917) bu durumu şu ifadeyle olgusallaştırır: ³²³

“Hiçbir sosyal faaliyet şekli yoktur ki, kendine mahsus bir ahlak disiplinine ihtiyaç göstermesin. Gerçekten, geniş olsun, dar olsun, her sosyal grup bölümlerden kurulu bir bütündür. Bu bütün ise kendisini teşkil eden ve sonuncu unsur olan fertlerin birikmesinden kurulur. Böyle bir gurubun tutunabilmesi için her bölümün, sanki yalnızmış, yani kendisi bütün değilmiş gibi değil, aksine bütünün devamını sağlayacak şekilde davranması gerekir. Fakat bütünün var olmak şartları bölümün şartlarının aynı değildir. Çünkü bunlar birbirinden ayrı iki şeydir. Ferdin menfaatleri üyesi bulunduğu gurubun menfaatleri değildir. Hatta çok zaman birincilerle ikinciler arasında gerçek bir çarpışma vardır.”

İnsanın toplumsallığı, zamanın akıp gitmesiyle yaptığı iş ve görevle bağlantılı değer alanları yaratır. Siyasal kimlik sahibi, sosyal hayatın bir parçası olarak kendi meslek alanı içinde davranışlar belirlerken, öncelikle kendi menfaatleri doğrultusunda bir etik tavır geliştirir.

Politika söz konusu olduğunda, değerler alanının başı olan etik sorumluluklar ne anlama gelir? Weber bir politikacı için üç nitelik belirler. Tutku, sorumluluk duygusu ve uzaktan bakarak yargı verme yetisi. Buna göre anlam şuna bürünür: “kendini davaya, Tanrı'ya ya da Şeytan'a, davanın efendisine tutkuyla adama anlamında nesnellik”tir. ³²⁴

Bu tutku bir anlamda “heyecandır.” “O düşünsel bakımdan ilginç olanın bir romantizmidir, hiçbir nesnel sorumluluk duygusu olmadan boşlukta koşar.” Tutkunun

³²³ Durkheim, Emile (1986), Meslek Ahlakı (Çev. Mehmet Karasan), İstanbul: MEB, s. 22.

³²⁴ Weber (2017): 68.

besleyicisi, ya da destekçisi sadece bir davaya adanmış olmakla gerçekleşmez. Buna “uzaktan bakarak yargı verme becerisi gerekir.” Bu hiçbir şekilde serinkanlılığını kaybetmeden “gerçekliklerin kendisini etkilemesine izin verme becerisi”dir. O insanlara, olaylara “insanlara uzaklığı” bu özellikten dolayıdır. “mesafeli olmamak” bir politikacı için en büyük günah olarak kabul edilir. Kısaca söylenirse, “siyaset, gövdenin ya da ruhun başka bölümleriyle değil başla yapılır. İnsanın kendini politikaya adanması, uçarı bir düşünsel oyun değil de gerçekten insana özgü bir davranış olacaksa yalnızca tutkudan doğup, tutkuyla beslenir.”³²⁵

“Kurumlana,” kibir yüklülük durumu siyasette bolca karşılaşılan bir durumdur. Bunda belirleyici güç “erki elde etmek için var gücüyle çalışır” olmasıdır. İşte tam da bu kibirden dolayı, “davanın hizmetine girmek yerine kendi aşırı gücünden sarhoş olduğunda siyasetçi bu mesleğin yüce tinine karşı günah işlemeye başlar.” Bu günahın nedeni “öznellik,” diğeri de “sorumluluktur.”³²⁶ Bu nokta da politikacı ve değerler alanı başlar. Bir politika, yani dava adını alabilen “politika ethosu” söz konusu mudur? Bu sorunun cevabında “dünya görüşü” kavramı rol oynar. Weber burada İncil etiği ile politikacının uygulamadaki etik tutumlarını mukayese eder. Ona göre “İncil yazarının buyruğu koşulsuzdur, tek anlamlıdır: ‘neyin varsa ve kesinlikle her şeyini ver.’”³²⁷

Politikacı buna nasıl bir cevap verebilir? Politikacı için bu “anlamsız” bir sözdür, hayatta karşılığı yoktur, diyecektir. Doğruluk ödevi, İncil etiği açısından koşulsuzdur. Çünkü İncil Etiği “sonuçları hiç sorgulamaz.”³²⁸

Weber etiğin bu ayırımına kılavuzluk edebilecek iki ilkedden birinin onaylanmasını talep eder. Bunlar, “davranış, anlayış etiği, diğeri de sorumluluk etiği.”³²⁹ İlkini izleyen “Hıristiyan doğru biçiminde hareket eyler, sonuçları Tanrıya bırakır.” Bu davranış etiğinde sonuçların değeri yoktur, onun amacına uygun davranmak yeterlidir. İkincisini izleyen ise, insanın eyleminin öngörülebilir sonuçlarını hesabını verme”yi göz önüne almalıdır.³³⁰

³²⁵ Weber (2017): 69.

³²⁶ Weber (2017): 70.

³²⁷ Weber (2017): 75.

³²⁸ Weber (2017): 77.

³²⁹ Weber (2017): 77.

³³⁰ Weber (2017): 77.

Weber'in tanımlamasıyla; "İyiye amaçlayan bir eylem kötü bir sonuca" neden olmuşsa, ya da oluyorsa, bu eylemin fail bundan sorumlu değildir. Bunun nedeni, "dünyada" olmamızdır, ya da "insanların budalalığıdır." Diğer bir neden Tanrının böyle olmasını istemiş olmasıdır. Sorumluluk etiğine göre davranan fail ise, insanlardan kaynaklı durum ve eksiklikleri dikkate almayı savunur. Bu etik bir çözüm sunmaz.³³¹

Etik çözüm dünyanın olgusallığını dikkate almak zorundadır. Bu da şöyle tanımlanır: ³³²İyi amaçlara ulaşmak, sayısız örnek durumda, törel bakımdan kuşkulu ya da en azından tehlikeli araçlar kullanmanın bedelini ödemeye, bunun kötü sonuçlarıyla karşılaşma olanağı ya da hatta olasılığı ile yüz yüze kalmaya bağlıdır. Dünyadaki hiçbir etik, etik bakımdan iyi sonuçların, etik bakımdan tehlikeli araçları, bu araçlarının olumsuz sonuçlarını ne zaman, ne ölçüde 'kutsallaştırdığını' söyleyemez.

İyi adını alan bir şeyin hedefine, tehlikeli ve yanlış araçlar kullanarak ulaşamaz. Böyle bir durumu dini çevrelerde görebiliriz. Weber'in ifadesiyle, din savaşçısının yandaşları erki elde ettikten sonra sık sık yozlaşmış arpacılık avcısına dönüşür.³³³

Sorun çözümsüz müdür? Hayır. Cevabı hayatın kendisindedir. Siyasetin kafayla yapılması demek, "sadece kafayla yapılması" demek değildir. Bu yüzden hiç kimse şu etik ilke mutlak uyulması gerekli ilkeler sunmaktadır diye yargıda bulunmamalıdır. Ancak şöyle bir cümle kurabilir: " Sizin sandığımız gibi 'kısır' heyecan –heyecan daha hiç de gerçek bir tutku değildir- çağı olmayan şimdilerde anlayış siyasetçileri birden bire topluca ortaya çıktıysa, 'Alık olan, alçak olan ben değilim dünya.' Bu sonuçların sorumlusu ben değilim, benim hizmet ettiğim başkaları, budalalıklarını, alçaklıklarını kökünden sökeceğim insanlar,' parolası geçerliyse ben açık açık bu anlayış etiğini destekleyen içteki kararlılığın kertesini sorgulamak istediğimi söylerim."³³⁴

Weber bu noktada bu iki etik türünü birleştirmenin zorunluluğunda ısrarcıdır. Ona göre bu iki etik türü "gerçek insanı kurarlar." Gerçek insan da ona göre "politikaya

³³¹ Weber (2017): 78.

³³² Weber (2017): 77-8.

³³³ Weber (2017): 86.

³³⁴ Weber (2017): 88.

çağrı'ya sahip olabilen insandır.” Weber’in ifadeleriyle bölümü tamamlamak gerekirse;³³⁵

“Siyaset, sert tahtaları tutkuyla, uzaktan bakarak yargılama yetisiyle güçlü, yavaş biçimde delmek demektir. Bütün tarihsel deneyimler, insanın olanaksıza her defasında yeniden uzanmadıkça olanaklı olana erişemeyeceğini doğrular. Gel gelelim bunu yapmak için insan önder olmalı, yalnızca bir önder değil, sözcüğün en yalın anlamında bir kahraman da olmalı. İkisi de olmayanlar umutlar kırılırken bile cesur kalabilen yüreğin dayanıklılığı ile silahlanmalı. Bu tam da şimdi zorunlu, yoksa insanlar bugün olanaklı olan bile ulaşamayacak. Politikaya çağrısı olan yalnızca dünya onun bakış açısından sunmak istedikleri konusunda çok alık ya da çok alçak olduğunda kırılmayacağından kuşkusu olmayandır. Yalnızca bütün bunlar karşısında ‘her şeye karşın’ diyebilen, politikaya ‘Çağrı’ya sahiptir.”

2.1.4. Modern Kentte Bürokrasi ve Lider

Tüm devlet yönetim biçimlerinden devletin düzenli işleyişini zorunlu kılan bir kurumsal yapı olarak bürokratik bir örgütlenme mevcut olmuştur. Bürokrasi ikili bir yapıyı tanımlamadan oluşmaktadır. Kavramın kökeni Yunancaya ve Latinceye dayandırılır. Latince “bureau” koyu, kasvetli renkleri anlatan “burrus” kelimesinden gelir. Aynı kökten gelen “la bure,” memurların kullandığı masalara sermek için kullanılan örtü demektir. Bureau kelimesi, masa, daha sonraları ise büro anlamında kullanılmıştır. Kelimenin ikinci eki “craite” hâkimiyet, iktidar anlamına gelir ve yönetim biçimine işaret eder.³³⁶

Türkçe Sözlükte ise bürokrasi, Fransızca bureaucratie kökeniyle “devlet kurumlarında çalışan üst düzey yöneticiler topluluğu” olarak tanımlanır. Mecazi olarak ise “Devlet kurumlarında kırtasiye işlerini öne sürerek işlemleri zorlaştırma, kırtasiyecilik” olarak ifade edilmektedir. Bürokrat da “devlet kurumlarında çalışan üst düzey yönetici” ve “Devletle ilgili işlerin yürütülmesinde, kırtasiye işlerini öne sürerek işlemleri zorlaştıran, kırtasiyeci, şekilci, formalist” gibi çok yönlü anlamlarda kullanılır.³³⁷

³³⁵ Weber (2017): 89-90.

³³⁶ Akçakaya, Murat (2016), “Weber’in Bürokrasi Kavramının Bugünü ve Geleceği,” Gazi Üniversitesi SB Dergisi, Özel Sayı Aralık 2016, s. 276.

³³⁷ Türkçe Sözlük, 424.

Bürokrasi halk kavrayışında daha çok ikinci anlamında, yani mecazi anlamında yaygın bir adlandırma olarak kabul görür. Bu olumsuz anlamı ile bürokrasi daha çok “işleri zora sokan” bir yapı olarak tanımlanır. Genel tanıma uygun olarak bürokrasi Devlet kurumlarında yer alan bir örgütsel yapı olarak kabul görür. Bu da Weberci anlamda bir tanımlamadır.

Weber modern toplumda bürokratik organizasyonun gelişen etkisini, özellikle bürokrasinin kapitalist ekonomik etkinlik biçimlerinin bir parçası olarak gelişimini vurgular. Bu gelişmeler, teknolojik hakimiyetin aklın ve bilimsel bilginin uygulanmasına bağlı olduğu bir rasyonelleşme süreci, dünyanın ve toplumun giderek rasyonelleşmesi olarak nitelendirilebilir.”

Weber’e göre, “metafizik ve dinsel dünya görüşlerinin zayıflamasıyla bir anlam kaybı ve bürokrasinin ‘çelik kafesi’ nin etkileri nedeniyle bir özgürlük kaybı yaşanır” bu onun ifadesiyle “modern dünyanın gizeminden arınması ve büyübozumu” adını alır.³³⁸

2.1.5. Weber ve Bürokrasi

Weber bürokrasi kuramını oluştururken başlangıç olarak iktidar (güç) ile meşruluk kavramları üzerinde durmuştur. Weber’e göre rasyonel ve yasal otorite tipinin getirdiği önemli avantajlar vardır: Bu tür otorite tipi öncelikle yönetimde devamlılık sağlar. Yönetici kadrolar becerilerine ve yeteneklerine göre seçilirler. Hiyerarşik olarak üst konumlarda yer alan kimselerin yetkilerini kullanmaları için birtakım yasal araçları vardır. Son olarak otoritenin sınırları ve içeriği yasalarda açıkça belirlenmiştir. Diğer iki otorite tip, geleneksel ve karizmatik otorite, şahsi ve keyfidir. Dolayısıyla bu iki otorite tip ile rasyonellik sağlanması kolay değildir. Eryılmaz’a göre bu üç otorite tipi ile tarihteki ve sosyal hayattaki bütün otorite biçimlerini açıklamak yeterli değildir. Bilgi ve uzmanlık yapıları büyüyen, fonksiyonları ve işleyişleri karmaşık hale gelen modern örgütlerde yeni bir karizma zemini oluşturmaktadır. Yasal-rasyonel otorite yalnızca örgütlerin en üst düzeyinde temerküz ettiği halde, uzmanlık çeşitli düzeylere yayılmıştır. Weber’in

³³⁸ Layder (2006): 253.

modelinde hiyerarşi kuralı ile teknik bilgi birlikte yer almaktadır ve aralarında çatışmadan söz edilmemiştir.³³⁹

Ona göre sanayileşme ile birlikte geleneksel bir toplumun idari ihtiyaçlarını karşılamakta eski örgüt yapıları yetersiz hale gelmiştir. Gelenekler ile karizmatik önderlerin rolü ve önemi gittikçe azalmış, yasal/rasyonel ilkeler önem kazanmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak eski örgüt yapılarının yerini “bürokrasi” denilen yeni bir idari örgütlenme tarzı almıştır.

Weber’in modern bürokrasi dediği yeni örgütlenme biçimi eskinin yerini almaktadır. Yeni örgütlenme biçimi kamu olsun, özel olsun sadece şu özelliklere sahip olmalıdır:³⁴⁰

1. “Örgütün büyük olması; Bunun ölçüsü istihdam edilen insan sayısıdır.
2. Örgütün çalışanlarının vasıflı değil, yarı vasıflı ya da vasıfsız olmaları.
3. Örgütte nispeten basit bir kitle üretimi teknolojisinin kullanılıyor olması.
4. Çıktısının basit olması.”

Weber’in kuram kelimesini tercih etmediğini, bir örgüt kuramı önermediğini, hatta bürokrasiyi tanımlamadığını bilinmektedir. Bunların yerine toplum kuramının bir parçası olarak incelediği örgütlenmelerde verimliliği ve etkinliği sağlayacak özellikleri tespit edip bunları “ideal tip” olarak bürokrasinin özellikleri olarak saymayı tercih etmektedir.

Weber’in kullandığı ideal tip kavramıyla modern bürokratik yapının yönetim için ulaşılması gereken bir ütopya bürokrasi değil, daha ziyade mevcut haliyle mükemmel örnek bir şablon olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Weber tarafından bir model olarak ampirik araştırmalara, mevcut yapıların incelenmesine bir rehber olarak inşa edilmiştir.³⁴¹

³³⁹ Akçaya, (2016): 284.; Eryılmaz, Bilal (2013), Bürokrasi ve Siyaset, Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, Beşinci Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 69.

³⁴⁰ Akçaya (2016): 284.

³⁴¹ Akçakaya (2016): 285.

2.1.6. Weber ve Rasyonel Bürokrasi

Weber'in tespitiyle Bürokratik yapı, tüm insanlık tarihinde geç dönemde ortaya çıkmış bir yapıdır. Bürokrasi rasyonelleşme serüveninin ortaya çıkmasıyla daha önceki egemenlik yapılarını yok ederek kendi yerini inşa etti.³⁴² Onun ifadesiyle “modern bir Devlette gerçek yönetici zorunlu olarak ve kaçınılmaz biçimde bürokrasidir, çünkü iktidar ne parlamento konuşmalarıyla ne de monarşik ifadeler vasıtasıyla değil rutin yönetim işleriyle icra edilir.”³⁴³

Weber bürokrasi yoluyla “rasyonel olmayan” yapılar yok oldular. Bürokrasinin yok ettiği yapılar soy, aile, hanedan, klan vb. tüm patriyarkal yapıları ortada kaldırdı.³⁴⁴ Bürokrasi modern toplumun ve toplumsal bütünleşmenin gerekleri olan düzen, hiyerarşi, liyakata dayalı işbölümü, arşivcilik, soy geleneğine bağlı olmayan, eğitimi öne çıkararak bir yapı ve yasal kurallara dayalı bir örgüttür. Bu nedenle Weber için demokrasi ile bürokrasi ilişkisi, toplumsal düzen açısından en gerilimli alanı oluşturur.³⁴⁵ Weber'e göre modern bürokrasinin işleyiş biçimi şu maddeler altında tanımlanır. Bürokrasi “yasalar veya idari yönetmelikler tarafından düzenlenen resmi yetki alanları ilkesi”ne³⁴⁶ göre hareket eder. Bunun birçok anlamı vardır.

Bu anlamlardan ilkinde göre, “yönetilen yapının amaçları” açısından “resmi görevler” adını alan görevler vardır. İkinci olarak “bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli emirleri verme yetkisi istikrarlı bir şekilde dağıtılır ve memurların emrine verilebilecek fiziksel, dinsel ya da başka türlü zorlayıcı araçları ilgilendiren kurallar tarafından sıkı biçimde sınırlandırılır. Üçüncü olarak ise “bu görevlerin düzen ve sürekli” olması sağlanır. Bunu için de yöntemler ve kurallar geliştirilirken, bunu için de “uygun niteliklere sahip kişiler istihdam edilir.”³⁴⁷

Weber'e göre bu üç unsur devlet alanında “bürokratik bir daire oluşturur.” Buna göre “daire hiyerarşisi” alt-üst ilişkisi zorunlu görür. Bürokratik gelişimle bu daire

³⁴² Weber (2012): II/368.

³⁴³ Weber (2012): II/755.

³⁴⁴ Weber (2012): II/371 vd.

³⁴⁵ Giddens, Anthony (1996), MaxWeber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji, (Çev. Ahmet Çiğdem), 2. Baskı, Ankara: Vadi, s. 22.

³⁴⁶ Weber, Max (2012), Ekonomi ve Toplum (Çev. Latif Boyacı), İstanbul: yarın, s. 323.

³⁴⁷ Weber (2012): 323.

hiyerarşisi “monokratik” olarak örgütlenir. Bu hiyerarşik yapı, devlet ve parti yapılanmalarında bulunur.

Daire yapılanması, bu hiyerarşide bir büro oluşturmayı gerektirir. Bu büro dosyalama işini yapan yazıcılar sınıfıdır. Bu da “uzmanlaşmış daire yönetimi” var eder. Bu da eğitimle gerçekleştirilir. Daire tamama erdiğinde, yani gelişimini tamamladığında, büroda çalışanlar için çalışma saatleri düzenlenir. Son olarak da daire yönetimi “genel kuralları” izler.³⁴⁸

Weber’e göre bürokrasi “her zaman herhangi başka bir örgütlenme biçimine karşı salt teknik üstünlüğe” sahiptir. Bu da bürokrasinin “idari işleri uzmanlaştırma ilkesine” göre yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Uzmanlık, işlerin ilkesine göre yapılması demektir. “İşlerin objektif yürütülmesi öncelikle işlerin hesaplanabilir kurallara göre ve kişilere bakılmaksızın yürütülmesi anlamına gelir.”³⁴⁹

Bürokrasinin gelişimi ile demokrasinin gelişmesi birbirine paraleldir. Weber bu noktada demokratikleşmenin yanılıcı olabileceğine de dikkat çeker ve şu genel bilgiyi aktarır:³⁵⁰

“Demos’un kendisi, şekilsiz bir kütle anlamında, büyük birlikleri hiçbir zaman yönetmez o daha ziyade yönetilir. Değişen sadece yönetici liderlerin seçilme şekli ve demosun ya da daha doğrusu, onun arasından çıkan sosyal çevrelerin kamuoyu aracılığıyla idari işlerin içeriği ve yönü üzerinde icra ettiği etkinin derecesidir. Burada kastedildiği anlamda demokratikleşme mutlaka tebaanın yönetimde gittikçe artan bir pay aldığı anlamına gelmez.”

Bürokratik daire, bu anlamda demokratikleşme beklentilerinin belirleyici gücü olarak işlev görmektedir. Bu bir anlamda yerel yönetimlerin de halka hizmet anlamında objektif bir kurum olarak görev yapmasına olanak tanıyan bir durumu gerektirecektir. Nedeni ise bürokratik daire şayet tek başına “memurlardan oluşan kapalı bir statü grubu” meydana getirirse, bu “eşit haklar” ilkesine karşıdır. Buna göre de “bürokrasinin otoritesinin en aza indirgenmesi”esastır.³⁵¹

³⁴⁸ Weber (2012): 324-5.

³⁴⁹ Weber (2012): 340-1.

³⁵⁰ Weber (2012): 351.

³⁵¹ Weber, (2012): 351.

Weber'in ideal tip tanımı, mevcut durumu dikkate alan bir yapılanma için örnek modeldir. Bir model olarak ideal tip, “gerçek tipin üstün hali değil, yalnızca gerçekte tam örneği bulunmayan “saf” demektir. Saf demek, belli bir sosyal olay tipine yabancı olan özellikleri bir yana bırakan demektir.”³⁵²

Weber'e göre toplumsal hayat içinde “ideal tip”ler üç türlü eylemde bulunur. Birincisinde ideal tip, “daha kapsamlı nedensel analiz stratejisiyle birlikte yorumlama sürecindeki aşamaları dile getirir.” İdeal tipin ikinci görevi “yorumcuların tikel eylemlerde ya da metinlerde bulunduğunu kabul ettikleri anlam ilişkilerini dile getirmelerini sağlar.” Üçüncü işlev ise, “eylemlerin ve inançların yorumlanmasında araştırmacının oynadığı aktif role vurgu yapar.”³⁵³ Weber için ideal tipler “birer rasyonel eylem modelidir.”³⁵⁴

Onda ideal tip bilişsel niteliklerdedir. Buna göre de ideal tip, birçok yönden toplumsal eylemleri anlamaya ve açıklamaya zorunlu girişir. Birinci olarak ideal tip, “toplumsal ya da tarihsel bir fenomenin açıklanmayı bekleyen veçhelerini tanımlar”ken, ikincisinde ideal tip, “eylemlerin ve inançların analizinin aşama aşama yapılmasına izin verir.” Üçüncü olarak kompleks açıklamalara açıklık getirecek unsurlara yol açar. Dördüncüsü ise, sosyal bir varlık olarak insan-insan ilişkileri ile doğa bilimleri içinde yer alan açıklamalar arasında bir “iç-görü sunar.”³⁵⁵ Buna göre ideal tip anlama ve açıklama için süreklilik sağlamanın adıdır. Diğer bir deyişle ideal tip, “zihinsel yapılandırmalardan biridir ve gerçekliğe olası en kesin yaklaşıma izin verir.” Kısaca söylenirse ideal tip, “kendine ait bir anlamı” olan kişidir ve “bir olguyu veya dönemi anlamımızda bize yardım etmelidir.”³⁵⁶ Ben bu çalışma içinde ideal tipi, sosyal bilimlerde toplumsal eylemleri akademik anlamda ortaya koyma yetisi olarak değil, en genel anlamda toplum düzeni içinde toplumsal olaylara dâhil olan yönetici tipini de anlıyorum.

Bu açıklamayı Weber'in bu tiplerini açıklama biçimini aydınlatmak için yapıyorum. Çünkü ona göre bu durum sosyolojik yöntem için gereklidir. Bu yöntemde “toplumsal ilişki kalıplarını ifade edebilecek kavramları (ideal tip) kuracak, ikinci olarak

³⁵² Akçakaya (2017): 277.

³⁵³ Taş, Kemaleddin (2011), Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji, Isparta: Hondu, s. 118.

³⁵⁴ Taş (2011): 117.

³⁵⁵ Taş (2011): 118.

³⁵⁶ Taş (2011): 119.

“bu kavramlar yardımıyla toplumsal eylemleri (olguları) nedenleri ile anlamaya çalışacaktır.”³⁵⁷

Pratik açıdan baktığımızda hem kamu yönetimi hem de siyaset açısından ideal tip neyin karşılığıdır? Bu iç tip, üç kavrama karşılık gelir. İlki, “Protestan etiği ve modern kapitalizm gibi örneklerin belirlediği “tarihsel ideal tipler”dir.

İkincisi “farklı tarihsel ve kültürel dönemleri karakterize eden bürokrasi ve feodalizm gibi “soyut idelal tipler”dir.” Üçüncüsü ise, “özel bir niteliğin davranışlarının akılcı biçimde yeniden kurulması ile oluşan “eylemsel ideal tipler”dir.”³⁵⁸

Bu üç kavrama karşılık gelen üç ideal tip, yani “tarihsel ideal tip, “soyut ideal tip” ve “eylemsel ideal tip” toplumsal hayatın kurucu ve tanımlayıcı güçleri olmaktadır. Bu tiplerin bir içeriğe kavuşmaları bir “anlam” taşımalarıyla mümkündür. Bu tipler toplumsal olayları anlama ve açıklamada “kılavuz kavramlardır.” Kısaca söylenirse, “ideal normatif olmaktan ziyade “saf” ya da “soyut” anlamındadır ve herhangi bir değer yargısıyla ilgili değildir.” Buna göre de “din önderleri için olduğu gibi ahlaksızlık tipleri için de ideal tipler soyut olarak inşa edilebilir.”³⁵⁹ Bizi ilgilendirmesi bakımında aşağıdaki alıntı açıklayıcı bir bilgi aktarmaktadır:³⁶⁰

“Bu ne peygamberin ne de ahlaksızlıkların yüceleştirilmesi anlamına gelir, ne de ideal bir yaşam biçimini temsilcileri olarak taklit edilmeleri gerektiğini anlatır. Buna karşılık toplumsal olgularda tipik olmayan özellikler ise dışarıda bırakılmıştır. İdeal tipler hakkında fikir yürütmenin en iyi yolu onları soyut “fikir tipleri” olarak düşünmektir; Yani sosyoloğun, gerçek dünyaya ilişkin en akılcı öğeleri seçerek kendi kafasında kurguladığı bir şeydir. Bir başka deyişle ideal tip, bir amaç olmaktan çok belirgin bir olgunun tespiti ve anlaşılması için bir araç niteliği taşıyan bir zihinsel kurgudur. Gerçek dünyadaki tecrübi nesnesine, kavramsal saflığıyla tamamen mutabık olmasa da ona uygun olacak tarzda akılcı yöntemlerle oluşturulmuştur.”

İdeal tipler toplumsal olayları anlama çabası içinde olanların akılcı yöntemler geliştirmesidir. Buna göre toplumun önünde bulunan kişilere indirgenerek tanımlama kesin değil, süreklilik gösteren bir çaba olmalıdır. Değişmezlik ilkesi ideal tip tanımına

³⁵⁷ Taş (2011): 119.

³⁵⁸ Taş (2011): 119.

³⁵⁹ Taş (2011): 120-1.

³⁶⁰ Taş (2011): 121.

uygun düşmez. Politik hayatın içinde insan ilişkilerinde öncü rolü oynayan kişiler salt birer görünen model değil, aynı zamanda bu modelin inşasında zihinsel çabalarıdır.

2.1.7. Weber'in Bürokrasi Modeline Yöneltilen Eleştiriler

Weber'in, bürokrasiyi "ideal tip" adlandırmasıyla genelleştirme çabasına rağmen, onun tanımladığı biçimde bütün mevcut bürokrasilerin özelliğini taşımadığı kabul edilmektedir. Onun bürokrasi kavramı, "sosyal realiteyi tam olarak yansıtmayan metodolojik bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır."³⁶¹ Bürokrasideki gayri şahsılık, bir üstünlük tanımlamasıdır, ancak bu haliyle değerlerden yoksunluğa götürmektedir. Çünkü "insan, insan olduğu için değerleriyle, tercihleriyle, ideolojileriyle var olan bir varlıktır ve eleştirenlere göre bir kasket gibi işe girerken bunları çıkartıp askıya asabilmemiz mümkün değildir."³⁶²

Diğer bir eleştiri de, Modern örgütlerde bürokrasi, iddia edildiği gibi rasyonel olarak işlememesidir. Mesela, astlara karşı üstlerin davranış ve işlemleri, yasalara ya da rasyonel kurallara göre olmamaktadır. Yani bürokraside keyfi olarak konulmuş kurallar bulunmaktadır.

Ayrıca Weber bürokratik örgütlerin içindeki informel ilişkileri ve uygulamaları dikkate almamıştır. Bu ilişkilerin gelenekselleşebileceği ve bir örgüt kültürü oluşturabileceği olasılığına değinmemiştir. Ayrıca günümüzde etkisi artan bilgi ya da uzmanlık otoritesi Weberyen otorite tipleri arasında yer almamaktadır. Weberci otorite tiplerinde yasal otoriteye itaatin meşruiyet kaynaklarından birisi makamın otoritesi; diğeri ise rasyonelliğin kökeni kabul edilen bilgidir.³⁶³

Weber'in ideal tip bürokrasi analizi günümüz örgütlerinin pek azında kullanılabilir. Çünkü bu analiz, toplumlar arasındaki geniş kültürel farklılıkları dikkate almamıştır. Nitekim günümüzde kültürel farklılıkların bürokrasilerin işleyişindeki etkileri, araştırmacıların dikkatini karşılaştırmalı kamu yönetimine yöneltmiştir. Bürokrasinin herkesin kurumu olmadığı bir diğer eleştiri noktasıdır. Bürokrasi orta sınıfların kurumudur. Bürokrasinin süreçleri ve örgütsel karmaşıklığı özellikle alt gelir

³⁶¹ Eryılmaz (2013): 80.

³⁶² Akçaya (2016): 286.

³⁶³ Akçaya (2016): 286.

gruplarındaki vatandaşların ve büyük örgütlerin alt kademelerinde çalışanların kafalarını karıştırabilir ve onları yabancılaştırabilir. Ayrıca bürokrasi rasyonelite ve etkinlik gibi ekonomik değerleri yücelten, ekonomik olmayan ihtiyaçlara kayıtsız kalan bir modeldir. Ayrıntılı kurallar çalışanların kendi kendilerini disipline etme yeteneğini geliştirmedeği gibi, iyi yönetim geleneklerinin oluşmasını da önleyebilir. Bürokrasiler bununla birlikte muhafazakârdırlar. Değişikliğe direnç gösterirler.³⁶⁴

2.1.8. Weber'den Sonra Bürokrasi

Weber'den sonra bürokrasi tanımlaması Post- Bürokrasi adlandırmasıyla II. Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde bürokrasi üzerindeki çalışmalar yoğunlaşmıştır. Günümüzün kamu ve özel sektör kurumları kendilerini, üretim ve dağıtım şekillerinde meydana gelen değişiklikleri ve farklılaşan çevresel faktörleri daha fazla dikkate almak ve bu değişime ayak uydurmak zorunda hissetmektedirler. Bu sonuçta geleneksel bürokrasinin yetersizlikleri ve yarattığı sorunlar büyük rol oynamaktadırlar. Bürokrasiye tepki olarak gelişen uygulamaların nedeni de budur.

Weber'in bürokrasi modeline karşı en ciddi eleştiri ve öneri 1970'lerin sonunda ortaya çıkan Yeni Kamu Yönetimi Anlayışından gelmiştir. Kurallara düşkün, formalitelere öncelik veren, katı hiyerarşik ve merkeziyetçi yapısına karşı çıkar. Çıktılardan çok girdilere ve prosedürlere değer veren özelliğini eleştirir, toplumun verimlilik taleplerine yanıt vermediğini düşünür. İngiltere ve ABD'de Yeni Sağ hükümetleri başlattıkları reformlarla yeni bir yapılanma modeline kaynaklık ederek birçok ülkede kamu yönetimi reformlarının temel referansı haline gelmişlerdir. Piyasa tipi mekanizmalar, esnek ve âdem-i merkeziyetçi örgütlenme, özelleştirme, deregülasyon, etkinlik, verimlilik, yönetişim, girdilerden daha çok sonuç odaklılık, personelin yetkilendirilmesi, toplumsal taleplere duyarlılık gibi ilke ve politikalar, yeni yapılanmanın, toplum ve piyasalarla ilişkilerin temel unsurları haline gelmiştir.

Weber'le öne çıkan yasal-rasyonel bürokrasi kavramı, yerini 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren rasyonel-üretken bürokrasi anlayışına bırakmıştır. Bu bürokrasi türünde hiyerarşik denetimin önemi en alt düzeyde olup otoritenin kaynağı bilgidir. Örgüt

³⁶⁴ Akçaya (2016): 287.

üyeleri ileri derecede ihtisaslaşmıştır. Örgüt üyeleri ilgi ve dikkatlerini örgüt dışına çevirirler. Referans gruplarını birinci derecede örgüt dışında aynı mesleğin önde gelen kişileri oluşturur. Denetim konusunda bulunanlar örgütün bütün faaliyetlerinde koordinasyon sağlama imkânına sahip değildir. Bu nedenle örgüt üyelerinin kendiliklerinden gerçekleştirdikleri yatay eşgüdüm önemlidir.³⁶⁵

Günümüzde hemen hemen bütün ülkelerde, kamu bürokrasisinde dört temel ilkenin yerleştirilmesine ve geliştirilmesine büyük önem verilmektedir. Bunlar; etkinlik ve verimlilik, saydamlık, yönetim ve hesap verebilirlik.³⁶⁶ Yeniden yapılanma çalışmalarında bürokrasi odaklı yönetim anlayışından vazgeçilerek kamu yönetimi karşısında vatandaş ve toplum yeniden keşfedilmiş; karşılıklı roller ve sorumluluklar yeniden tanımlanmıştır.³⁶⁷ Post-bürokratik örgüt Weberyana örgüte bir tepki olarak çıkmış ve şu özelliklere sahip olduğu ileri sürülmüştür:³⁶⁸

- 1- “Emir-komuta yerine diyalog, ikna etme ve güven ilişkisine dayanan aşağıdan yukarıya hareket eden bir yönetim stili,
- 2- Bilgi gizlenmemekte, aksine mümkün olduğu kadar yaygınlaştırma,
- 3- Daha esnek ve genel kurallara tabi olma,
- 4- Problem çözümüne yönelik olarak hiyerarşik yapıyı bozabilen takım çalışmalarına ve örgütsel ağlara önem verme,
- 5- Personel değerlendirmesinde kıdem ve makam yerine bireysel inisiyatif ve performansın objektif performans standartlarına göre ödüllendirilmesi, (Değerlendirmede üstün yanında yatay ve dikey ilişkide bulunanlar da dâhil),
- 6- Güven ve interaktif haberleşme,
- 7- Resmi daire yerine ev veya başka bir yerde çalışma, hep aynı kişilerle birlikte çalışma yerine koşullara göre sürekli değişen kişilerle çalışma. Yani iş hayatında sürekliliğin yerini işin çeşitli bölümlerinin birbirinden bağımsızlaştırılması ve iş akışının kesinti ve duraksamalar yoluyla örgütlenmesidir.
- 8- Toplam kalite paradigmasının yerleşmesi ve personel güçlendirme, yetki aktarımı, koçluk, özerk çalışma takımları gibi uygulamaların yaygınlaştırılması. Weberyana bürokrasiden post bürokrasiye geçişte bir takım problemlerin olması kaçınılmazdır. Bunun temelinde geleneksel ve yeni değerlerin çatışması yatmaktadır.”

³⁶⁵ Akçaya (2016): 288.

³⁶⁶ Eryılmaz (2013): 184.

³⁶⁷ Eryılmaz (2013): 257.

³⁶⁸ Ateş, (2013): 94-95'den Aktaran Akçaya (2016): 289-90.

2.1.9. Post Bürokrasiye Yönelik Eleştiriler

Bürokrasinin araçlarından vaz geçmek ya da onları yeni olan adıyla değiştirmek sorunları çoğaltabilir. Kamu görevlilerinin kendi yaptıklarından halka karşı direkt sorumlu olunca doğal olarak hesap verebilirlik açısından politikacıların rolünün azalması söz konusudur. Pazara dayanan hesap verme sorumluluğu ve bu kavramın bireyselleştirilmesi, yani toplumun tümüne değil tek tek bireylere karşı sorumluluk anlayışının getirilmesi kamu yönetimindeki geleneksel parlamentoya ve hiyerarşik üstlere olan sorumlulukta zayıflamaya yol açmaktadır. Ekonomik bakış açısının, sosyal bilimleri dolayısıyla da yönetimi eksik bıraktığını göstermektedir.³⁶⁹ Piyasa söylemi veya ekonomik bakış açısının sonuçlar üzerinde durması nedeniyle, bürokratların kanun ve düzenlemelere aldırış etmemelerine dolayısıyla hukuk devletinin zedelenmesine yol açabilir (Öztürk, 2003:178). Çıktıya ve sonuca yönelik olma anlayışı kamu sektöründe devlet hizmetlerinin bir kısmının sosyal nitelikleri ve dışsallıklarının önemi nedeniyle sayısal terimlerle değerlendirilemez.³⁷⁰ Post Bürokrasiye yönelik diğer eleştiriler şunlardır:³⁷¹

- 1- Post-bürokratik yapılar iş görenler üzerindeki baskıyı azaltmamakta, aksine artırmaktadır.
- 2- Ayrıca düşük motivasyon sarmalı içinde bırakma ihtimali vardır.
- 3- Uygulama sonucuna göre; üst düzey yöneticilerin yeni yönetim anlayışlarına yoğunlaşma sebebiyle asıl fonksiyon ve işlerinden farklı alanlarda uğraşarak kendilerini ihmal etmelerine yol açabilmektedir.
- 4- Kamu yöneticisi fonksiyon bölgelerini temel alan ve birden çok bölümden oluşan yeni örgütsel yapıların arasındaki koordinasyona dikkat edilmemesi riski vardır.
- 5- Birey ve bireyin tüketici yönüne ağırlık verilmektedir (hizmetlerin planlanması sürecine katkı yapmaları sağlanmalı ve yerel topluluklar güçlendirilmeli).
- 6- Çoğunlukla birey üzerine odaklanarak kişisel seçim ve kamu hizmetlerinde arz-talep-fiyat dengesi oluşturulmakta ancak kamu hizmetlerinin çoğu zaman kişisel değil kolektif seçim meselesi olduğu unutulması.

³⁶⁹ Özer, (2006): 28.

³⁷⁰ Ateş 2013: 103'den Aktaran Akçaya (2013): 291.

³⁷¹ Ateş 2013: 103-104'den Aktaran Akçaya (2013): 292.

2.1.10. Türkiye’de Bürokrasinin Gelişimi

Türk kamu bürokrasisi Osmanlı'dan devralınan bürokrasinin devamı niteliğindedir. Osmanlı İmparatorluğu güçlü bir bürokratik geleneğe sahipti. Başlangıçta Osmanlı bürokrasisi çok sade bir nitelik taşımaktaydı. Çoğu kamu hizmeti devlet adamlarının konutlarında görülmekteydi.

Fatih Sultan Mehmet ile birlikte Osmanlı bürokrasisinin merkez örgütü, yapı ve fonksiyon olarak güçlendirildi. Osmanlı'da yönetim sistemi merkezcidir, yani yetkiler tepede toplanmıştır, kararlar merkezde alınır. Kuralcı ve mevzuatçı bir özelliği vardır. Kurallara ve yasalara sıkı sıkıya bağlılık esastır. Yani gelenekçi bir yapısı vardır, alışlageldiği gibi çalışmak, mevcut durumu korumak, yeniliklere direnç göstermek, idari geleneklere sıkıca bağlılık esastır. Aynı zamanda seçkinci bir yapıya sahiptir. Eğitim ve yetiştirme bu seçkinci geleneğe göre yapılır. Seçkinci özelliği, kamu görevlerine eleman yetiştirilmesi usulü ile yakından alakalıdır.

Osmanlı bürokrasisinde görev yapan memurlar: “ilmiye”, “mülkiye,” “seyfiye” ve “kalemiye” olarak dört sınıfa ayrılmışlardır İlmiye" sınıfı; din, yargı, eğitim ve belediye hizmetlerinde çalışan memurlardan oluşmaktaydı. Kadılar, naipler, imamlar, müderrisler ve kazaskerler ilmiye sınıfına mensuptur. “Mülkiye” sınıfı; sadrazam, vezir beylerbeyi ve sancakbeyi gibi üst düzeydeki kamu yöneticilerini kapsamaktaydı. Bu sınıf mensupları, dünyanın en eski yönetici okullarından biri olan Enderun'da yetiştirilirlerdi. “Seyfiye” sınıfı; kumanda heyeti dışında kalan tüm askeri personeli içermekteydi. “Kalemiye” sınıfı ise; devletin kayıt ve yazışma işlerini yürüten katiplerden meydana gelmekteydi. Kalemiye mensupları saray hizmetleriyle sivil bürokraside çalışmaktaydı. Daha sonra yükselme devrinde sivil bürokrasi; kul sistemi (yüksek yöneticiler, sadrazam, vezirler, beylerbeyi, sancakbeyi, vb.) ve ulema sistemi (müftüler, müderrisler, kadılar, vb.) içerisinde, askeri bürokrasi ise tımar sistemi içerisinde yetiştirilmeye ve çalışmaya başlamıştır. Tamamen padişaha bağlı bu askeri ve sivil bürokrasi, özel suretle toplanıp eğitilen kul ya da esir kökenli Hıristiyan çocuklarından oluşturulmuştur.³⁷²

³⁷² Akçaya, Murat (2016), “Weber’in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği,” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı Aralık 2016, s. 279.

Osmanlı Devleti'nin ilk kurumlaşma aşamasında, bürokrasi, siyasal bakımdan güçlü padişahlara bağlı ve siyasal sistemin etkin bir ögesi iken, 16.yüzyılın ikinci yarısından itibaren çözülme sürecine girmeye başlamıştır. Çözülme sürecinin temelinde ise bürokrasinin ekonomik kaynaklara gereksinmelerinin artması ve mevcut kaynakların bu gereksinmeyi karşılayamaması olup, bunun sonucunda asker-sivil-dini bürokrasi, padişahтан bağımsız siyasal yaklaşımlar geliştirmeye başlamışlardır. Bu bürokratik yönetim geleneğinin cumhuriyetin kuruluşu ile beraber devam ettirilerek etkisini 2000'li yıllara kadar sürdürdüğü ileri sürülebilir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla bürokratik devlet yapısı özelliği daha ağır basmıştır. Bunda iki temel neden öne çıkmıştır. Birincisi, kuruluş aşamasında egemen olan anlayıştır. Cumhuriyet kurulurken devletin bürokratik nitelikte şekillenmesi, Kurtuluş Savaşı'nın önderliğini yapan asker-sivil bürokrasinin ülke gelişmesinin kendi kontrollerinde olmasını istemeleri ve halka kendilerinin öncülük etmesini ülkenin gelişmesi için zaruri görmelerindedir. İkinci olarak, 1920'ler Türkiye'sinde Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında demokratik bir devlet yapısı kurulmasını sağlayacak nesnel koşullar mevcut değildi. Cumhuriyet yönetimi, Osmanlı'dan yönetim sisteminin temel kurumlarını aynen aldı. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bürokrasinin iki temel misyonu vardı. Birincisi; reformları geliştirerek devam ettirmek, yerleştirmek, korumak. İkincisi; ekonomik kalkınmaya devletin öncülük etmesiydi. Bu nedenle bürokrasiye geniş imkânlar ve hukuksal güvenceler tanındı. Uygulanan devletçilik politikası da bürokrasinin ekonomik hayata büyük ölçüde müdahalesine yol açmıştır. 1950-60 dönemi bürokrasi açısından büyük bir gerilemenin, itibar ve güç kaybının yaşandığı yıllar olmuştur. Bu dönemde siyasetçiler öne çıkmış; bürokrasi ikinci plana itilmiş ve yalnızca kamusal hizmet aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde siyasi iktidarın ve buna bağlı politikanın değişmesi ile birlikte bürokratların yeni çevre şartlarına uyumu ve kendilerini buna göre değiştirmeleri pek kolay olmamıştır.³⁷³

1961 Anayasası bürokrasinin siyasi iktidar karşısındaki konumunun güçlenmesine, ekonomik ve sosyal gelişme sürecinde sesini duyurabilmesine yardımcı önemli yenilikler getirmiş, ancak bunlar bürokrasinin Tek Parti Dönemindeki üstün konumuna geri dönmesini sağlayamamıştır. Ancak 1961'den sonra bürokrasinin gücü

³⁷³ Akçaya, Murat (2016), "Weber'in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği," Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı Aralık 2016, s. 280. Çevikbaş, 2014: 85.

görelili olarak artmıştır. 1961 Anayasası askeri bürokrasinin Milli Güvenlik Kurulu (MGK) vasıtasıyla devlet yönetiminde etkili ve özerk bir konuma yükselmesini sağlamıştır. 1960 askeri darbesi sonrasında yapılan yasal düzenlemeler, askeri ve sivil yönetim alanlarını birbirinden ayırarak idarenin bütünlüğünü bozmuştur. Bir yandan sivil idare düzeni, diğer yandan da askeri idare rejimi olmak üzere, her biri kendi kendine yeten, birbirinden bağımsız iki farklı bürokrasi düzeni doğmuştur. Bu dönemde, kamu hizmetlerinin genişleyip yaygınlaşması ve dolayısıyla bürokrasinin büyümesi süreci hızlanarak devam etmiştir.

1980'li yılların başı, bütün dünyada özelleştirme ve devletin küçültülmesi politikalarının uygulamaya konulduğu bir dönemi ifade etmektedir. Bürokrasi konusu, bir "yönetim sistemi" ya da "memurların kamu hizmetlerinin yürütülmesinde egemenliği" şeklinde düşünülmediği için, kurumsal-yapısal içerikli reformlara gidilmemiştir. Bürokrasi, daha çok, bina, araç-gereç ve teknik donanım bakımından geliştirilmiştir. Buna rağmen, işlemlerin yürütülmesinde bürokrasi zihniyeti aynı kalmıştır. Kamu bürokrasisinin temel sorunları olan merkeziyetçilik, hantallık, büyüme, gizlilik, tutuculuk, kuralcılık, siyasallaşma, kayırma, rüşvet, yolsuzluk, araçlar vasıtasıyla işlemlerin yürütülmesi gibi olumsuzluklar ciddiyetini korumuştur. Bu dönemde de bürokrasi Tanzimat'la başlayan aşırı merkeziyetçi, kuralcı ve kırtasiyeci niteliğini sürdürmüştür.³⁷⁴

2.1.11. Bürokrasi ve Yerel Yönetimde Lider

Bürokrasi modern dönemde siyasetin dışında, ancak siyasetle iç içe olan biridir. Bu anlamda da gerçek bir memurun siyaset yapmaması gerekecektir. Onun siyaset yapmamaktan kastettiği "particilik yapmaması"dır. Onun biricik görevi "particilik yapmadan 'yönetmekle' uğraşmak"³⁷⁵ olmalıdır. Diğer bir deyişle bu tür bir görev içinde yer alan biri, "politikacının, önderin, yandaşın yaptığını, her zaman, zorunlu olarak yapmayacak, açıkçası kavga etmeyecektir."³⁷⁶

³⁷⁴ Eryılmaz (2013): 160-163.

³⁷⁵ Weber (2017): 35.

³⁷⁶ Weber (2017): 35.

Weber politikacı ile resmi görevli arasında şu ayrımın değişmez olması gerektiğini savunur. Ona göre,³⁷⁷

“Parti tutmak, tutkulu olmak (ira et studium) siyasetçinin, en başta da siyasal önderin işidir. Onun davranışı resmi görevlininkinden bambaşka, gerçekte kesinlikle ona karşıt bir sorumluluk ilkesine bağlıdır. resmi görevlinin onuru, buyruk ona yanlış görünse bile, yetkili kişi, görevlinin karşı çıkmasına karşın buyruğunda ısrar ettiğinde daha yüksek yetkililerin buyruklarını özenle, buyruk kendi görüşüyle kesinlikle uyuşuyormuşçasına yerine getirme becerisidir.”

Bu “beceri” zorunlu bir sorumluluk etiğidir. Weber bürokrasinin güçlü bir yapı oluşturma yeteneğinin olduğunu bu nedenle de, gücü ile ilgili sorunlar yaratıp yaratmadığının sorgulanması gerektiğini söyler. O genel bir durum olarak şunları yazar:³⁷⁸

“Tam olarak gelişmiş bir bürokrasinin güç pozisyonu her zaman büyüktür. Normal koşullar altında aşırı büyüktür. Siyasal “patron” eğitilmiş memura karşı, kendisini her zaman uzman karşısındaki bir stajyer pozisyonunda bulur. Bürokrasinin hizmet ettiği “patron” ister yasama inisiyatifi, referandum ve memurları işten atma hakkı silahlarıyla donanmış “halk,” ister daha aristokratik veya daha demokratik temelde seçilen ve güvensizlik oyu verme hakkına ya da de facto (fiili) yetkisine sahip bir parlamento veya yasal ya da fiili olarak kendi istihdamını sağlamaya dayalı aristokratik eş sorumluluk sahibi bir kurul ve yahut da halk tarafından seçilmiş bir cumhurbaşkanı ya da “mutlak” veya “anayasal” kalıtsal bir monark olsun bu durum geçerlidir.”

Weber bürokrasinin seçilmiş karşısındaki konumunun doğru biçimde tanımlanmaması durumunda, bir uyum sağlayacağını kabul etmekle beraber, özellikle bürokratların eğitilmiş ve uzman konumlu olmalarından dolayı, politikacıları onların hizmetinde kişiler olarak görülme riskini onaylar. Bu durum her yerde her kesim için geçerlidir. Çünkü “bürokratik yönetim her zaman halkı dışlama, bilgisini ve eylemini eleştiriden olabildiğince uzak tutma eğilimindedir.”³⁷⁹ Burada önemli olan “uzmanların lehine haklarından feragat etmek zorunda kalmadan onların özel bilgisinden nasıl yararlanılacağına”³⁸⁰ oluşturulmasıdır.

³⁷⁷ Weber (2017): 35-6.

³⁷⁸ Weber (2012): 358.

³⁷⁹ Weber(2012). 358.

³⁸⁰ Weber (2012): 360.

Yerel yönetimler halkın kendi yaşadıkları şehirlerin yönetimine karşı sorumluluk ilkesini görev olarak yükler. Çünkü “halk oylamasıyla işbaşına gelen belediye başkanı, özellikle büyük belediyelerde, bürolarını kendi başına düzenleme hakkıyla sahneye çıkmış olsa, yaptıkları aracılığıyla kendini kanıtlamaya dayalı önderlik ortaya çıkabilir, seçilebilirdi.”³⁸¹ Bu yerel yönetimlerin belirleyici etkin tanımlama gücüdür ve lideri öne çıkaran bir özelliktir.

2.1.12. Weber ve Yerel Yönetimde Toplumsal Etkinliğin Belirleyici Unsurları

Sosyolojinin konusu kısaca toplumsal etkinlikler yani davranışlardır. Weber’e göre “insan eylemi diğer kişilerin davranışıyla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu zaman Gemeinschaftshandeln’den (sosyal eylem) söz edeceğiz.”³⁸² Sosyal eylem bir davranış biçimi olarak bir ilişki ve iletişim zorunlu kılar. Mesela, “iki bisikletçi istemeyerek çarpışma” yaşadıklarında burada sosyal eylemden söz edemeyiz. Ancak bir eylemin sosyal eylem olabilmesi için, her iki tarafın da bir çaba içinde olmaları gerekmektedir. Adı geçen olaya sosyal bir eylem diyebilmek için iki tarafın “çarpışmaktan kaçınmaya çalış”maları, ya da bu olay sonrasında birbirleriyle bir şekilde kavga ve münakaşa etiklerinde ya da yaşanan bu olayı bir şekilde anlaşarak çözümlediklerinde gerçekleşen durum “sosyal eylem” adını alır. Bu olayı açıklamak “yorumlayıcı sosyoloji” açısından önemlidir.³⁸³ Burada bireyin davranışını belirleyen onu gözlemleyen nesnesi haline gelmesidir. Öncelikle kişinin birey olarak kendi davranışının rasyonelliğine odaklanması gerekmektedir. Çünkü “kişi öznel olarak rasyonel davranırsa, başkalarının davranışlarıyla ilgili beklentileri, onlar tarafından öznel olarak anlamlı bir davranış bekleyeceği varsayımına dayanabilir.”³⁸⁴ Benim davranışım, karşımdakinin davranışıyla örtüşen noktalar içermelidir. Kavga edilecekse bu iki kişinin davranışının harekete dönüşmesidir. Karşımdakinin durumu bendeki davranışımın yönleneceği şeyi belirler. Olayın sükunetle çözülmesi söz konusuysa, bu da benim davranışımın karşımdakinin davranışıyla özel bir nitelik kazanmasıyla söz konusu olur. Günlük siyasi hayatta sosyal eylem, hem yöneten hem de yönetilen konumundaki ilişkileri bir beklentiye dayalı ilişki olmasıyla gerçekleşir. Başkan olarak yerel yöneticinin görevi yaptığı eylemin “değeri” ile özdeşleştirilebilir. Bu

³⁸¹ Weber (2017): 66.

³⁸² Weber (2012): II/737.

³⁸³ Weber (2012): II/737.

³⁸⁴ Weber (2012). II/738.

eylem değere yönelik bir durum ortaya çıkarır. Weber'in ifadesiyle, "birinin kendi eylemiyle başkalarının arasındaki anlamlı bir ilişkinin ideal tipinden bir diğer kişinin sadece bir nesne (örneğin bir çocuk) olduğu duruma geçiş akışkandır. Bize göre, anlamlı eyleme yönelmiş olan davranış sadece rasyonel sınır durumudur."³⁸⁵

Tekrarlanırsa, "sosyal eylem bize göre her zaman, bir bireyin, diğer bireylerin gerçek ya da beklenen potansiyel davranışıyla ilişkili ya tarihsel olarak gözlemlenebilir ya da retorik mümkün veya olası davranıştır." Buna göre de sosyal eylem rasyonel eylemdir, onu rasyonel olarak düzenlenmesi için şu üç şeyi gerektirir. Eylemin taraflarının,³⁸⁶

- 1- "Umulan davranışı göz önünde bulundurularak rasyonel biçimde tesis edilmiş olması,
- 2- Kurallara anlamlı şekilde yönelik olması,
- 3- Anlamlı yönelim gerçekte aktör tarafından gereçsel olarak rasyonel olduğunda sosyal eylem olur."

Sosyal eylem, "bireylerin eyleminin başkalarının eylemine amaçlı yönelimini içerir." Bunun için birkaç kişinin aynı şekilde davranması yeterli değildir. Taklide dayalı eyleme biçimi de sosyal eylemi oluşturmaz. Herkes bir durum karşısında aynı davranışı gerçekleştirirse buna da "homojen kitlesel davranış" adı verilir. Weber buna örnek olarak sağanak yağmur altında herkesin şemsiyesini açıp yürümesini gösterir.³⁸⁷

Kamu yönetimi bir toplumsal etkinlik alanıdır ve yerel yönetimler alanı bu etkinlikte aktif rol belirleyici konumdadır. Kent kültürü ve o kültürün inşasında "toplumsal etkinliğin" belirleyici unsurları Weber açısından dört şekilde belirlenmiştir. Yerel yönetici ya da toplumsal etkinliğin belirleyici faili olarak başkan, bir amaç etrafında örgütlü yapının temsilcisidir. Bu açıdan toplumsal etkinlik, amaç açısından akılcı olmalıdır. Buna göre insanlar arası beklentiler, amaçlara ulaşmak için birer "koşul" ya da "amaç" olarak kullanılmalıdır. Diğer bir deyişle bu şekilde kullanılarak etkinlik belirlenebilir. İkinci olarak değer içermesi bakımından akılcı olmalıdır. Etkinlik bir açıdan ahlaki, estetik, dini ya da yaratıcı imler içeren nitelikler taşıması bakımından belirlenmelidir. Toplumsal etkinlik üçüncü olarak, duygu ve heyecanlara göre

³⁸⁵ Weber (2012). II/738.

³⁸⁶ Weber (2012). II/738.

³⁸⁷ Weber (2012). II/739.

belirlenebilir. Son olarak ise, geleneksel formlarla ilgili olarak, toplumda alışkanlık haline gelmiş durumlarla belirlenebilir.³⁸⁸

Bu dört nitelikle lider konumunda başkanın toplumsal etkinlikte aktif rolünü ve yaratıcılığını, toplumsal önderlik görevini eyleyerek yerine getirebilme becerisini sergiler. Toplumsal etkinlikte 2. Ve 4. Belirleyici unsurlar, birebir ile iç içe geçmiş gibi görülebilir. Bunu ankete verilen sonuçlarda da test etmek olanağında görebiliyoruz.

Duygusal yolla belirlenen toplumsal etkinlik, bir duyguyu canlandırmak ya da onu yatıştırmak için gerçekleştirilebilir. Şayet “bilinçli bir çaba biçiminde belirlediğinde, bir yüceltme”den söz ediyoruz demektir. Bu da değer bakımından olan etkinliğe yakın bir durum oluşturur.³⁸⁹ Bu etkinlik belirleme biçimlerini bir arada görmek daha uygun düşmektedir.

Weber bir de “toplumsal etkinlik” kavramının yanı sıra bir de “toplumsal ilişki” kavramından söz eder. Toplumsal ilişki “birden çok bireyin davranışı” olarak belirir. Bu açıdan toplumsal ilişki, toplumsal etkinlikte bulunma ile birlikte görülür. Buna göre, “bireyler karşılıklı olarak birbirleri üzerinde etkinlikte bulunuyorlarken, aralarında hiç olmazsa bir ölçüde, bir ilişki kurulmak”tır.³⁹⁰

İkinci olarak toplumsal ilişki sivil toplum kuruluşları, dini eylemler ya da toplum içinde gerçekleşen evlenme törenleri, “üyelerin birbirleri üzerinde karşılıklı etkinlikleri bulunduğu, bulunmakta olduğu ve bulunacağı yolunda, belli bir biçimde anlatıma kavuşturulabilen bir olasılıktan oluşur.”³⁹¹

Toplumsal ilişki “geçici” de olabilir “sürekli” de olabilir. Yönetmel açıdan bakarsak, toplumsal ilişkide “öznel anlam içeriği değişebilir”. Yani bir dönem “dayanışma” anlamı içeren bir olay, daha sonra siyasal bir çatışma ya da çıkar alanına dönüşebilir. Bu Weber’in adlandırmasıyla “anlamsal bir içerik” mi yoksa “yeni” bir ilişki mi ayrımını tanımlamaya götürür.³⁹²

³⁸⁸ Weber, Max (1995), toplumsal ve ekonomik örgütlenme kuramı (Çev. Özer Ozankaya), Ankara: İmge, 44.

³⁸⁹ Weber (1995): 45-6.

³⁹⁰ Weber (1995): 48.

³⁹¹ Weber (1995): 48-9.

³⁹² Weber (1995): 50-1.

Dört toplumsal eylem biçimine karşılık üç ideal tipten bahsetmektedir. Bunlar “anlamaya yarayan araçlardır.” Bu açıdan da ister yerel yönetim açısında isterse başka alanlarla ilgili olsun sosyal betimlemede ortaya konulan ideal tipler “süreklilik içermezler.” Nedeni ise toplumun sürekli bir değişim içinde olması ve buna bağlı olarak da bu konuları ele alanların da farklılaşmalarıdır.³⁹³ Weber için iki tür anlama kaynağı vardır. Biri “rasyonel anlama,” diğeri de “kendinde hissederek yaşanmışlık”tır. Yaşanan, yaşanmakta olanı anlamın bir yolu, buna göre rasyonel olarak anlamaktır.³⁹⁴ “Weber’in amacı, her kişinin kendi davranışına verdiği anlamı kavramaktır.”³⁹⁵ Çalışma açısından bu davranışı anlama, birey üzerinden “toplumsal davranışın anlaşılır” olmasına neden olmasındır.

Diğeri bir noktada, “ilişkideki yanlardan her birinin öbürlerinin ortalama ya da yaklaşık olarak uyacağını beklediği ve kendi etkinliklerini de (ortalama ya da yaklaşık olarak) uydurdukları “özdeyişler” biçiminde anlatıma kavuşabilir.”³⁹⁶

Toplumsal ilişkide diğeri bir unsur da, “karşılıklı olarak girişilen bir antlaşma üzerine dayalı olabilir.”³⁹⁷ Bu da ilişkiye girenlerin birbirlerine nasıl bir söz verdikleri anlamına gelir. Yerelde yönetici bu ilişki örneğinin açık belirleyici örneği olarak görülebilmektedir.

Weber açısından insanlar arasında gerçekleşen “her tür ilişki toplumsal nitelik taşıma”yabilir. Ona göre, “bireyin yalnız başkasının davranışına göre anlamlı bir biçimde yönlendirdiği etkinlik toplumsaldır.”³⁹⁸ Bu nokta şu açıdan önemlidir. Yerel yönetici, toplumsal etkinlik olarak bir bisiklet yolu açmayı düşündüğünde, bu eylemi gerçekleştirenlerin birbirlerine karşı gerçekleştirecekleri olumlu ya da olumsuz davranışların önceden belirlenmesi çalışması toplumsal bir etkinliktir. İki bisiklet sürücüsünü örnek veren Weber’in ifadesiyle, “başkasına çarpmaktan ve onun yol açacağı

³⁹³ Taş (2011): 118.

³⁹⁴ Taş (2011): 114.

³⁹⁵ Taş (2011): 111.

³⁹⁶ Weber (1995): 51.

³⁹⁷ Weber (1995): 51.

³⁹⁸ Weber (1995): 41.

yaralanmalara, incitici sözlere, kavgalara ya da dostça uzlaşmalara neden olmaktan sakınma çabası bir toplumsal etkinliktir.”³⁹⁹

2.2. LİDERLİK TÜRLERİ

2.2.1. Dönüştürücü ya da Dönüşümcü Liderlik

Dönüştürücü liderlik kuramı ilk kez 1978’de siyaset bilimci James McGregor Burns tarafından ortaya atılmış ve Bass'ın 1985 yılında yazdığı "Liderlik ve Beklentilerin Ötesinde Performans" adlı eser ile önem kazanmıştır. Burns (1978), liderliği etkileşimsel liderlik (transactional leadership) ve dönüştürücü liderlik (transformational leadership) olarak ikiye ayırmıştır. Burns’e göre “etkileşimsel liderlik”te lider ve izleyenler arasında ekonomik ya da politik temele dayalı bir alışveriş vardır. Etkileşimsel liderler “geçmişe bağlı ve geçmişte elde edilen başarıların üstüne koyarak devam etmek isterler.”⁴⁰⁰ Kavram olarak dönüşüm, “biçim değiştirmek ya da başka kalıba sokmak” anlamlarına gelmektedir. Bu da liderin önceki yapıdan farklı ve ani dönüşler ortaya koyması demektir.⁴⁰¹

Lider, bu tanımda bir bütünün parçası görevi alan kişiliktir. O ekibiyle beraber ekonomik, siyasi ve sosyo-psikolojik etkileri değişime bağlı olarak bir ilişki içerisinde olur. Bu tür lider, ekibini ödüllendirir ve sürekli bir diyalog içerisinde dir. Dönüşümcü ve karizmatik lider, ekibini bir ideal etrafında toplama becerisine sahip olarak onlarda olumlu sonuçlar yaratabilir. Bu liderlik tipine biraz ayrıntılı bilgi vereceğiz.

Etkileşimsel liderlikte “bürokratik otoriteye ve örgütteki yasal güce dayanma” ilkesi de söz konusudur. “Dönüştürücü liderlik”te ise, tarafların birbirine uzun süreli ve psikolojik olarak bağlanması, liderin izleyenlerinin inanç, değer ve ihtiyaçlarını değiştirmesi ve belli bir vizyonu gerçekleştirmek üzere birlikte hareket etmeleri söz konusudur.⁴⁰² Dönüştürücü liderlik, amaç olarak çevresindeki insanların “değer, inanç ve gereksinimlerini değiştirme temeline” dayanırken, etkileşimsel liderler, yetkilerini çalışanları ödüllendirmeyi, daha çok çaba göstermeleri için para ve statü verme biçiminde

³⁹⁹ Weber (1995): 41.

⁴⁰⁰ Tetik (2014): 269.

⁴⁰¹ Güney (2012): 403.

⁴⁰² Tetik (2014): 269.

kullanırken, dönüştürücü liderler izleyenlerine bir görevin olduğunu ilham ettirme ve bir düşü veya vizyona yöneltme ve yönlendirmeye çaba sarf ederler.⁴⁰³

Bass, 1985 yılında geliştirdiği ölçekte “dönüşümcü ve etkileşimci liderlik kavramları karizma, ilham verme, zihinsel teşvik, bireysel düzeyde ilgi, koşullu ödül, istisnalarla yönetim ve özgür bırakıcı liderlik olmak üzere yedi boyutta toplamıştır.” Bu tanımlamada “karizma/ilham verme, zihinsel teşvik ve bireysel düzeyde ilgi boyutları dönüşümcü liderlik, koşullu ödül ve istisnalarla yönetim etkileşimci liderlik başlıkları altında ifade edilmiştir. Özgür bırakıcı liderlik boyutu, farklı bir liderlik yaklaşımı olarak ele alınmıştır.”⁴⁰⁴

Bass tarafından ortaya konulan “entelektüel, teşvik,” “ilham verme” “bireysel ilgi gibi birbirini tamamlayan adı geçen özellikler liderin “izleyicilerin gereksinimlerini doğru teşhis ederek yeniden konumlandığı durumlarda liderin rol model olması”nı sağlayan özelliklerdir. Buna göre, dönüştürücü liderlikte, lider durağan ve yaşanan durum ve olaylardan uzak bir tanımlama adını alan biri değildir. Entelektüel bir ekip tarafından lider sürekli desteklenen biridir. “Entelektüel teşvik,” lider kişiliğın çevresinde olanlar değil, onu takip edenler de dâhil “merak ve ilgi alanlarını genişletmesi” gereklidir. Lider astlarını işlerin şu anki yapılış biçimlerini, işlemleri, eylemleri, kendi düşünce ve değerlerini, kurumun ve liderin düşünmesini yönlendiren değerleri sorgulamaya teşvik eder. İhtiyaçlar ve durumlar burada sürekli aktiftir.⁴⁰⁵

Bass’a göre dönüşümcü liderlik, süreci insanların zihninde ideal olarak tanımladıkları liderin davranış tipini yansıtmaktadır. Dönüşümcü liderler herkes tarafından kabul edilmiş normlara karşı çıkan, karar verirken risk almaya istekli olan ve kendisini bir değişim ajanı olarak var eden kişilerdir. Dönüşümcü liderler, “karar ve eylemlerine yön veren güçlü değer yargılarına sahip olmakta, yaptıkları hatalarından öğrenmeye çalışmakta ve öğrenmeye karşı da sürekli bir adanmışlık göstermektedirler.”⁴⁰⁶ Bass, astları ile ilişkisinde şu konulara dikkat eder:⁴⁰⁷

⁴⁰³ Tetik (2014): 269.

⁴⁰⁴ Arslantaş, C. Cüneyt (2007), “Dönüşümcü Liderliğin Psikolojik Güçlendirme ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi,” Amme İdaresi Dergisi, Ci/t 40 Sayı 4 Aralık 2007, s. 8110, s. 83.

⁴⁰⁵ Tetik (2014): 271.

⁴⁰⁶ Tetik (2014): 270.

⁴⁰⁷ Güney (2012): 406.

1. “Astlarını belirlenen hedefler ve paylaşılan değerler konusunda yeterli seviyede bilgilendirir.
2. Takım ve örgütlerin amaçlarını astların amaçlarından daha öncelikli hale getirir.
3. Astlarını yüksek hedefler koymaya teşvik ederler.”

Dönüşümcü liderliğin en belirgin özelliği izleyicilerinin davranışlar üzerinde etkisinin olmasıdır. Bunun sonucu olarak izleyiciler, liderine güven duymakta, sadakat göstermekte ve kendilerinden beklenenden daha fazlasını verme eğiliminde olmaktadır.⁴⁰⁸

Dönüşümcü lider çalışanlarıyla sürekli diyalog içinde olan lider tipidir. Onlara bir takım yol göstermelerde bulunur ve onlarla fikişsel birlik sağlamaya çalışır. Bireyler kendi ilgi ve çıkarlarını aşarak grubun çıkarlarına öncelik verirler. Dönüşümcü lider “izleyicinin ya da potansiyel izleyicinin var olan bir eğilimini, ihtiyacını, isteğini fark eder ve bu ihtiyacı izleyiciyi güdülemek için kullanır, izleyicinin ihtiyaç ve isteklerine hitap ederek harekete geçmesini sağlar.”⁴⁰⁹

Dönüşümcü liderin özelliklerinden karizma ilham verme boyutu, liderin izleyicilerini hareketlendiren bir vizyon belirlemesini ve etik açıdan örnek olmasını ifade eder. Dönüşümcü liderin özelliklerinden zihinsel teşvik boyutu, liderin izleyicilerini yöntemleri sorgulamalar için teşvik etmesini vurgular. Lider, “izleyicilerini yenilikçi ve yaratıcı olmaya teşvik eder,” “sorgulama ve problem çözme üzerinde önemle durur” ve takipçilerini “özgürce düşünmeye, kendi görüş ve düşüncelerini sorgulamaya teşvik eder.” Ayrıca bu lider tipi, çevresindekilere “öğrenme fırsatları yaratarak sorunlara kendi çözümlerini üretmelerini sağlar.”⁴¹⁰

Dönüşümcü lider, “İdealleştirilmiş etki”ye sahiptir. “idealleştirilmiş etki karizmadan farklı olarak liderin izleyenleri ile etkileşimde bir vizyon oluşturma ve misyon belirleme davranışlarını içerir. Burada liderin etkisi, özellikleri ve davranışları izleyenleri tarafından idealleştirilmiştir. Bu nedenle idealleştirilmiş etki davranış olarak idealleştirilmiş etki ve atfedilen idealleştirilmiş etki olarak iki ayrı alt boyutta ele

⁴⁰⁸ Arslantaş, C. Cüneyt (2007), “Dönüşümcü Liderliğin Psikolojik Güçlendirme ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi,” *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 40 Sayı 4 Aralık 2007, s. 8110, s. 82

⁴⁰⁹ Karip, Emin (1998) “Dönüşümcü Liderlik,” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Cilt: 4, sayı. 4, s. 446.

⁴¹⁰ Arslantaş (2007): 83.

alınabilir. İkinci olarak “telkinle güdüleme”de bulunur. O bu yolla “sembolleri, sloganları ve basit duygusal öğeleri kullanarak güçlü bir ortak amaç duygusu oluşturur.” Üçüncü olarak, “entelektüel Uyarım” sağlar. Lider problemlerin çözümünde farklı yaklaşımları teşvik eder ve astların farklılıklar konusunda görüşlerini açıklamaları için gerekli ortam ve koşulları sağlar. Böylece lider örgütün entelektüel, yenilikçi ve daha iyi için değişimci kapasitesini atıl kalmaktan kurtararak aktif konuma getirir.” diğer bir özellik de “Bireysel Destek”tir. Lider astların bireysel gereksinmelerini dikkate alır ve astların temel gereksinmelerinden daha üst düzeyde gereksinmelerini karşılamak için çaba gösterir”.⁴¹¹

David Hughes, dönüştürücü liderliği "bir vizyon yaratma, bu vizyon doğrultusunda örgütü harekete geçirme ve yeni eğilimlerin sürekliliğini sağlamak için; teknik, politik ve kültürel sistemleri değiştirmek yoluyla örgütü yeni eğilimlerin gereklerine göre düzenleme süreci” biçiminde tanımlamıştır.⁴¹²

Bir kişinin etkin bir etkileme gücüne sahip olması olarak liderlik, karşıdaki insanı ya da insanları “etkili dinleme diline” sahip olmakla gerçekleştirir. Etkili dinleme diline sahip olma, iletmek istediğiniz mesajla doğrudan bağlantılıdır. Önemli nokta dinlerken iletişim kurduğunuzu bilmenizdir.⁴¹³

Literatürde dönüştürücü liderlik şu boyutlarda tanımlanır. Buna göre lider;⁴¹⁴

1. “Bir vizyon belirler ve geliştirir.
2. Grup hedeflerinin kabulünü güçlendirir.
3. Çalışanlarına karşı saygılı olmaya ve onların duygu ve ihtiyaçlarıyla ilgilenerek onlara bireysel destek sağlar.
4. Yeni düşüncelere yönlendirmek için “entelektüel uyarım”da bulunur.
5. Davranış modelleri oluşturur.
6. Çalışanların kalite, mükemmellik ve yüksek performans beklentilerini karşılayacak davranışlar gösterir.”

⁴¹¹ Karip (2007): 83.

⁴¹² Tetik (2014): 270.

⁴¹³ Robertson, A. K (2002), Etkili Dinleme (Çev. E. Sabri Yarmalı) İstanbul: Hayat, s. 25.

⁴¹⁴ Yılmaz, Recep, A. Şahin (2014): 10.

Dönüşümcü liderlik için çalışanların beklentilerin üstünde performans göstermeleri ve kendi potansiyellerini aşmaları önemlidir. Bu da lidere güveni sağlar, iş tatminlerini artırır ve örgütsel vatandaşlık davranışlarını pekiştirir.”⁴¹⁵

Dönüştürücü liderlik davranışının özelliği olan ilham verme boyutuyla, semboller aracılığıyla izleyenlerine iletmesidir. İlham verme boyutuyla liderler, “izleyenlerinden kapasiteleri üzerinde performans elde etmektedir.” İlham verme boyutuyla, lider, izleyenlerine hedeflere giden yolları gösterir. Dönüştürücü lider, izleyenlerine yüksek beklentiler aşılır ve önemli amaçları açık ve basit şekilde anlatır. İzleyenler bu lidere güvenir, ona bağlanırlar.

Diğer bir dürtü de, liderde olgu olarak izleyenleri ile birebir ilişki kurması, izleyenlerini yetiştirmeye ve geliştirmeye zaman harcaması ve onlara farklı beklentileri olan bireyler olarak davranabilmesi yeteneği olarak “bireysel ilgi” boyutudur. Lider, izleyenleri yalnızca grubun bir üyesi olarak değil, aynı zamanda bir birey olarak görür. İzleyenlerin kaygılarını dinler ve ilgi gösterir. “Bireysel ilginin temelini, her bireyin farklı ihtiyaçları olduğu ve bu ihtiyaçların da zamanla değişebileceği veya liderin etkisiyle değiştirilebileceği düşüncesi oluşturmaktadır.”⁴¹⁶

2.2.2. Karizmatik Lider ve Karizmatik Otorite

Bu tip lider, özgüven sahibi, cesaretli, çalışanları üzerinde hayranlık uyandıran, ikna kabiliyeti ve motive etme gücü yüksek biridir.⁴¹⁷ Bu tür yetke, geleneksel otoritenin olduğu tarihsel süreç içinde ele alınmaz. Karizmatik otorite, meşruluğunu lider kişinin kişisel özelliklerinden, kutsallığından, kahramanlık gücünden alır. Toplumun meşruluğunu kabul ettiği karizmatik lidere olan bağlılığı tamdır. Bu bağlılık gelenekler ile karşıtlık oluşturabilir. Lidere olan bağlılıkta esas unsur karizmatik otoritenin olağanüstü kişisel özelliklerine olan inancın yüksek olmasıdır. Karizmatik otorite tipinin ortaya çıkmasında toplumsal koşullar önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle toplumun içine düştüğü kriz ve kargaşa dönemlerinde karizmatik otorite, toplumun kendisi tarafından yaratılır. Karizmatik liderlerde aranan özellikler, o liderin sosyal statü ve mesleki

⁴¹⁵ Arslantaş (2007): 86.

⁴¹⁶ Tetik (2014): 271-2.

⁴¹⁷ Önen (2015): 47.

uzmanlık bilgisi ile ilgili değildir. Toplumun karizmatik liderden beklediği en önemli şeylerden biri kendilerine olan bağlılığın derecesidir. Bu liderin özelliklerine ve doğuş öyküsüne Weber’den hareketle ayrıntılı yer vereceğiz.

Günümüzde fazlaca kullanılan “karizma” kavramı, daha çok politik güç ve gösteri niteliğinde fazlaca kullanılmaktadır. Bunun arka planını ortaya koymak için Weber’e başvuruda bulunacağız. Karizmatik egemenliğin kurucu unsuru olarak karizmatik kimlik *Weber’in Ekonomi ve Toplum*’ adlı Türkçeye de iki cilt olarak çevrilen kitabında, “Karizma ve Dönüşümü” adlı bölümde, karizmatik otoritenin sosyolojik niteliğini daha ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır.

Weber’e göre karizma, “iktidarı ve gücü meşrulaştırma yollarından biridir.”⁴¹⁸ Köken olarak ise tanımlama çok eskilere dayanır. İnsanlığın yönetsel tarihinde yaşanan bazı olağanüstü durumlar ve olaylar, “profesyonel” anlamda yöneticiler ya da liderler ortaya çıkarmaz. Bunalım anlarında ortaya çıkan bu lider tipi “Doğal lider” adıyla öne çıkar. Bu liderler “doğüstü sayılan bedensel ve zihinsel özel yeteneklere sahip”⁴¹⁹ kişilerdir. Tanımlanacağı şekilde “karizma” kavramı bu anlamı dikkate alınınca “değer-bağımsız anlamda kullanılır.”⁴²⁰ Weber bununla ilgili Homeros’tan Achilles’i, İskandinav efsanelerinde geçen kahramanlardan, Normanlardan örnekler verir.

Karizma “bürokratik örgütlenme”yi, “kariyer,” “maaş,” “teknik yargı” ve hiçbir sabit kurum tanımaz.” Bu açıdan karizma, “kendi kendini belirler ve kendi sınırlarını koyar. Karizma sahibi kaderindeki görevi üstlenir ve misyonu gereği başkalarının kendine itaat etmesini ve onu takip etmesini talep eder.”⁴²¹

Karizma “bireysel bir niteliktir. Bu sahibinin misyonunun ve gücünün harici bir düzen tarafından değil içeriden niteliksel olarak sınırlandırıldığını ima eder – normal olarak, misyon yerel, etnik, sosyal, siyasal, mesleki ya da başka bir başka gruba yöneliktir ve bu limitlerini bu grupların sınırlarında da bulduğu anlamına gelir.”⁴²²

⁴¹⁸ Yılmaz, Recep , A. Şahin (2014), Liderlik ve Çağdaş Boyutları, ed., Gürel, Pınar Altıok, Recep Yılmaz, İstanbul: Derin, s. 2.

⁴¹⁹ Weber, Max (2012), Ekonomi ve Toplum 2 (Çev. Latif Boyacı), İstanbul: Yarın, s. 475.

⁴²⁰ Weber (2012): 475.

⁴²¹ Weber (2012): 476.

⁴²² Weber (2012): 477.

Karizma bu dünyadadır, ama “paraya sahip olmaktan ve onu kazanmaktan iğrenir.” Buna rağmen “değer bağımsız anlamı içerisinde usta bir korsan karizmatik bir yönetici olabilir ve karizmatik kahramanlar yağmanın –özellikle de paranın peşindedir.”⁴²³ Karizma mistik bir tavır sergiler ve bu dünyayı boş ve değersiz görür.

Karizmatik egemenlik, bir bağlanma ve bağlılık seremonileri içerir. Buna göre karizma, çok farklı alanlar yaratan bir tanımlaya dönüştürülebilir. Weberci açılımın ardından bu konuda farklı karizma tanımlarına ve onun etkin itici güç rolüne işaret etmek yararlı olacaktır.

Karizma “liderin izleyenlerinde hayranlık, saygı ve bağlılık oluşturması ve kolektif bir misyonun önemini sık sık vurgulaması boyutudur.” Karizma bu açıdan bir misyonun temsilcisidir. O bir “amaç duygusuna sahip olmanın önemini vurgulaması, kararların ahlaki ve etik sonuçlarını dikkate alması ve ortak bir misyon duygusuna sahip olmanın önemini vurgulaması gibi davranışları içerir.”⁴²⁴

2.2.3.Lider Olarak Başkan ya da Seçimle İş Başına Gelmiş Lider (Elected Leadership)

1960’larda politik alanda tartışılan konulardan biri de seçilmiş liderlerin güç ve yetkileri üzerine tartışmalardır. Birçok yöneticinin yetkilerini tam olarak kullanamamasından şikâyet ettiği bilinmektedir. Buradan hareketle “seçilmiş lider ihtiyacı” bir tartışma konusu haline gelmiştir. Seçilmiş lider, kendi özel bakış açısından “en arzulanabilir olan ile akla yakın” olanı ortaya koymaya çalışmanın olası çözümlerini aramalıdır. Seçilmiş liderin temel özelliği “verimli bir yönetim anlayışına odaklanmanın yollarını aramaya vaktini ayrılması gerekmektedir.”⁴²⁵

Seçilmiş kişi olarak belediye başkanı, belediye yönetiminin başı ve temsilcisi ve yürütme organıdır. Başkanın yetkileri özet olarak şunlardır:⁴²⁶

⁴²³ Weber (2011): 477.

⁴²⁴ Tetik (2014): 270.

⁴²⁵ Pealy, Dorothee Strauss (1958), “The Need for Elected Leadership,” Public Administration Review, Vol. 18, No. 3 (summer 1958), s. 214-16.

⁴²⁶ Derdiman, R. Cengiz (2005), Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler, İstanbul: Aktüel, s. 53.

- 1- “Belediye teşkilatının en üst amiri olarak belediye teşkilatını sevk ve idare etmek, belediyenin hak ve menfaatlerini korumaktır.
- 2- Belediyeyi stratejik plana göre yönetmektir
- 3- Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmektir.
- 4- Belediye personelini atamaktır.
- 5- Şartsız bağışları kabul etmektir.
- 6- Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için önlemler almaktır.”

Prof. Dr. Zerrin Toprak, yerel yönetimlerde başkanın neden önemli bir figür olduğunu şöyle açıklar:⁴²⁷

“Demokratik katılım kurgulamasında, başkanın rolü ve sorumluluğu, halkın tepkilerini doğrudan etkilemektedir. Hizmetlerde etkinlik ve demokratik katılım, sürdürülebilir sağlıklı kent senaryosunun sloganıdır. Ancak hizmetler konusundan daha çok giderek önem kazanan bir diğer konu da sadece halkın hizmetleri algılama biçimi değil, aynı zamanda “devlet yapılanmasının” hizmet etkinliğine yansımalarının analizidir. Halk gerek merkezi gerekse yerel düzeyde kurumların sahip oldukları yetki ve sorumlulukları ayırt etmeksizin “güvenli kent, sağlıklı gıda, eğitim, istihdam, ulaşım ve çevresel koşullar” gibi çeşitli düzeydeki hizmetlerde yaşam kalitesi standartlarına erişmek isterken, idare de kendi yönetim/iktidar ilişkiler ağında sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca gelişmiş demokratik yapılanmalarda, Devlet yönetimi, hangi siyasi yönetim sistemine sahip olursa olsun, vatandaşları ilgilendiren önemli konuların müzakereye çok az konu olması ya da olmaması ve katılımın azlığı ortak idari sorunlar olarak değerlendirilmektedir.”

Başkan, demokratik bir toplumsal yapıda, halkın kamusal alana katkılarını ve onlara yönelik tepkilerini yönlendirmede etkileyici bir güç ve role sahiptir.

Başkan’ın yönetim hizmetlerinde öne çıkarması gerekli iki motto, bir yaratım serüveni üretmede belirleyici temel hareket noktasıdır. Sağlıklı bir şehir ve belediye yönetiminin mottosu olan bu iki ilke “etkinlik ve demokratik katılım”dır. Başkanın birinci yönetim gücü, sergileyeceği hizmetlerle yaratacağı etkinliktir.

⁴²⁷ Toprak, Zerrin (2011), “Yerel Yönetimlerde Başkanın Politik Lider Rolü” İÜHFMC. LXIX, S. 1 2, s. 299-300.

Etkinlik, Türkçe’de kullanıldığı şekilde, “bir işletmenin, bir kurumun belli alandaki eylemi, faaliyet” olmasının yanında daha genel anlamda “insanın çevreyle arasındaki ilişkileri düzenleyen her türlü eylemi”⁴²⁸ tanımlar.

Etkinlik görünür olma durumudur ve bu durumda Başkan yapmış olduğu çalışmalarla özdeşleşerek anılır. Yapılan bir havuz, sosyal tesis, çevre düzenlemesi olarak önceden bilinenden farklı bir aktivite doğrudan yapan ve yaptıran olarak Başkan’ı gösterir. Toprak’ın anlatımıyla etkinlik;

“Rekabet, akılcılık, tarafsızlık ve planlamayı temsil etmektedir. Kent yönetiminde son yıllardaki en önemli gelişme, yönetimi beldeye ait teknik işlerin yerine getirilmesinde politikadan arındırılarak, çağdaş iş teknikleri ve yönetim düzenlemelerinin uygulanmasıdır.”⁴²⁹

Bu tanımlama tam da ekolojist bir başkan tipini var eder. O şehrin sadece peyzaj mimarı değil aynı zamanda varlık kaynağımız olan yeşilin verimli bir şekilde sergilenmesi ve yaşanılır alanlara dönüşmesini de sağlayan kişidir. Buna göre de etkinlik, her bir insan tekinin yaşadığı doğa ya da çevreyle arasındaki bağları estetik duruma getiren ve buna göre kendi yerel şartları içinde bu ilişkileri düzenleyen çeşitli eyleme biçimleri anlamına gelecektir.

İkinci motto ise, Başkanın bir lider olarak halkın “katılım” desteğini yanında bulabileceği bir yöntemle sahip olmasıdır. Toprak’a göre bu katılım, aynı zamanda vatandaşın hizmeti getirenin devlet olduğu bilincine sahip olmasından kaynaklı bir bakış açısına sahip olmalarıdır. Halk için devlet vatandaşlarına “güvenli kent, sağlıklı gıda, eğitim, istihdam, ulaşım ve çevresel koşullar”ı sağlama yolunu açacak olanaklar sunar. Bu konuda vatandaş siyasal parti ayrımı yapılması değil, ilişkilerde “sürdürülebilirliği” sağlamaktır. Sorun olarak ortaya çıkabilecek olan, katılımı halkın etkinliğinin azlığı sorunudur. Çünkü “gelişmiş demokratik yapılanmalarda, Devlet yönetimi, hangi siyasi yönetim sistemine sahip olursa olsun, vatandaşları ilgilendiren önemli konuların

⁴²⁸ Türkçe Sözlük (2011),Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., s. 831.

⁴²⁹ Toprak (2011): 304.

müzakereye çok az konu olması ya da olmaması ve katılımın azlığı ortak idari sorunlar olarak değerlendirilmektedir.”

Başkan, Devlet’i temsil etmektedir ve Devlet’in kurumsallaşmasına ve yapısallaşmasına birinci elden katkı sağlayan kişidir. Başkan sadece yapısal hizmet götüren değildir, tabir uygun olursa, Başkan, şehir içinde yaşayan her bir aile için yeni bir aile üyesidir ve sürekli onların sıkıntı ve dertleriyle doğrudan ilgilenendir.

Toplumsal sıkıntıların aşılması, ekonomik dağılımda yaşanan eşitsizlikler ve benzeri birçok toplumsal sorun yönetimin halk ile iletişimini başarabilen başkan ile mümkün olacaktır. Toprak’ın aktarımıyla, “sorumlulukların paylaşılması” birey olarak vatandaşa hem yerel de dem de dünya düzeyinde “bir sorumluluk yüklenmek” olmalıdır. Toprak şöyle devam etmektedir:⁴³⁰

“Bireylere evrensel demokratik sorumlulukları hatırlatılırken, bağlantılı olarak demokrasiyi geliştirecek kurumsal ve teknik altyapı ile kullanıcılara yönelik stratejiler geliştirilmesi de gerekmektedir. Kamu, özel ve sivil aktörler arasındaki iletişim ve müzakerelerin sağlanması ve her biri için geliştirilecek politika stratejilerinin ana hatlarıyla oluşturulması ve politikaların sürekli gözden geçirilmesi demokratik ülkelerin temel hedefleri olarak benimsenmektedir.”

Demokrasilerin vaz geçilmez unsuru olarak bürokrasi bu sorumlulukların “hatırlatılması”nda aktif rol oynamalıdır. “Demokrasiyi geliştirecek kurumsal ve teknik altyapı ile kullanıcılara yönelik stratejiler geliştirilmesi” zorunlu bir sorumluluk bilinci ve bu bilince göre eyleme durumu var etmelidir. Buna göre her bir Başka, içinde yaşanılan şehrin varlık ilkelerini fizik alt yapıdan başlayarak hizmetini sürekli kılmalıdır. Bu durum, Başkan’ın şehrin tek hakimi ve karar vericisi olması anlamında bir süreklilik değildir. Çünkü Başkan, “kamu, özel ve sivil aktörler arasındaki iletişim ve müzakerelerin sağlanması ve her biri için geliştirilecek politika stratejilerinin ana hatlarıyla oluşturulması ve politikaların sürekli gözden geçirilmesi,” görevinin baş sorumlu kişisidir. O bir anlamda şehir adına varlık gösteren tüm sivil ve kamu kurumları arasındaki bağlantı ve sürekliliği sağlama yeti ve becerisini uygulayabilme becerisinde tek kişidir. Bu “Güçlü Başkan” tanımlamasını olumlayacaktır.

⁴³⁰ Toprak (2011): 300.

Başkan, bir lider olarak içinde bulunduğu kültür ve değerlerin bilincinde olan kişidir. Kültür, “yönetim sürecinin bir değişkeni üzerinde olan bir faktördür.” Bu da liderlik gelişim sürecindeki güç ve etkisini gösterir.⁴³¹ Kısaca söylenirse, başkan ya da lider, “grubun amacını belirleyen grup içi iletişimi sağlayan, yaratıcı, örgütleyici ve düzenleyici kimsedir. Liderlik, insanları belirli amaçlar etrafında toplama ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları etkileyerek harekete geçirme yetenek ve bilgilerin toplamıdır.”⁴³² Buna göre Belediye ve belediye başkanı kültürün çok yönlülüğü içinde kurumsal olanın kültürüne de sahip bir geleneğe ait olmalıdır.

Kişisel imajın belirleyici faktörü kişinin yeteneklerini kendinde ve uygulama alanı bulduğu kurumda gerçekleştirir. Bu açıdan da kurumsal kimlik, başka unsurları beraberinde taşımak zorundadır. Bu unsurlar, “kurumsal kültür” ve “kurumsal felsefe kavramları”dır. Kişisel imaj ile beraber “Kurumsal imaj” iç içe geçen tanımlamalar sunar.⁴³³ Kurumsal imaj görünendir ve inşa edilendir. Bu inşa da kurum kendini bir varlık biçiminde herkese ve her şeye açar.

Kurum Kültürü, Kurum Kimliği ve Kurum Felsefesi bir geleneğin varlığını ve sürekliliğini zorunlu kılar. Ben sınıflandırmayı ayrı bir bağlamda, insan ve içinde yer aldığı kültür bağlamında ele alacağım. Buna göre de her bir tanımlama kendi içinde kendi varoluş öyküsünü taşımak zorunda olacaktır.

2.2.4. Yönetimlerde “Meslek Olarak Siyaset” ve Siyasetçi

Modern dönemde siyasetin ne olduğu sorusu, hemen herkesin cevap verebileceği bir soru olarak kabul görmektedir. Kahvehane sohbetlerinden, evlerde misafir ağırlamalara kadar herkes siyasetin ne olduğuna tanımladığına inanmanın ötesinde, çözümleri de olan konuşmalar yaparlar. İçsel bütünlüğü açısından önce Türkçe sözlükte siyaset ay da politika nasıl tanımlanmakta onu göreceğiz. Hemen ardından bir aforizma gibi okunacak Weber’in siyaset tanımını vereceğim. Ardından da siyaseti bir meslek olarak tanımlayan Weber’in görüşlerine ayrıntılı olarak gireceğiz.

⁴³¹ Güney (2012): 89.

⁴³² Güney (2012): 26.

⁴³³ Bu sınıflandırma için bkz; Demirkol, Nur (2017), Belediyelerde Kurumsal İmaj Algısı Kırkkale Belediyesi’nin Dış Hedef Kitleler Gözündeki İmajı, Selçuk Üniv. SBE, Halkla İlişkiler Tanıtım ABD yayımlanmamış YL Tezi, s. 22 ve devamı.

Türkçe’de siyaset, “Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış” olarak tanımlanmaktadır. Kelime isim olarak politika diye tanımlanmıştır.

Tunus doğumlu Fransız Gaston Bouthoul’a (1896-1980) göre modern devletlerde siyaset, “kuramsal olarak ve ABD bakanlarından birinin ünlü formülü uyarınca, “halkın, halk için, halk tarafından” yönetilmesidir.” Gaston’un diğer bir tanımı da şudur:⁴³⁴

“Gerçekte, yönetim biçimi ne olursa olsun siyaset belirli bazı kişilerce yönetilen, bazı başka kişilerce yürütülen ve büyük çoğunluk tarafından onaylanan, hoş görülen, katlanılan ya da hiç bilinmeyen bir olaydır.”

Weber tanıma biraz gizem ve duygusallık katarak onu bir tutku olayı olarak tanımlar:⁴³⁵

“Siyaset, sert tahtaları tutkuyla, uzaktan bakarak yargılama yetisiyle güçlü, yavaş biçimde delmek demektir. Bütün tarihsel deneyimler, insanın olanaksıza her defasında yeniden uzanmadıkça olanaklı olana erişemeyeceğini doğrular. Gelgelelim bunu yapmak için insan önder olmalı, yalnızca bir önder değil sözcüğün en yalın anlamında kahraman da olmalı. İkisi de olmayanlar umutlar kırılırken bile cesur kalabilen yüreğin dayanıklılığıyla silahlanmalı.”

Weber için siyaset, “sert tahtaları tutkuyla” delmek demektir. Nedir onu bu kadar çetin yapan şey? Kavramın genişliği onun bu çetinliğinden gelir. Onun anlamının genişliği “her türde bağımsız önderlik edici etkinliği kuşatır.”⁴³⁶ Weber kavramı o kadar geniş tutar ki, “bir köy ya da kent topluluğunun eğitim politikasından, gönüllüler derneği başkanının yönetim politikasından,” hatta daha ilginç olanı “kocasına yol göstermeye çalışan sağduyulu bir eşin politikasından bile söz edilebilir.”⁴³⁷

Kavramı bu genel anlam çokluğunda sıyırarak konuşursak, siyaset, “siyasal birliğin, dolayısıyla bugün bir devletin yönetilmesini ya da yönetiminin etkilenmesi”nden⁴³⁸ söz edilir. Tanım içinde yer alan “siyasal birlik,” “devlet” ifadeleri de tanıma muhtaçtır. Siyasal birlik bir “ödevler” bütünüdür ve devlet de “her siyasal

⁴³⁴ Bouthoul, Gaston (1975), *Siyaset Sosyolojisi* (Çev. Selahattin Yıldırım) İstanbul: Gelişim Yay., s.

⁴³⁵ Weber, Max (2017), *Meslek Olarak Siyaset*, (Çev. Levent Özşar), İstanbul: Biblos, 90.

⁴³⁶ Weber (2017): 5.

⁴³⁷ Weber (2017): 5.

⁴³⁸ Weber (2017): 5-6.

birlikteki gibi ona özgü bir araç bakımından, açıkçası fiziksel güç ya da zor kullanma bakımından tanımlanabilir.”⁴³⁹ Buna göre de siyaset, “devletlerarasındaki ya da devlet içindeki gruplar arasındaki erki paylaşma uğraşının ya da erk dağılımını etkilemenin aracı demektir.”⁴⁴⁰

Siyaset siyasetçiyle gerçekleştirilir. Buna göre de siyaset yapanlar, bir ideal uğruna ya da bencil ve çıkarıcı amaçlara ulaşmak için siyaseti bir araç olarak kullanacaktır. Bu araç ile “erk elde etmeye çalışır, ya da ‘erk uğruna erk’ elde etmek, başka deyişle erkin verdiği saygınlık duygusunun tadını çıkarma”yı hedefler.⁴⁴¹

Araç ile bir amaca yönelmeyi “meşrulaştırma”nın iç ve dış haklı kılma temelleri vardır. Bu meşrulaştırmanın “iç haklı kılma” temelleri üç tanedir. İlki, “bengi dünün yetkesi”dir. Bu geleneğin baskın izidir. Bu “geleneksel egemenlik,” her şeyin normal karşılandığı “düşünsel boyun eğme tutumu aracılığıyla” kutsanır. İkinci olarak ise karizma yetkesi gelir. Burada “Tanrı vergisi bir yetenek” söz konusudur. Bu safha bir kişinin kendisini adama safhasıdır. Weber’in ifadeleriyle bu “yalvacın ya da –siyaset alanında- seçilmiş savaş beyinin, halkın üzerinde uzlaştığı yöneticinin, büyük demagogun ya da siyasal parti önderinin sergilediği ‘karizmatik’ egemenliktir.”⁴⁴²

Üçüncü tür egemenlik ise “yasallık aracılığıyla” gerçekleşen, yani “yasal statünün, ussal olarak yaratılmış kurallara dayalı nesnel ‘yetkinin’ geçerliliğine inanç aracılığıyla” gerçekleşen egemenlik türüdür. Bu durumda da “yasal yükümlülükleri yerine getirme bakımından da boyun eğme beklenir.”⁴⁴³

2.2.5. Geleneksel Otorite Tanımı Altında Geleneksel Liderlik

Weber’e göre, bu otorite türünün kökeni geleneklerdir. “Anımsanmayacak ölçüde eskiden beri geçerli olan”a ait olan yetke ya da otoritedir. Liderin yönetimi geleneklere göre, ahlaki ya da o geleneğin tanımladığı rollere göre gerçekleşir. Liderin altında yer alanlar hiyerarşik bir sıralamanın görevlileri değil, lidere ait birer nesne varlıklardır.

⁴³⁹ Weber (2017): 6.

⁴⁴⁰ Weber (2017): 7.

⁴⁴¹ Weber (2017): 7.

⁴⁴² Weber (2017): 8.

⁴⁴³ Weber (2017): 8.

2.2.6. Yasalara, Rasyonel Olarak Yaratılmış Kurallara Dayandırılmış Yetke/Otorite

Bu otorite tipinin meşruluğu akılcı ilkelere göre oluşturulmuş kanunlara dayanmaktadır. Geleneksel ve karizmatik otorite tipinden farklı olarak, insanların bu otorite tipine itaat etmelerinin nedeni kanunların üstünlüğüne olan inançlarıdır. Yasal ussal otorite tipinde liderler ve bürokratlar kendi güçlerini kanunların sınırları ve bu kanunların belirlediği kurallar çerçevesinde uygulamaktadırlar. Yasal-ussal otorite tipinin yönetim (örgüt) aygıtı bürokrasidir. Liderler ve bürokratlar halkın hizmetkârı olarak görülmektedir. Geleneksel otorite tipinde olduğu gibi liderlere tanrısal ve kutsal anlam yüklenmez. Tam tersine emir verme yetkisine sahip kişiler rasyonel kurallar çerçevesinde davrandıkları sürece meşru sayılırlar. Bu otorite tipinde insanlar, aslında liderlere değil kurallara itaat etmiş olurlar. Emretme gücüne sahip insanlar buldukları konuma yasalarca düzenlenen kurallara göre atanmaktadır veya kanuni usullere göre atanırlar. Atandıkları makamlar geçicidir ve o makamlara sahip olamazlar. Sonuç olarak yasal-ussal otorite tipi gücünü ve meşruiyetini kanunların üstünlüğünden almaktadır. Weber'e göre yasal-ussal otorite tipi, çeşitli yapısal biçimlerde ortaya çıkabilir. Ancak Weber yasal-ussal otoritenin en çok bürokrasi olarak tanımlanan yapısal biçimi ile ilgilenmiştir. Nitekim ona göre bürokrasi yasal otorite kullanımının en saf tipidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALAN BULGULARI VE ANALİZİ

3.1. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA

Çalışmada 1999, 2004, 2009 ve 2014 yıllarında yapılmış olan Isparta ilindeki yerel seçim sonuçları temel alındığı üzere, bu seçimlerin belediye başkanı aday faktörü açısından irdelenmesi önemlidir. Aşağıdaki tablolarda bu yıllarda yapılmış olan yerel seçim sonuçları sonrası alınmış olan belediye başkanlığı seçimi ve belediye meclis üyeliği seçimi oy dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 1. 1999 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim⁴⁴⁴

	Belediye Başkanlığı Seçimi Alınan Oy Sayısı	Belediye Meclis Üyeliği Seçimi Alınan Oy Sayısı
MHP	27.187	26.006
DYP	21.363	19.003
ANAP	6.672	6.500

Tablo 1’de görüldüğü üzere 1999 Yerel Seçimlerinde başkan adaylarının büyük bir etkisi görülmemesine rağmen belediye başkan adaylarının siyasi parti faktörünün önüne geçmiş olduğu görülmektedir.

⁴⁴⁴<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1999/BelediyeBaskanligi/Pdf/1999MahalliBelediyeBsk-isparta.pdf>, <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1999/BelediyeMeclis/Pdf/1999MahalliBelediyeMeclis-isparta.pdf>, Erişim: 23.03.2018.

Tablo 2. 2004 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları⁴⁴⁵

	Belediye Başkanlığı Seçimi Alınan Oy Sayısı	Belediye Meclis Üyeliği Seçimi Alınan Oy Sayısı
AKP	37.627	36.718
MHP	26.128	23.418
DYP	4.478	6.458

Tablo 2’de ise belediye başkanlığını kazananın siyasi parti faktörünün önüne geçmiş olduğu görülse de durum 1999’da yapılan seçim sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak seçimi kaybetmiş olan ikinci sırada yer alan parti adayının belediye meclis üyeliğinde alınan oya göre çok daha yüksek bir oy aldığı görülmektedir. Burada görülen adayın olumlu bir etkisi olduğu ancak seçimi kazanmaya yeterli oyu alamadığı görülmektedir.

Tablo 3. 2009 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları⁴⁴⁶

	Belediye Başkanlığı Seçimi Alınan Oy Sayısı	Belediye Meclis Üyeliği Seçimi Alınan Oy Sayısı
MHP	40.578	37.088
AKP	33.385	33.384
DP	17.919	16.330

Tablo 3 ve Tablo 4’te görüldüğü üzere 1999 ve 2004 seçimlerinde MHP’den aday olan belediye başkanının ciddi bir şekilde oy arttırdığı görülmektedir. Isparta il merkezi mahallelerinden almış olduğu oyların yaklaşık olarak iki kat arttığı görülmektedir. Daha önceki seçimlerde olduğu gibi 2009 ve 2014 yıllarında yapılmış olan yerel seçimlerde

⁴⁴⁵ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/2004/BelediyeBaskanligi/Pdf/2004MahalliBelediyeBsk-isparta.pdf>, <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/2004/BelediyeMeclis/Pdf/2004MahalliBelediyeMeclis-isparta.pdf>, Erişim: 23.03.2018.

⁴⁴⁶

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=2009&belediyeid=128480, https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_bm_secimsonuclari.php?yil=2009&belediyeid=128480, Erişim: 23.03.2018.

belediye başkan adayı olarak siyasi parti faktörünün önüne geçmiş ve belediye meclis üyeliği seçiminde alınan oylardan daha fazla oy aldığı görülmüştür.

Tablo 4. 2014 Yılı Isparta İl Merkezi Yerel Seçim Sonuçları⁴⁴⁷

	Belediye Başkanlığı Seçimi Alınan Oy Sayısı	Belediye Meclis Üyeliği Seçimi Alınan Oy Sayısı
MHP	54.254	49.386
AKP	48.695	48.293
CHP	12.164	14.574

Yerel seçim sonuçları ışığı altında bakıldığında Isparta merkezinde belediye başkan adaylarının seçmen tarafından siyasi partilerin önüne geçtiği görülmektedir. Adayların etkisinin ne ölçüde yüksek olduğunu görmek için Tablo 5’te görülmekte olan 2011 ve 2015 genel seçim sonuçlarına bakıldığında; belediye başkanlığını kazanmış olmasına rağmen MHP’nin yerel seçimlerin yanında ciddi bir oy kaybı olduğu görülmektedir. Yani belediye başkanlığı seçimlerinde seçmen tercihini siyasi parti yerine aday üzerine yapmıştır. Burada Isparta il merkezinde adayın ne denli etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 5. 2011 ve 2015 Isparta İl Merkezi Genel Seçim Sonuçları⁴⁴⁸

	2011 Yılında Alınan Oy Sayısı	2015 Yılında Alınan Oy Sayısı
AKP	71.805	76.534
CHP	27.509	29.348
MHP	23.536	29.955

⁴⁴⁷ https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?belediyeid=128480,
https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_bm_secimsonuclari.php?belediyeid=128480, Erişim: 23.03.2018.

⁴⁴⁸ <https://secim.haberler.com/2015/ispata-merkez-secim-sonuclari/>, <https://secim.haberler.com/2011/ispata-merkez-secim-sonuclari/>, Erişim: 23.03.2018.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

Kamu Yönetiminin temel konuları arasında yerel yönetimler ve onlarla ilgili doğrudan ya da dolaylı sorunlar yer alır. İnsanın içinde yaşadığı kent ve onun yönetim biçimi tanımlaması bir yana, kentin demokratik ilkeler çerçevesinden ele alınıp yönetsel bir oluşum sergilemesinin incelenmesi kaçınılmazdır. Kent yönetimi olarak öne çıkan belediye yönetimlerinde, belediye başkanı özellikle doğrudan halk tarafından seçilmeye başlandığı 1963'ten bu yana daha fazla önem kazanmıştır. Bu nedenle, belediye başkanlığı seçimleri yerel yönetim seçimlerinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Benzer biçimde, belediye yönetiminde de belediye başkanları hem belediyenin yöneticisi hem de yerel lider olarak önemli bir konuma sahiptir.

Yerel yönetimler ve özellikle belediye başkanlığı söz konusu olduğunda yöneticinin tanımı ve işlevi ile liderliği ayrı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da yerel yönetimlerin yönetici formunda lider özelliğini, yani lider olarak belediye başkanının yerini, önemini ve seçmen üzerindeki etkisini araştırmayı gerekli kılmaktadır. Politikanın bir tür meslek olması şeklindeki olgusal yorumuyla Weber ufuk açıcı fikirler sunmaktadır. Bu çalışma fazlaca kuramsal görünse de temelinde kuramın uygulamayı beraberinde taşıdığını da göstermeyi amaçlamaktadır.

Bir araştırmada kullanılacak olan örneklemin oluşturulmasında temel alınan ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçların genellenmek istendiği insan, olay ya da objelerin bütününe evren olarak ifade edilir.⁴⁴⁹ Hedef evrenden belirli kurallara göre seçilen ve her açıdan seçilmiş olduğu evreni temsil eden daha küçük kümeyle örneklem denir.⁴⁵⁰

Araştırma nitel ve nicel olarak ikiye ayrılıp ilk olarak Isparta Belediye Başkanı Yusuf Ziya Günaydın ile derinlemesine bir görüşme yapıp sorulara vermiş olduğu cevaplar ve bunların analizi araştırmanın nitel kısmını oluşturmuştur. Araştırmanın nicel kısmını ise; anket çalışması oluşturmaktadır. Başkanın seçmen üzerindeki liderlik imajını değerlendirmek için çalışmanın evreni olarak belirlenmiş olan Isparta'nın konum olarak

⁴⁴⁹ Baydar, Gül ve Akçil (2009), Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 79, s. 132.

⁴⁵⁰ Baydar, Gül ve Akçil, 2009:133.

birbirine yakın 25 mahallesini 9 bölgeye ayırıp (1- Anadolu, Modern Evler, Sanayi. 2- Bağlar; Sermet, Piri Mehmet. 3- Ayazmana, Halıkent, Gülevler. 4- Işıkkent, Batıkent, Gülistan. 5-Çünür, Mehmet Töngü. 6- Emre, Keçeci, Dere, Doğancı. 7- İstiklal, Kepeci. 8- Karaağaç, Davraz. 9- Zafer, Fatih, Yedişehitler.) anket çalışması yapılmıştır.

Toplanan tüm veriler teorik bölümde ele alınan konular bağlamında “Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)” programıyla birlikte değerlendirilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.3.1. Nitel Bulgular

1999’dan günümüze kadar dört kez yapılmış olan yerel seçimlerde Isparta merkezinde her seçimde belediye başkanlığına aday olup bunların üçünde başkanlığını kazanan Isparta Belediye Başkanı Yusuf Ziya Günaydın ile görüşme sırasında kendisinin tek başına bu noktaya gelmediğini, bir liderin halkıyla, yanındakilerle birlikte olduğu sürece lider olabileceğini savunuyor.

“Anında cevap olsun tasarlamaya gerek yok içten ve gönülden naklen yayın en güzel ve doğrusudur. Bunun adına da doğallık deriz ben doğallığı seven bir insanım yapmacılıktan da son derece kaçınıyorum onu yapan adama da üzülürüm” (2018).

“Açıkçası toplumda bozulmalar biraz fazla, tabi analar neler doğuruyor çok güzel insanlar var bunları tenzih ederek konuşuyorum. Günümüzde, gelecek tarihte veya geçmiş tarihte dürüstlük kavramını konuşmanın anlamı yok konuşulmaması lazım herkesin dürüst olması gerekir, özellikle siyasette zaten dürüst olması gerekir. Ama buna cevap olarak maalesef diyorum” (2018).

“Lider çok büyük bir kelimedir. Tabi ki lider olup halkı ışığa yönlendirmek bütün halkı toplu olarak bir idealizme sokmak gibi özellikleri vardır. Eğer bu olursa lider kendi başına değil halkıyla beraber kalkınır, büyür. Halk büyütür lideri, liderin gıdası halktır. Tabi bende bunların olmasını isterim. Ben tabi dürüstlük kelimesini pek kullanmak istemiyorum. Liderliğin üniversitesi yok fakültesi yok hiçbir şeyi yok, liderlik sonradan tecrübeyle öğrenilen bir olaydır ama liderliğinde Allah’ın bir lütfu olması gerekiyor yani doğuştan gelmesi gerekiyor. Bu daha da önemli ama böyle bir kabiliyet ortada var ise bunu da tecrübeyle taçlandırıyor o büyük bir lider olabilir. Ama benim şahsım için bunun cevabını verme şansım yok, bunu bir liderin cevap vermesi doğru değil, halkın karar vermesi lazım” (2018).

“Siyasette veya belediye başkanlığında ben kendimi lider olarak görmüyorum. Bir tek olay var bu çok önemli, samimiyet olacak çalışmalarında inancında merhaba derken iş yaparken şantiyede çalışırken projeleri yaparken Rahman ve Rahim olan Allah’ şükür ederken. Samimiyet olacak yoksa hiçbir anlam ifade etmez. Yunus Emre’nin dediği gibi “olduğun gibi görün, görüdüğün gibi ol” sözünün biraz bende olduğunu zannediyorum. Ve bu da benim halkı çok sevmeme hakkında beni sevmesine, benim onlara saygı duyduğum kadar onların da bana saygı duyması güzel oluyor” (2018).

Liderlik olgusu dürüstlük, doğallık, şeffaflık ve birlikte hareket etme ile kazanılır. Kendinizi nasıl bir lider olarak görüyorsunuz soruna vermiş olduğu cevap ile seçmenin anket sorularına vermiş olduğu cevaplar karşılaştırıldığında yukarıda verilmiş olan cevap ile bağlantılı bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

“Siyasette aktif bir rolüm yoktu çünkü girmekte istemiyordum. Benim okuduğum zaman vurmalar kırmalar devriydi, bunlarla demokrasiye ulaşılamaz iyi bir noktaya gelinemez. Ben bunlardan korkaklığımdan değil Allah korusun veren Allah alan da Allah onun için korkaklığın bir anlamı yoktur. Ama bizimde aklımız fikrimiz var bununda kararını biz vermeliyiz, yürüyüşlere toplantılara katılmıyordum bunu bir demokrasi olarak görmüyordum üniversite hayatımda, yumruklar havaya kaldırılıp bağımsız Türkiye diye bağırarak boş şeyler, demokrasiyi ben kalemle çözmek isterim. Benim tavırlarım ve hareketlerime sınıf arkadaşlarım benim onlara duyduğum kadar onlarda bana hala saygılıydılar. 2017’de 42 yıl sonra sınıf arkadaşlarım tamamına yakını ziyaretime Isparta’ya geldiler. Üniversiteye biz okumak için netice almak için gittim, babamın parasını harcıyordum ben orda ve hiçbir problem hiçbir sorun yaşamadan okulumu en iyi dereceyle bitirdim” (2018).

“Öğretim üyesi olmayı denedim kendimi bir yerlere hazırlıyordum. Bir gün ülkenin kaderinde değişiklik olursa o noktada yer alabilir misin diye senin hazır olman lazım. En önemlisi mesleğini en iyi şekilde yerine getirmen gerekir. Öğretim üyeliği için çalışmalar yaptım, vericiliğim olduğu kadar kendimi yetiştirme alıcılığını sağlamak için yaptım. Üniversitelerde vericilik her zaman oluyor ama alıcılık bazen zayıf oluyor. Mesela bizim üniversitemizde bende çalıştım o zaman yöneticilerin hiçbiri kusuruma bakmasın yeteri kadar vericiliğim olmasına rağmen alıcılığım olmayınca ben bu konuda tatmin olmadığımı hissedince yeterli buldum” (2018).

Belediye başkanlığına aday olmak ve başkanlığı kazanmak; yani liderlik vasfının bu noktada geçmişten geldiğini savunan görüşlerde olmasına rağmen gençlik yıllarında başlayan siyasi hareketlere katılmanın ya da katılmamanın göstermiş olduğu bir etki söz konusudur. Belediye başkanı siyasete katılmadığını gençlik yıllarında yapması gerekenin öğrenmek, okumak olduğunu vurgulamıştır.

“Nedenleri var tabi ki. Ama bir şey var 22000 oy alırken ben 27000 oy aldım yani seçimi kaybetmemize rağmen bir yükseliş var. Ama o arada büyük bir rüzgâr esti Anadolu’nun bağrında da yandı kavruldu. Dışardan bir aday geldi Isparta halkımız da kusuruma bakmasın bu lafi söylerken beni de bağışlasınlar ama doğruyu söyleyip de dokuz köyden de kovulmak istemez insan. Yine de olanı söyleyeyim halkım ne dediyse o doğrudur, ama halk AKP hükümetinin adayı kazanırsa Isparta’ya çok daha büyük hizmetler olur bu adam muhalefetteyken bile büyük hizmetler yapıyor dedi. İktidar olursa daha büyük hizmet olur düşüncesiyle orantı kurdular fakat o orantının hiçbir işe yaramadığı görüldü” (2018).

“2009 seçimlerinde hem genel merkez hem de halkımız bizim aday olmamızı istedi bizde razı olduk. Geçmiş dönemde halkımız eldeki avuçtaki pirincin gittiğini öğrendi. Sonra biz tekrar aday olunca 27000’den 56000’e oy misli misline fırladı gitti. Tekrar belediye başkanı olduk. Keşke o dönemde de halkımızın beklentiler karşılansaydı keşke umdukları olsaydı, keşke memleketimizin alt yapısını üst yapısını düzelten onlar olsaydı. Benim derdim Isparta’ya hizmet. Bir başkasının benden iyi yapacağını bileyim şimdi bırakırım öyle bir şey yokta mevzuat gereği bu kadar da açığım. Benim derdim Isparta’ya büyük hizmet yapılması. Büyük hizmet yapılması için de bu dönemde çalışırken daha büyük dev projeler yapmamız gerekir. Biz bütün projelerimizi 18. Maddeden değil kendimiz yapıyoruz. Çünkü başarının sırlarını bir yerden öğrendim ben ve o sırta yürüyorum o sırta çalışıyorum. Şuanda Türkiye’nin en büyük fabrikalarını kuran ve Türkiye’nin 81 vilayetinde üretim ve istihdam yaratan tek belediye Isparta Belediyesidir. Bazen mütevazılık dünyanın en güzel olayı en doğru olayı ama mütevazıyım diye bazı gerçekleri eksik söylersen övünme olur bu övünme değil” (2018).

1999 yılında yapılmış olan yerel seçimleri kazanan Yusuf Ziya Günaydın 2004 yılında seçimi kaybedip daha sonra 2009 yılında tekrardan başkanlığı kazanmıştır. Bu yıllarda yapılmış olan yerel seçim sonuçları yukarıda Tablo 1-23’te bunlar gösterilmiş ve bunun sebebini kendince bu şekilde yorumlamıştır.

“Enteresan bir cevap vereceğim bu model nasıldır diye sorarsanız iki saat daha konuşmamız gerekir. Model olarak aldığım var tabi ki ama sizi şaşırtacak belediye ile ne alakası var diye düşünebilirsiniz. Bu model dünyanın en büyük modeli ve Turhan Feyzioğlu’nun altı profesör arkadaşıyla beraber yazmış olduğu Atatürk Yolu kitabını alırsanız orda bulabilirsiniz ne demek istediğimi. Benim model aldığım kişi Mustafa Kemal Atatürk’tür. O’nun ekonomisi, milli ekonomisi, O’nun görüşü. Atatürk bir dehadır ben O’nun yolunu örnek aldım. Bunu siyasetçilerimizin çoğu bilmiyor. Yap-işlet-devret bunlar hep bana ters gelen şeyler, ben başka metot kullanıyorum” (2018).

“Ben Türkiye’de muhalefet olmanın şansını yaşadım. İktidar hükümetinin belediye başkanı değilim muhalefetim. Az önce dediğim gibi ben Atatürk’ü örnek aldım. Tabi Devlet Bey’de iyi

bir ekonomisttir. Kritik bir şey olursa rahat bir şekilde konuşulabilir. Tabi merkezinde etkisi vardır” (2018).

İnsanların düşüncelerini daha ileri boyutlara taşımak için kendilerine rol model aldıkları birileri vardır. Siyasi liderler geçmişte büyük başarılarla imza atmış ya da kendi dünya görüşüne yakın insanları örnek alırlar. Atatürk, Türk milletini yeniden var eden büyük dâhidir. Örnek aldığımız bir lider var mı diye yöneltilen soruya tüm dünyanın da kabul etmiş olduğu “karizmatik” lider “Mustafa Kemal Atatürk” cevabı verilmiştir.

“Isparta’yı dünya seviyesinde konuşmak istiyorum. Isparta normal bir kent, iki üç yıldır yaşanabilir kentler seviyesinde Türkiye’de ilk sırada. Ama ben bunu normalin üstüne çıkartmaya çalışıyorum bütün projelerimizi bu yönde hazırlıyoruz” (2018).

“Hiçbir zaman sorunsuz bir şey olmaz, sorun bittiyse öbür dünyaya gitmiş oluruz. Tabi ki çok sorun var” (2018).

“Yaşanabilir şehir için başka projelerim vardı. Şu tarihten 2 sene sonra o noktaya gelmeyi planlıyordum, muhalefet olmama rağmen onu da planlamıştım. Hedeften çok önce geldi. Erken gelmesinin sebebi Türkiye’nin şehirleri çok kötü olduğu için ben ön sıraya geçtim” (2018).

“Normal şehirler olsaydı ben ortalarda kalabilirdim. Demek ki Türkiye’imiz şehircilik açısından çok gerilerde demektir. Biz projelerimiz üstünde detaylı çalışıyoruz, Ergenekon müzesinin, Dede Korkut müzesinin temelleri atıldı. Bunların üzerinde bir kadememiz daha var onu paylaşmıyorum henüz. Belki seçime katılırsak, onu da bilemiyorum. Kaderin çizgisinden sapmak istemiyorum” (2018).

Isparta; belediye tarafından yenilikçi çalışmalarla dünya şartlarında bir kent olabilir. Araştırmalara göre ülkemizde yaşanabilir şehirlerarasında üç yıldır ilk sıradadır. Şehir için hazırlanan projeler; halkın daha mutlu ve huzurlu olması, kentin daha yaşanılır duruma getirilmesi için verilmelidir. Isparta’nın temel sorunu nedir diye sorulduğunda ise verdiği cevabın sürekli yenilikçi olunması gerektiği yargısı ortaya çıkıyor.

“Sanırım bütün Isparta Belediyesi personeli beklentilerini benden almış durumdadır. Çünkü ben hak ve adalete çok önem verdiğim için belki de Türkiye’de en iyi maaşları veren Isparta’dır. Onun için personelin beklentisi benden karşılanmıştır. Belki karşılıklı güven olayı vardır inşallah kaybolmaz” (2018).

Halkın ve belediye çalışanlarının belediye başkanına karşı olan güveni ciddi derecede önemlidir. Başkanın “adalet” kavramını çalışanlarına karşı hissettirmesi karşılıklı güvenin oluşumu demektir. Karşılıklı güven ortamında daha verimli ve etkili bir çalışma söz konusudur.

“Açıkçası ben Isparta’yı yaşanabilir şehir yapabiliyorsam, 204 köyümüz var eğer öyle bir değişiklik olursa ben 204 köyüme de mesleğime güvendiğim için büyük bir program proje yaparım ayda yılda bir değil köyleri de yaşanabilir köy yapma programını tasarlarım. Çünkü dünya köy ve kentlerini de göre bilen biriyim, stajyer durumdayken de hep gözlemledim. Böyle bir hizmet önümüze gelirse daha iyi nasıl yapabiliriz diye üstünde çalışırız. İlk göreve geldiğimizde bir kanal projemiz vardı çay boyunu kirden pislikten temizledik 18 ayda, benim böyle bir yapım var köyler birikmiştir bunları tekrar bütünleyip yapma kafamda mevcuttur.

Siyasi mekanizmayı bir kenara koyup hizmet politikasıyla yapmak mümkün. Çünkü programla olacak şey düşünceyle ve bunun için köy şehir gelişimini ve bu kelime çok önemli bilim-ilim-irfan kullanacağız araştırarak bilerek” (2018).

Bilim-ilim-irfan anlayışıyla sürekli gözlem, gelişmenin temel şartıdır. Belediye başkanının vermiş olduğu cevaplardan yola çıkarak bir sonuca varılması gerekirse lider kavramı karşılıklı etkileşim sayesinde güç kazanır.

3.3.2. Nicel Bulgular

3.3.2.1. Demografik Bulgular

Tablo 6. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Cinsiyet	S	%	Medeni Durum	S	%
Kadın	185	32,7	Evli	210	37,2
Erkek	380	67,3	Bekâr	340	60,2
Toplam	565	100	Diğer	15	2,7
			Toplam	565	100
Yaş	S	%	Eğitim Durumu	S	%
18-27	290	51,3	İlkokul	5	0,9
28-35	95	16,8	Lise	50	8,8
36-45	50	8,8	Ön Lisans	65	11,5
46+	130	23,0	Lisans	340	60,2
Toplam	565	100	Yüksek Lisans	90	15,9
			Doktora	15	2,7
			Toplam	565	100
Aylık Gelir	S	%	Oturulan Mahalle	S	%
1000-2000 TL	225	39,8	Anadolu, Modern Evler, Sanayi	80	14,2
2001-5000 TL	260	46,0	Bağlar, Sermet, Piri Mehmet	115	20,4
5001-10000 TL	55	9,7	Ayazmana, Halıkent	25	4,4
10001-+	25	4,4	İşikkent, Batıkent, Gülistan	55	9,7
Toplam	565	100	Çünür, Mehmet Tönge	35	6,2
			Emre, Keçeci, Dere, Doğançı	65	14,5
			İstiklal, Kepeci	55	9,7
			Karaağaç, Davraz	40	7,1
			Zafer, Fatih, Yedişehitler	95	16,8
			Toplam	565	100

Araştırmada; yaş açısından genç yaş grubunda yer alan katılımcılar araştırmaya daha çok ilgi göstermiş ve katılım sağlanmış, eğitim açısından katılımda ise; yüksek eğitim düzeylerine sahip katılımcılar gözlenmiştir. Gelir düzeyi açısından katılım orta gelir seviyesindeki katılımcılardan oluşmuştur.

Tablo 7. Belediye Başkanının Liderliğine Yönelik Sorunların Ölçek Ortalaması

İFADELER	N	ORT	SS
Fiziksel görünüşü olumlu bir etki bırakıyor.	565	2,50	1,04
İlerlemiş yaşına rağmen aktif ve dinamik buluyorum.	565	2,61	1,16
Bir gruba karşı konuşma yaparken çok yetenekli görünmektedir.	565	2,94	1,12
Yüksek Mimar unvanına sahip olması sayesinde daha verimli çalışmalar yapmaktadır.	565	2,55	1,24
Belediye hizmetleri ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	565	2,40	1,03
Şehrin sorunlarına çözüm üretmektedir.	565	2,82	1,27
Söyledikleri ve yaptıkları tutarlıdır.	565	2,68	1,10
Hitabet gücü yüksektir.	565	2,84	1,14
Bir konu hakkında görüşmek için kendisine kolaylıkla ulaşabilirim.	565	3,07	1,16
Demokratik bir kişiliğe sahiptir.	565	2,64	1,07
Örnek olarak gösterilebilecek liderlerden birisidir.	565	3,19	3,11
Ispartalı olması kendisi ve Isparta için avantajdır.	565	2,25	1,08
Isparta'nın sosyal yapısına uygun bir dille iletişim kurar.	565	2,43	1,00
Vizyon sahibidir.	565	2,49	1,02
Belediyenin hedeflerine ulaşması için kişisel fedakârlıkta bulunur.	565	2,76	0,99
Kendine olan güvenini dışarı yansıtır.	565	2,55	0,95
Karşılıklı sevgi ve saygı duygularını geliştirerek insanları etkiler.	565	2,56	0,93
Kendi düşüncelerini ve bunların önemini vurgular.	565	2,31	0,98
Fikirlere, düşüncelere saygı duyar ve önemser.	565	2,75	1,18
Belediye hakkında gerçek ve doğru bilgiler verir.	565	2,53	1,02
Vatandaşa karşı sempattir.	565	2,38	1,05
Sorumluluk sahibi ve güvenilir birisi olarak görünür.	565	2,52	1,09
Projelerini beğeniyorum.	565	2,73	1,20
İdeolojisini beğeniyorum.	565	2,87	1,29
Tüm Ölçek	565	2,64	1,17

Katılımcıların ölçekte yer alan ifadelere katılma dereceleri 1="kesinlikle katılıyorum", 2="katılıyorum", 3="kararsızım", 4="katılmıyorum", 5="kesinlikle katılmıyorum" ifadeleriyle ölçülmüştür.

Isparta Belediye Başkan'ı Yusuf Ziya Günaydın'ın liderlik tarzının halk tarafından nasıl betimlendiğinin ölçülmek istendiği yukarıdaki tabloda yer alan ifadeler

bağlamında, araştırma evreninin Yusuf Ziya Günaydın'a karşı genel eğilimi "katılıyorum" seviyesinde tespit edilmiştir (2,64).

3.3.2.2. Diğer Bulgular

Yapılan anket çalışmasında en yüksek ve en düşük oranları alan göze çarpan bazı sorular bölgelere ayrılmış mahalleler bazında incelendiğinde aşağıdaki bulgular ortaya çıkmıştır.

Tablo 8. Belediye Hizmetleri İle İlgili Yeterli Bilgi ve Beceriye Sahiptir. (%)

Bölge / Mahalle	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Anadolu, Modern Evler, Sanayi	6,3	50	25	6,3	12,5
Bağlar, Sermet, Piri Mehmet	26,1	30,4	26,1	17,4	0
Ayazmana, Halıkent	60	0	20	0	20
Işıkkent, Batıkent, Gülistan	9,1	54,5	27,3	0	9,1
Çünür, Mehmet Tönge	14,3	14,3	42,9	28,6	0
Emre, Keçeci, Dere, Doğancı	7,7	38,5	38,5	7,7	7,7
İstiklal, Kepeci	27,3	54,5	18,2	0	0
Karaağaç, Davraz	25	25	37,5	12,5	0
Zafer, Fatih, Yedişehitler	21,1	42,1	31,6	5,3	0
Toplam	19,5	38,1	29,2	8,8	4,4

Soruların ölçek ortalamaları alındığında 2,4 gibi yüksek bir "katılıyorum" sonucu incelendiğinde Isparta ilinin merkezi olarak kabul edilen mahallelerinde belediye başkanının belediye hizmetleri ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 9. Ispartalı Olması Kendisi ve Isparta İçin Avantajlıdır. (%)

Bölge / Mahalle	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Anadolu, Modern Evler, Sanayi	31,3	37,5	6,3	12,5	12,5
Bağlar, Sermet, Piri Mehmet	21,7	39,1	8,7	17,4	13
Ayazmana, Halikent	20	40	20	0	20
Işikkent, Batıkent, Gülistan	9,1	45,5	45,5	0	9,1
Çünür, Mehmet Tönge	28,6	14,3	42,9	14,3	0
Emre, Keçeci, Dere, Doğancı	23,1	76,9	0	0	0
İstiklal, Kepeci	45,5	45,5	9,1	0	0
Karaağaç, Davraz	12,5	50	25	12,5	0
Zafer, Fatih, Yedişehitler	21,1	52,6	21,1	0	5,3
Toplam	23,9	46	16,8	7,1	6,2

Hemşerilik kavramının etkili olup olmadığının test edilmek istendiği bu soruda özellikle Isparta ilinin eski mahalleleri olarak ifade edilen dışarıdan göç almamış mahalleleri olan Emre, Keçeci, Dere ve Doğancı da bu soruya olumsuz ya da kararsız bir yanıtla karşılanmamıştır. Yani; hemşerilik kavramının seçmenin başkana oy verme eğilimini ciddi bir şekilde etkilediği görülmüştür. Anket içerisinde genel ortalaması “2,25” ile en yüksek değere sahiptir.

Tablo 10. Örnek Olarak Gösterilebilecek Liderlerden Birisidir. (%)

Bölge / Mahalle	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Anadolu, Modern Evler, Sanayi	6,3	12,5	37,5	25	12,5
Bağlar, Sermet, Piri Mehmet	13	21,7	30,4	26,1	8,7
Ayazmana, Halikent	40	20	20	20	0
Işikkent, Batıkent, Gülistan	0	27,3	63,6	9,1	0
Çünür, Mehmet Tönge	0	28,6	28,6	14,3	28,6
Emre, Keçeci, Dere, Doğancı	7,7	38,5	7,7	46,2	0
İstiklal, Kepeci	18,2	9,1	63,6	9,1	0
Karaağaç, Davraz	0	37,5	37,5	25	0
Zafer, Fatih, Yedişehitler	15,8	31,6	36,8	5,3	10,5
Toplam	10,6	23,9	36,3	19,5	8,8

Anket ortalamasının “kararsızım” derecesinde en olumsuz sonuç veren (3,19) sorusuna, hemşerilik faktörünün en çok etkili olduğu mahallelerde belediye başkanı örnek bir lider olarak görülmediği sonucu orta çıkmıştır.

Tablo 11. Bir Konu Hakkında Görüşmek İçin Kendisine Kolaylıkla Ulaşabilirim. (%)

Bölge / Mahalle	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Anadolu, Modern Evler, Sanayi	6,3	12,5	12,5	50	18,7
Bağlar, Sermet, Piri Mehmet	13	8,7	39,1	26,1	13
Ayazmana, Halikent	20	0	20	40	20
Işikkent, Batıkent, Gülistan	0	36,4	54,5	0	9,1
Çünür, Mehmet Tönge	0	28,6	28,6	42,9	28,6
Emre, Keçeci, Dere, Doğancı	7,7	69,2	15,4	0	7,7
İstiklal, Kepeci	9,1	9,1	63,6	9,1	9,1
Karaağaç, Davraz	0	37,5	25	12,5	25
Zafer, Fatih, Yedişehitler	21,1	10,5	21,1	36,8	10,5
Toplam	9,7	22,1	31	24,8	12,4

Her hangi bir bölgede bir lidere ulaşmak genellikle güçlükle sağlanır. Burada da görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir kısmı bu konuda çoğunlukla “kararsızım” cevabını vermiş olsa da “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri daha çok göz önünde bulundurulmuştur.

İl merkezindeki mahallelerden uzaklaştıkça belediye başkanının liderlik tarzına yönelik olumsuz tepkiler görülmektedir. Isparta’yı bu şekilde analiz ettiğimizde en memnun kesimin iç kısımlarda yaşayan katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. “İdeolojisini beğeniyorum” sorusuna verilen cevabın ortalaması 2,87 derecinde “katılıyorum” olarak görülse de sonuçlar arasında olumsuz bir değer olduğu görülmektedir. Isparta ilinde yapılan bu anket çalışmasının katılımcıların siyasi parti yerine şahıslara yöneldiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Seçmenin siyasal katılımının en önemli unsuru, siyasal yaşama ya da adaya karşı ilgili ve bilgili olmasıdır. Bu çalışmanın temel sorusu, Isparta Belediye Başkanı Yusuf Ziya Günaydın'ın partisinin genel seçimlerde geride kalmasına rağmen yerel seçimlerde seçmenin oy verme davranışında bulunurken adayın imaj ve liderlik tarzını oluşturan etmenlerden etkilenme derecesini Isparta ili örneğinde ortaya koymaktı. Bu amaçla Isparta'nın çeşitli mahallelerinde 565 katılımcıya ulaşılarak uygulanan alan araştırması sonuçlarında çalışmada ortaya konulan soru test edilmiştir. Isparta ilinde seçmenin genel olarak yerel seçimlerde siyasal partilerden daha çok adaya yöneldiği görülmüştür. Bununla birlikte seçmenin adaya yönelik bilgi sahibi olması ya da siyasal parti yerine adayı göz önünde bulundurması ve bu durumu seçim sonucu yansıtması 1999 yılından bu güne kadar elde edilmiş olan bulgularda göz önüne serilmektedir.

Max Weber'in karizmatik lider tiplemesinden ortaya çıkarak oluşturulan anket çalışmasında eğilim 2,64 derecesinde "katılıyorum" olarak çıkmasından dolayı Yusuf Ziya Günaydın'ın seçmen tarafından karizmatik bir lider olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yani seçmen adayın halka olan bakış açısına, tutarlılığına, şeffaflığına; yani lider özelliğine göre oy verme eğiliminde bulunmaktadır. Isparta ilinde adayın siyasal parti önüne geçtiğinin görüldüğü ankette bulunan "ideolojisini beğeniyorum" maddesine vermiş olduğu yanıt değeri diğer maddelere göre düşük bulunmuştur. Yani seçmen adayların dünya görüşü yerine kente olan faydasına, liderlik yapıp yapamayacağına göre oy verme eğiliminde bulunmuştur. Aynı zamanda Yusuf Ziya Günaydın ile yapılan görüşmede kendisini halk tarafından sevilen, saygı duyulan biri olarak görmesi, liderlik olgusunun halk ile beraber güçlü olacağını düşünmesi ve örnek aldığı liderin "Mustafa Kemal Atatürk" olarak ifade etmesi kendisini karizmatik bir lider olarak gördüğü varsayımını ortaya çıkarmaktadır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, yerel seçimlere katılan gerek siyasi partiler gerekse adaylar için önemlidir. Siyasi partilerin ve adayların öncelikle seçmeni çok iyi tanımaları ve seçmenin oy verme davranışı üzerinde hangi etkenlerin etkili olduğunu çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte; seçmenin kendileri için daha

çok verimli olabilecek güçlü adayları tercih ettiği aşikârdır. Seçmen davranışını iyi analiz edemeyen siyasal partilerin ve adayların seçim yarışında başarılı olamayacağı ortadadır.

KAYNAKÇA

AKÇAKAYA, M., “Weber’in Bürokrasi Kavramının Bugünü ve Geleceği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı, Aralık, 2016.

AKSEL, İ., “Liderlik Davranışlarının İş Tatminine Etkileri ve Bir Uygulama”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2003.

ARSLAN, A., “1963’ten Günümüze Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi ISSN: 1303-5134 www.insanbilimleri.com Cilt: 4 Sayı: 1, 2007.

BAL, H., “Kent Sosyolojisi”, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002.

BARTOL, M. Kathryn ve David C. MARTIN, Management, First Edition, McGrawHill, New York, 1991.

BAYDAR, M. L., H. Gül ve A. Akçıl, “Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 79, 2009.

BAĞCE, H. E., (2007), “Siyaset ve Demokrasi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme,” Amme İdaresi Dergisi, Cilt. 40, Sayı. 4, Aralık 2007.

BALTAŞ, A., Z. Baltaş, “Stres ve Başa Çıkma Yolları, İstanbul: Remzi Kitabevi”, 1998.

BERGER, J., “Görme Biçimleri” Çev. S. 7, 2014

BERGSON, H., “Madde ve Bellek (Çev. Işık Ergüden)”, Ankara: Dost, 2015.

BOTSFORD, J., “We Must Empower Our Leaders to Make a Difference, President’s Message”, Vol. 66, No. 2, August 1997.

BOUTHOU, G., “Siyaset Sosyolojisi (Çev. Selahattin Yıldırım)” İstanbul: Gelişim Yay, 1975.

BURNS, J. M., “Leadership, Harper&RowPublishers”, Newyork, 1978.

ÇAKIR, Ö., “Profesyonel Yaşamda Kişisel İmaj Ve Sosyal Yaşam Etiketi” 7. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

ÇAĞLA, C., “Amerika’da Demokrasi’ye Giriş, Amerika’da Demokrasi İçinde”, İstanbul: İletişim, 2016.

ÇİFTÇİ, O., “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, TODAİE, Cilt 5 Sayı 6, Kasım 1996.

DEMİRKOL, N., “Belediyelerde Kurumsal İmaj Algısı Kırıkkale Belediyesi’nin Dış Hedef Kitleler Gözündeki İmajı”, Selçuk Ün. SBE, Halkla İlişkiler Tanıtım ABD Yayınlanmamış YL Tezi, 2017.

DERDİMAN, R. C., “Yerel Yönetimler”, İstanbul: Aktüel, 2005.

DURKHEİM, E., “Meslek ahlakı, (Çev. Mehmet Karasan)”, İstanbul: MEB, 1986.

DUVERGER, M., “Politikaya Giriş, (Çev. Samih Tiryakioğlu)”, İstanbul: Varlık, s. 9, 1978.

ELLUL, J., “Sözün Düşüşü (Çev. Hüsamettin Arslan)”, İstanbul: Paradigma, 1998.

EGELİ, H., F. DİRİL, “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik ve Vergilendirme Yetkisi”, Sayıştay Dergisi, Sayı:84/ Ocak-Mart, 2012.

EMİNİ, F. T., “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 16, sayı 2, 2009.

ERTAN, B., “Yerel Yönetim Kavramı”, Çağdaş Yerel Yönetimler cilt. 11, sayı. 1, 2002.

ERYILMAZ, B., “Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime”, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 2008.

ERYILMAZ, B., “Bürokrasi ve Siyaset, Bürokratik Devletten Etkin Yönetime”, Beşinci Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 69, 2013.

FAVA, S. F., “Urbanism in World Perspective: A Reader”, New York: Thomas Y. Crowell Company, 1968.

GİDDENS, A., “Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji (Çev. Ahmet Çiğdem)”, 2. Baskı, Ankara: Vadi, 1996.

GÖKKAYA, Ö., “Örgüt Dönüşümünde Transformasyonel Liderliğin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze, 2005.

GÖKÇE, G., “Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi”, Selçuk ÜNV. SBE Dergisi, s. 59, 2018. Erişim: www.dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/928/869 (13.02.2018).

GÜL, H., “Türkiye’de Yerel Yönetimler”, Ankara: Nobel Yay, 2008.

GÜL, H., H. M. Kiriş, N. Negiz,, İ. Gökdayı,, “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset”, Ankara: Detay, 2014.

GÜLER, B. A., “Yerel Yönetimler Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım”, 3. Baskı, Ankara: İmge, 2006.

GÜNEŞ, İ., “Yerel Yönetimler ve Siyasal Faktörler”, 2018, Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50021> (16.02.2018)

GÜNEY, S., “Liderlik”, Ankara: Nobel, 2012.

HEADY, “Public Administration”, s. 68-72”den aktaran Eryılmaz, B. “Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime”, 3. baskı, İstanbul: Alfa, 2008.

HEYWOOD, A. “Siyaset (Çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, ve diğerleri)”, 4. Baskı, Ankara: Liberte, 2011.

HOLTON, R. J., “Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık (Çev. Ruşen keleş)”, İstanbul: İmge, 1999.

HORNER, M., “Leadership Theory: Past, Present and Future”, Team Performance Management, Vol. 3, No. 4, s. 270-287, 1997.

HUOT, J., “Dünyanın İlk Kentleri, Kentlerin Doğuşu (Çev. Ali Bektaş Girgin)”, Ankara: İmge, 2000.

KARAASLAN, M., “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 16, sayı 2, 2007.

KARAASLAN, M., “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi”, Ankara Üniversitesi, SBE Kamu Hukuku ABD, Yayınlanmamış Doktora tezi, 2007.

KARTAL, S. K., “Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme”, Ankara: Adım Yay, 1992.

KAZANCI, M., “Kamuda ve Özel Kesimde Hakla İlişkiler”, Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.

KELEŞ, R., “Yerinden Yönetim ve Siyaset”, 4. Baskı, İstanbul: Cem Yay, 1992.

KELEŞ, R., “Hizmette Halka Yakınlık (Subsidiarty) İlkesi ve Yerel Yönetimler”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt. 4, sayı. 1, Ocak 1995, s. 4, 1995. Erişim: www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/2bce8c52a753b64_ek.pdf?dergi=cagadas%20Yerel%20Yonetimler%20Dergi (15.02. 2018).

KELEŞ, R., “Kentleşme Politikası”, Ankara: İmge, 1996.

KIRAY, M., “Az gelişmiş Ülkelerde Metropolitanleşme Süreçleri”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul: Tarih Vakfı Yay., s. 99, 1998.

KOÇAK, S. Y., A. Ekşi, “**Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler**”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2010, Sayı:21, ss.295-307, 2010.

KOÇEL, T., “**İşletme Yöneticiliği**”, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003.

LAFOLLETTE, H., “**Kişisel İlişkiler (Çev Ferma Lekesizahn)**”, İstanbul: Ayrıntı, 1996.

MARTİNDALE, D., G. Neuwirth, “**Weber Şehir Modern Kentin Oluşumu İçinde (Çev. Musa Ceylan)**”, İstanbul: Bakış, 2003.

MUTLU, F., “**Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi Anlayışı: Kağıthane (İstanbul) İlçesi Örneği**”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 10, Mart, 2015.

NORTON, A., “**Western European Local Government in Comparative Perspective**”, Local Government in Europe, (ed. Richard Batleyand GerryStoker), London, 1991.

NEGİZ, N., “**Yerelde Kamu Politikalarının Oluşumunda Yönetişim ve Katılımcılık Isparta İncelemesi**”, SDÜ, SBE Dergisi Özel Sayı, 2016.

NEGİZ, N., “**Türk Kamu Yönetimi Anlayışında Sosyal Sorumluluk,Farklı Bakış Açılılarıyla Sosyal Sorumluluk**”, Ed., K. Ören, B. Eser, E. Akman, Ankara: Pelikan Yayınevi, 2012.

ORTAYLI, İ., “**Osmanlı İmparatorluğunda İdari Modernleşme ve Mahalli İdare Alanındaki Gelişmeler**”, İdare Hukuku ve İlimler Dergisi (İHİD) , Sarıca’ya Armağan, Yıl: 3 Sayı:1-3, ss.137-148, 1982.

ÖKMEN, M., K. Görmez, “**Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları**”, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları (Edit. Ökmen, M., Görmez, K.), Beta Y. İstanbul, 2009.

ÖZDEMİR, S. S., “**Amerika’da Demokrasi’nin Güncel Siyasal Alanı**”, Amerika’da Demokrasi İçinde, İstanbul: İletişim, 2016.

PUSTU, Y., “**Yerel Demokrasinin Kökeni**”, Sayıştay Dergisi, Sayı. 100, Ocak-Mart 2016, s.98-99, 2016.

RAİNEY, H. G., “**Understanding and Managing Public Organizations**”, Jossey-Bass, San Francisco, 1991.

ROBERTSON, A. K., “**Etkili Dinleme (Çev. E. Sabri Yarmalı)**”, İstanbul: Hayat, 2002.

SALA, B., “Yeni Demokrasi Arayışları ve Türkiye’de Yerel Yönetim Politikaları”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları DERGİSİ Cilt: 5, Sayı: 6, 2016.

SAMPSON, E., “İmaj Faktörü: The Image Factor (Çeviren: Hakan İlgün)” 1. Baskı, İstanbul: Rota Yayınları, s. 7’den Demirkol 2017: 12-13, 1995.

SARIBAY, A. Y., “Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji”, İstanbul: Alfa, 2000.

ŞAYLAN, G., “Türkiye’de kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji”, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, No. 140, s. 192, 1974.

TAŞ, K., “Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji”, Isparta: Hondu, 2011.

TAŞDAN, N., H. Gül, “Kamu Yönetiminde Liderlik ve Kaymakamlık”, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.

TEKELİ, İ., “Modernite Aşılırken Kent Planlaması”, Ankara: İmge, 2001.

TEKELİ, İ., “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, Amme İdaresi Dergisi, s. 3, 2018. Erişim: [www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/71d2169e06d86c6_ek.pdf?dergi=Amme %20Idaresi%20Dergi](http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/71d2169e06d86c6_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergi). (12.02. 2018).

TEMİZEL, M., “Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma”, Selçuk Üniversitesi SBE Kamu Yönetimi ABD Yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman Prof. Dr. Orhan GÖKÇE Konya–2012, s. 6, 2012.

TEMİZKAYA, E., “Post Modern İmge Toplumu: sosyo-psikolojik ve Felsefi Bir Analiz”, SD SBE Felsefe ve Din Bilimleri ABD, yayımlanmamış Doktora tezi, 2015.

TETİK, S., “Yerel Yönetimler Açısından Dönüştürücü Liderlik: Belediye Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma”, Yönetim Ve Ekonomi, Cilt:21, Sayı: 1, Yıl:2014.

TOCQUEVILLE, A., “Amerika’da Demokrasi (Çev. Seçkin Serdemir Özdemir)”, İstanbul: İletişim, 2016.

TOPRAK, Z., “Yerel Yönetimlerde Başkanın Politik Lider Rolü” İÜHFMC. LXIX, S. 1 -2, 2011.

TÜRKOĞLU, İ., “Yerel Yönetimlerin mali Özerkliği”, Dicle Üniv. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17-18, Sayı, 26-29, 2012.

UYAR, H., “Türkiye’de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe” Aydınlanma 1923, Yıl 8, Sayı 51, Kış, 2004.

UYGUÇ, N., E. Duygulu, N. Çıraklar, “**Dönüşümcü Liderlik, Etkileşimci Liderlik ve Performans**”, 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri, s. 589 - 601, Nevşehir, 25-27 Mayıs 2000.

UZBEK, M. H., D. İclal, “**Kentsel Rejim Kuramının Türkiye’deki Kentleşme Dinamiklerinin Açıklanmasında Uygulanabilirliği Üzerine Kuramsal Bir Tartışma**” s. 16, 2009.

ÜNAL, F., “**Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü**”, Dumlupınar Üniversitesi SB Dergisi, Sayı 30, 2011.

ÜNDER, İ., “**Dönüştürücü Lider Özellikleri Taşıyan Emniyet Liderleri: Kavramsal Bir Çerçeve**”, Journal of Aviation, Yıl. 1, Cilt. 1, Sayı.1, Yaz, 2017, Erişim: dergipark.gov.tr/download/article-file/322373 (12. 3. 2018).

WEBER, M., “**Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı (Çev. Özer Ozankaya)**”, Ankara: İmge, 1995.

WEBER, M., “**Ekonomi ve Toplum, (Çev. Latif Boyacı)**”, İstanbul: Yarın, 2012.

WEBER, M., “**Meslek Olarak Siyaset, (Çev. Levent Özşar)**”, İstanbul: Biblos, 2017.

YAYMAN, D., “**Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı**”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 34 Ocak – Şubat 2013 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergi, 2013.

YILDIRIM, A., “**Türkiye’de Yerel Yönetişimin Uygulanabilirliği ve Yerel Gündem 21 Örneği Üzerinden Bir İnceleme**”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), s. 75, 2015.

YILMAZ, R., A. Şahin, “**Liderlik Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme**”, Liderlik ve Çağdaş Boyutları İçinde, ed. Pınar Altıok Gürel ve R. Yılmaz, İstanbul: Derin, 2014.

YILMAZ, R., P. A. Gürel, N. Fırlar, “**Dil, söylem ve Liderlik**”, Liderlik ve Çağdaş Boyutları içinde, İstanbul: Derin, 2014.

YUKL, A. G., “**Leadership in Organizations**”, 5th Edition, NJ: Prentice Hall, Upper Saddle River, 2002.

Röportajlar

“**Politikada sahte imaj olmaz**”, Milliyet, 11. 08. 1998, Erişim: www.milliyet.com.tr/71998/11/08/haber/haber03.html; (06.02. 2018).

Sözlükler

REDHOUSE, İngilizce-Türkçe Sözlük, İstanbul: Sev Yayıncılık, 2015.

REESE, W. L., “**Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought**”, İngiltere: Humanities Press Inc., s. 246, 1980.

TÜRKÇE SÖZLÜK, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.

Web

Erişim: <https://toplumsaltarih.wordpress.com/2016/10/22/max-weber-ve-sekincidemokrasi-kurami/> (15.02.2018)

Erişim: [www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/71d2169e06d86c6_ek.pdf?dergi=Amme %20Idaresi%20Dergi](http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/71d2169e06d86c6_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergi). (12.02.2018).

Erişim: [www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/2bce8c52a753b64_ek.pdf?dergi=cagadas %20Yerel%20Yonetimler%20Dergi](http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/2bce8c52a753b64_ek.pdf?dergi=cagadas%20Yerel%20Yonetimler%20Dergi) (15.02.2018).

Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50021> (16.02.2018).

Erişim: http://www.academia.edu/22695013/T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_YEREL_G%C3%9CNDEM_21_VE_YEREL_Y%C3%96NET%C4%B0%C5%9E%C4%B0M_UY_GULAMALARI_Mustafa_%C3%96KMEN1_Kemal_G%C3%96RMEZ2

(19.03.2018).

Erişim: <http://www.megaronjournal.com/tr/jvi.aspx?pdiref=megaron&plng=tur&un=MEGARON-04468> (19.03.2018).

Erişim: <http://dergipark.gov.tr/anemon/issue/1833/22332> (19.03.2018).

Erişim: <http://www.yzk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1999/BelediyeBaskanligi/Pdf/1999Mahalli-BelediyeBsk-isparta.pdf> (23.03.2018).

Erişim: <http://www.yzk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1999/BelediyeMeclis/Pdf/1999Mahalli-BelediyeMeclis-isparta.pdf> (23.03.2018).

Erişim: <http://www.yzk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/2004/BelediyeBaskanligi/Pdf/2004Mahalli-BelediyeBsk-isparta.pdf> (23.03.2018).

Erişim:

<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/2004/BelediyeMeclis/Pdf/2004Mahalli-BelediyeMeclis-ispata.pdf> (23.03.2018).

Erişim:

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=2009&belediyeid=128480 (23.03.2018).

Erişim:

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_bm_secimsonuclari.php?yil=2009&belediyeid=128480 (23.03.2018).

Erişim:

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?belediyeid=128480 (23.03.2018).

Erişim:

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_bm_secimsonuclari.php?belediyeid=128480 (23.03.2018).

Erişim: <https://secim.haberler.com/2015/ispata-merkez-secim-sonuclari/> (23.03.2018).

Erişim: <https://secim.haberler.com/2011/ispata-merkez-secim-sonuclari/> (23.03.2018).

EK'1: SEÇMENE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

ARAŞTIRMA ANKETİ
Değerli Katılımcı, Aşağıda yer alan anket formunda verilecek olan cevaplar Prof. Dr. Hüseyin GÜL danışmanlığında gerçekleştirilecek olan yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır. Anketin amacı Isparta Halkının; Belediye Başkanı Sayın Yüksek Mimar Yusuf Ziya GÜNAYDIN'ın liderlik tarzını nasıl betimlediğini ölçmektir. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz. Alperen ALBAYRAK Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Demografik Özellikler
Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek
Medeni Durumunuz : () Evli () Bekâr () Diğer
Yaşınız : () 18-27 () 28-35 () 36-44 () 45 Yaş ve Üstü
Eğitim Durumunuz : () Okur-Yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
Aylık Geliriniz : () 1000-2000 TL () 2001-5000 TL () 5000-10000 TL () 10.000 TL ve Üstü
Oturduğunuz Mahalle :

SORULAR	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1- Fiziksel görünüşü olumlu bir etki bırakıyor.					
2- İlerlemiş yaşına rağmen aktif ve dinamik buluyorum.					
3- Bir gruba karşı konuşma yaparken çok yetenekli görünmektedir.					
4- Yüksek Mimar unvanına sahip olması sayesinde daha verimli çalışmalar yapmaktadır.					
5- Yüksek Mimar unvanına sahip olması sayesinde daha verimli çalışmalar yapmaktadır.					
6- Belediye hizmetleri ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.					
7- Şehrin sorunlarına çözüm üretmektedir.					

8- Söyledikleri ve yaptıkları tutarlıdır.					
9- Hitabet gücü yüksektir.					
10- Bir konu hakkında görüşmek için kendisine kolaylıkla ulaşabilirim.					
11- Demokratik bir kişiliğe sahiptir.					
12- Örnek olarak gösterilebilecek liderlerden birisidir.					
13- Ispartalı olması kendisi ve Isparta için avantajdır.					
14- Isparta'nın sosyal yapısına uygun bir dille iletişim kurar.					
15- Vizyon sahibidir.					
16- Belediyenin hedeflerine ulaşması için kişisel fedakârlıkta bulunur.					
17- Kendine olan güvenini dışarı yansıtır.					
18- Karşılıklı sevgi ve saygı duygularını geliştirerek insanları etkiler.					
19- Kendi düşüncelerini ve bunların önemini vurgular.					
20- Fikirlere, düşüncelere saygı duyar ve önemser.					
21- Belediye hakkında gerçek ve doğru bilgiler verir.					
22- Vatandaşa karşı sempattir.					
23- Sorumluluk sahibi ve güvenilir birisi olarak görünür.					
24- Projelerini beğeniyorum.					
25- İdeolojisini beğeniyorum.					

EK'2: ISPARTA BELEDİYE BAŞKANI YUSUF ZİYA GÜNAYDIN'A YÖNELTİLEN SORULAR

1. Kendinizi nasıl bir yönetici olarak tanımlarsınız?
2. Kendinizi nasıl bir lider olarak görüyorsunuz?
3. Üniversite yıllarınızda siyasette aktif rol aldınız mı?
4. Mesleğinizin belediye başkanlığına aday olmanızdaki etkisi nedir?
5. 2004 yerel seçimlerinde başkanlığın kaybedilmesinin sebebi sizce neydi?
6. 2009 yerel seçimlerinde neyi değiştirerek başkanlığı geri kazandınız?
7. Model olarak aldığınız şehir, belediye başkanı ya da siyasi lider var mı?
8. Partinizin belediye başkanlığı yapış tarzınıza etkisi oluyor mu? Nasıl?
9. 2009-2018 yılları arasındaki başkanlığınızda ne gibi farklılıklar oldu?
10. Şu anki mevcut siyasi konjonktür sizin liderlik tarzınızı etkiliyor mu?
11. Isparta'yı nasıl bir kent olarak tanımlarsınız?
12. Sizce Isparta belediyesinin temel sorunu nedir?
13. Yapmak isteyip yapamadığınız projeleriniz var mı?
14. Isparta'nın yaşam endeksinde en yüksek değeri almasında sizin liderliğinizin nasıl bir katkısı oldu?
15. Isparta halkı sizce sizi nasıl bir lider olarak görüyor?
16. Halkın ve belediye çalışanlarının sizden lider olarak beklentileri neler olabilir?
17. Sizin halktan ve belediye çalışanlarından beklentiniz nedir?
18. Isparta'nın Büyükşehir Belediyesi olması sizin konumuzu ve liderlik tarzınızı nasıl etkiler?

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Alperen Albayrak

Doğum Yeri ve Yılı : Bergama / 29.01.1990

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

Lise : Isparta Anadolu Lisesi (2004-2008)

Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi /
Astronomi ve Uzay Bilimleri (2008-2011/Terk)

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi / İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi / Kamu Yönetimi Bölümü (2011-2014)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi / İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi / Kamu Yönetimi Bölümü (2015-2018)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

İngilizce -İleri Düzey

Almanca -Başlangıç

İş Deneyimi:

2014-2015 / Öğretim Elemanı / SDÜ Sütçüler Prof.Dr.Hasan Gürbüz MYO

2015-2016 / Öğretim Elemanı / SDÜ Gönen MYO, SDÜ Eğirdir MYO, MAKÜ
Ağlasun MYO

2016-2017 / Öğretim Elemanı / SDÜ Yalvaç MYO

2017-2018 / Öğretim Elemanı / SDÜ Teknik Bilimler MYO, SDÜ Gönen MYO